



**T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
BAKANLIğI**

AVRUPA BİRLİğİ VE DİŐ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜğÜ

AB UZMANLIK TEZİ

**HAYVAN HASTALIKLARIYLA
MÜCADELEDE BÖLGESELLEŞTİRME VE
BÖLÜMLENDİRME YAKLAŐIMLARI VE
AVRUPA BİRLİğİ'NDEKİ
UYGULAMALAR**

**AB UZMAN YARDIMCISI
EMRECAN ÖZELER**

**DANIŐMAN
Dr. HALİT ÇINAR
AB UZMANI**

Ankara
Mayıs 2015



**T. C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ VE DİŐ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**HAYVAN HASTALIKLARIYLA MÜCADELEDE
BÖLGESELLEŞTİRME VE BÖLÜMLENDİRME
YAKLAŐIMLARI VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ
UYGULAMALAR**

AB UZMANLIK TEZİ

**EMRECAN ÖZELER
AB UZMAN YARDIMCISI**

**DANIŐMANI
Dr. HALİT ÇINAR**

**Ankara – 2015
Mayıs**



T. C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AB Uzman Yardımcısı tarafından hazırlanan
“.....” adlı
tez çalışması aşağıdaki Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy çokluğu ile Avrupa
Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye : Doç.Dr. Feysel TAŞÇIER
Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı V.
Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. Nevzat BİRİŞİK
Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı
Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. İbrahim ÖZCAN
Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı
Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Selda COŞKUN
Unvanı : AB Uzmanı
Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi:/...../2015

Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından kabul edilen bu tezin AB Uzmanlık Tezi olması
için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Çınar BAHÇECİ
Komisyon Başkanı
Genel Müdür V.

ÖZET

Başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde zoonotik (hayvanlar ile insanlar arasında geçişi mümkün olan) ve zoonotik karakterde olmayan hayvan hastalıkları her yıl hayvan sağlığı, insan sağlığı ve çevre açısından sorun teşkil etmektedir. Bu hastalıklar hayvanlarda ölümlere ve verim kayıplarına, zoonotik karakterde olanlar ise insanlarda geçici ve kalıcı belirtilere, yaşam kalitesinin düşmesine veya ölümlere neden olmaktadır. Bu hastalıklarla mücadelede kullanılan antibiyotiklerin sorumlu kullanılmaması halinde mikroorganizmalar etken maddelere karşı direnç geliştirebilmektedir. Bunun yanında bilinçsiz ilaç kullanımının çevreye de olumsuz etkileri bulunmaktadır.

İnsan ve hayvan sağlığı ile çevreye doğrudan etkilerin haricinde, bu hastalıklar yetişkin insanların çalıştıkları işlere geçici veya kalıcı olarak devam edememesi ve yoğun ilaç kullanımı nedeniyle ekonomik kayba da neden olmaktadır. Bunun yanında canlı hayvan ve hayvansal ürünler uluslararası ticaret içerisinde önemli bir hacme sahiptir. Bu nedenle, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (Office International des Epizooties - OIE), söz konusu ticaretin sürekliliğini sağlamak ve bu ticaretin sonucunda hastalıkların daha fazla yayılmasını önlemek amacıyla ülkelerin hastalıklardan arı bölge ve bölümler oluşturmasına rehberlik etmeye yönelik olarak Kara Hayvanları Sağlık Kodu adlı belgede bölgeselleştirme ve bölümlendirme olarak bilinen kavramları belirlemiştir.

Hazırlanan tezde amaç;

- Türkiye ve AB açısından önem arz eden hayvan hastalıkları hakkında bilgi vermek,
- Bölgeselleştirme ve bölümlendirme konseptlerini tanımlamak ve bu konseptleri inceleyerek karşılaştırmak,
- Bölgeselleştirme ve bölümlendirme uygulamalarına ilişkin AB Üye Devletlerinden örnekler vermek, ve
- Türkiye'nin belirli hayvan hastalıklarıyla mücadele ve bölgeselleştirme ile bölümlendirme uygulamalarına ilişkin son durumu hakkında bilgi vermektir.

Anahtar kelimeler: Bölgeselleştirme, bölümlendirme, hayvan hastalıkları, AB, Türkiye, OIE

SUMMARY

Animal diseases either of zoonotic (diseases that are transmissible from animals to humans and vice-versa) or non-zoonotic character are of concern with regard to animal health, human health and environment in developing and developed countries, particularly EU Member States. These diseases cause deaths and production losses in animals, while the zoonotic diseases cause temporary and chronic symptoms, reduction of life quality and deaths in humans. If the antibiotics used for fighting these diseases are not used prudently, microorganisms may become resistant against active substances within these antibiotics. Imprudent use also has negative effects on the environment.

Other than the direct effects on public health, animal health and the environment, these diseases also cause economic losses due to the fact that people who suffer from these diseases become unable to work temporarily or permanently and use medicines intensively. Furthermore, animals and products of animal origin are important outputs of international trade. Therefore, World Animal Health Organization (Office International des Epizooties - OIE) has defined concepts known as regionalization and compartmentalisation in the document named Terrestrial Animal Health Code, in order to guide countries in establishing disease free zones and compartments in order to ensure sustainability of trade and to prevent further spread of diseases as a result of this trade.

The purposes of this thesis are;

- To give an overview of the current situation of animal diseases that are of concern in Turkey and EU,
- To define regionalization and compartmentalisation concepts and to analyse and compare these concepts,
- To give examples of regionalisation and compartmentalisation from EU Member States on disease basis, and
- To give an overview of the current situation about the fight against animal diseases and regionalisation and compartmentalisation practices.

Keywords: Regionalisation, compartmentalisation, animal diseases, EU, Turkey, OIE

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın hazırlanmasındaki yardım ve destekleri için aileme, Arzu GÖKDAI'ye, danışmanım Dr. Halit ÇINAR'a, çalışmakta olduğum Avrupa Birliği Uyum Dairesi Başkanlığı'ndaki Çalışma Grup Sorumlumuz Nursel KILIÇ'a ve tüm çalışma arkadaşlarıma ve Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü'ne teşekkürü bir borç bilirim.

Emrecan ÖZELER

Ankara, 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİL LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
1. HAYVAN HASTALIKLARI, AB'DEKİ DURUM VE İLGİLİ AB MEVZUATI	4
1.1. ŞAP (FOOT AND MOUTH DISEASE)	4
1.1.1. Aşılama	7
1.1.2. İtlaf	10
1.1.3. Kesim	10
1.1.4. Koruma Bölgesine İlişkin Önlemler	11
1.1.5. Sürveyans Bölgesine İlişkin Önlemler	14
1.2. MAVİDİL (BLUETONGUE)	16
1.2.1. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri	18
1.2.1.1. Koruma Bölgesi	19
1.2.1.2. Sürveyans Bölgesi	20
1.2.2. Laboratuvar Testleri	20
1.2.3. Kontroller	20
1.2.4. Acil Eylem Planı	20
1.2.5. Mavidil Hastalığında Sürveyans	24
1.3. YALANCI TAVUK VEBASI (NEWCASTLE DISEASE)	25
1.3.1. Hastalık Şüphesi veya Doğrulanması Halinde Alınacak Önlemler	26
1.3.2. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri	28
1.3.3. Nakiller ve İzleme	28
1.3.4. Teşhis, Aşılama ve Laboratuvarlar	29
1.4. KUŞ GRİBİ (AVIAN INFLUENZA)	29
1.4.1. Hastalık Şüphesi veya Doğrulanması Halinde Alınacak Önlemler	30
1.4.2. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri	33
1.4.3. Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribine (HPAI) Karşı Alınacak Önlemler	37
1.4.4. Düşük Derecede Patojenik Kuş Gribine (LPAI) Karşı Alınacak Önlemler	38
1.4.5. Teşhis, Aşılama ve Laboratuvarlar	39
1.4.6. Resmi Kontroller ve Acil Eylem Planı	41
1.5. AFRİKA DOMUZ VEBASI (AFRICAN SWINE FEVER)	41
1.5.1. Hastalık Bildirimi, Hastalık Şüphesi veya Doğrulanması Halinde Alınacak Önlemler	42
1.5.2. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri	42
1.5.3. Teşhis, Önleme, Eradikasyon	42
1.5.4. Kontroller ve Acil Eylem Planları	43
1.5.5. Yeni Yönetmelik	43
1.6. BULAŞICI SÜNGERİMSİ ENSEFALOPATİLER (TRANSMISSIBLE SPONGIFORM ENCEPHALOPATHIES – TSE's)	45
1.6.1. Genel Hükümler	45

1.6.2. BSE Statüsünün Belirlenmesi	46
1.6.3. TSE'nin Önlenmesi	46
1.6.4. Piyasaya Arz ve İhracat	49
1.6.5. Referans Laboratuvarları, Numune Alma, Test ve Kontroller	50
1.6.6. Geçiş Hükümleri ve Nihai Hükümler	50
2. HASTALIKLARDAN ARİLİK STATÜLERİ	51
2.1. ŞAP	51
2.1.1. Ülkesel Aşısız Arılık	51
2.1.2. Ülkesel Aşılı Arılık	51
2.1.3. Bölgesel Aşısız Arılık	52
2.1.4. Bölgesel Aşılı Arılık	53
2.1.5. Şaptan Arî Bölüm	54
2.1.6. Şap Virüsüyle Enfekte Ülke veya Bölge	54
2.2. KUŞ GRİBİ	55
2.2.1. Kuş Gribinden Arî Ülke, Bölge veya Bölüm	55
2.2.2. Kanatlılarda Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribi (HPAI) Virüsleriyle Enfeksiyondan Arî Ülke, Bölge veya Bölüm	55
2.3. YALANCI TAVUK VEBASI	56
2.3.1. Yalancı Tavuk Vebasından Arî Ülke, Bölge veya Bölüm	56
2.4. MAVİDİL	56
2.4.1. Mavidil Hastalığından Arî Ülke veya Bölge	56
2.4.2. Mavidil Hastalığından Mevsimsel Arî Bölge	58
2.4.3. Mavidil Virüsüyle Enfekte Ülke veya Bölge	58
2.5. AFRİKA DOMUZ VEBASI	59
2.5.1. Afrika Domuz Vebasından Arî Ülke, Bölge veya Bölüm	59
2.6. KLASİK DOMUZ VEBASI	60
2.6.1. Klasik Domuz Vebasından Arî Ülke veya Bölge	60
2.6.2. Klasik Domuz Vebasından Arî Bölüm	61
2.7. SİGIRLARIN SÜNGERİMSİ ENSEFALOPATİSİ (DELİ DANA, BSE)	61
2.7.1. İhmal Edilebilir BSE Riski	61
2.7.2. Kontrol Edilebilir BSE Riski	63
2.7.3. Belirsiz BSE Riski	64
3. BÖLGESELLEŞTİRME	65
3.1. Tanım	65
3.2. Bölgenin Tayini	66
3.3. Hastalıktan Arî Bölgenin Tayini	71
3.4. Bölgeselleştirmede Sürveyansın Önemi	72
3.4.1. Sürveyans	72
3.4.2. Bir Ülke veya Bölgeyi Patojene Özgü Sürveyans Olmaksızın Enfeksiyon ya da Hastalıktan Arî İlan Etme Şartları	74
3.4.3. Tarihsel Arılık	75
3.4.4. 25 Yıl İçerisinde Görülme	75
4. BÖLÜMLENDİRME	77
4.1. Tanım	77
4.2. Bölümün Tayini	77
4.3. Bir Bölümdeki Biyogüvenlik Durumunu Etkileyen Fiziksel ya da Alansal Faktörler	78
4.4. Altyapısal Faktörler	79
4.5. Biyogüvenlik Planı	79
4.6. İzlenebilirlik Sistemi	80
4.7. Belgelendirme	80

4.8. Bir Bölümün Denetlenmesi ve Kontrolü	81
4.9. Etken ya da Hastalığa İlişkin Sürveyans	82
4.9.1. İç Sürveyans	82
4.9.2. Dış Sürveyans	82
4.10. Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) Avrupa Bölgesel Komisyonu 23. Konferansında Bölümlendirmeye İlişkin Olarak Alınan Tavsiye Kararları	83
5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BÖLGESELLEŞTİRME VE BÖLÜMLENDİRMEYE BAKIŞ	85
6. HAYVAN HASTALIKLARIYLA MÜCADELEDE AB ÜYE DEVLETLERİNDEN ÖRNEKLER	87
6.1. Almanya – Klasik Domuz Vebası	87
6.2. İsveç – Yalancı Tavuk Vebası	90
6.3. Hollanda – Kuş Gribi (H7N7)	93
6.4. Macaristan – Mavidil	100
7. TÜRKİYE'DE HAYVAN HASTALIKLARIYLA MÜCADELE VE BÖLGESELLEŞTİRME İLE BÖLÜMLENDİRME UYGULAMALARI	102
7.1. Yasal Dayanak	102
7.2. Hastalıklarla Mücadelede Mevcut Durum	104
7.2.1. Şap	104
7.2.2. Mavidil	104
7.2.3. Bulaşıcı Süngerimsi Ensefalopatiler	105
7.2.4. Kuş Gribi ve Yalancı Tavuk Vebası	105
7.3. Türkiye'de Hayvan Hastalıklarıyla Mücadelede Bölgeselleştirme ve Bölümlendirme	106
7.3.1. Konuya İlişkin Eğitim ve Toplantılar	106
8. KARŞILAŞTIRMA VE SONUÇ	112
EKLER	114
EK 1 – DAMIZLIK, BESİLİK VE KASAPLIK SIĞIR İTHALATINA İZİNLI ÜLKELER LİSTESİ	114
EK 2 – MAVİDİL HASTALIĞINDA BİR VEYA BİRDEN FAZLA SEROTİP AÇISINDAN KISITLANMIŞ BÖLGELER VE DÜŞÜK RİSKLİ ALANLAR	115
EK 3 – 9 ARALIK 2014 TARİHİ İTİBARIYLA MAVİDİL HASTALIĞI BAKIMINDAN KISITLANMIŞ BÖLGELER	118
EK 4 – 2014 YILINDA AB VE TÜRKİYE'DE GÖRÜLEN HASTALIK MİHRAK SAYILARI	119
EK 5 - TÜRKİYE TARAFINDAN SON 10 YILDA DÜNYA HAYVAN SAĞLIĞI ÖRGÜTÜ'NE (OIE) BİLDİRİLEN HAYVAN HASTALIĞI MİHRAK SAYILARI	121
EK 6 – AB'DE SIĞIRLARIN SÜNGERİMSİ BEYİN HASTALIĞININ (BSE) GELİŞİMİ	122
EK 7 – BOTSWANA'DA ŞAP HASTALIĞINA KARŞI UYGULANAN BÖLGESELLEŞTİRME VE BOTSWANA'DAN AB'YE SIĞIR ETİ İHRACATINDA BÖLGELERİN DAĞILIMI	123
KAYNAKLAR	124

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1 – Şap mihrakının çevresinde oluşturulması gereken koruma ve sürveyans bölgeleri	12
Şekil 2 - Bölgeselleştirme kavramı	66
Şekil 3 - Bölümlendirme kavramı	78
Şekil 4 – 2001 – 2002 yılları arasında Rhineland-Palate bölgesinde tespit edilen klasik domuz vebası mihrakları	87
Şekil 5 - 1993 ile 2005 yılları arasında klasik domuz vebası yönünden yapılan genetik virüs tiplendirmesi	88
Şekil 6 – İsveç'te 2004 yılında Doğu Gothland bölgesinde yalancı tavuk vebası (Newcastle) hastalığı şüphesine karşı oluşturulan koruma ve sürveyans bölgeleri	91
Şekil 7 - Hollanda'da 2003 yılının Şubat ayında görülen kuş gribi mihrakı	93
Şekil 8 – Hollanda'daki kanatlı işletmelerinin yoğunluğa göre dağılımı	94
Şekil 9 – Salgın sırasındaki yetki zinciri	95
Şekil 10 – Hollanda'da 2003 yılının Mart ayında görülen kuş gribi mihrakları	96
Şekil 11 – Hollanda'da 2003 yılındaki yüksek derecede patojenik kuş gribi mihrakının ardından uygulanan bölgeselleştirme sonucu oluşturulan bölgeler	97
Şekil 12 - Hollanda'da düşük derecede patojenik kuş gribine karşı izlemeye tabi tutulan işletmeler	98
Şekil 13 – Hollanda'da düşük derecede patojenik kuş gribine karşı yapılan izlemede seropozitiflik tespit edilen işletmeler	99

TABLO LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1 – 2002-2004 yılları arasında Eifel ve Palatinate bölgelerinde kullanılan aşı tuzaklarının sayısı	89
Tablo 2 – 2002-2004 yılları arasında Eifel ve Palatinate bölgelerinde numune alınan yaban domuzu sayısı, tespit edilen antikör pozitiflik yüzdesi ve virüs pozitiflik tespit edilen hayvan sayısı	90
Tablo 3 - Tür bazında toplam hayvan, hastalıktan etkilenen hayvan, ölen hayvan ve etkilenen illerdeki toplam hayvan sayıları	101
Tablo 4 - Hastalığın doğrulamasında yapılan testler ve pozitif sonuçlara ait sayılar	101

KISALTMALAR

ADNS	: Animal Disease Notification System (Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi)
AI	: Avian Influenza (Kuş gribi)
ASF	: African Swine Fever (Afrika Domuz Vebası)
BSE	: Bovine Spongiform Encephalopathy (Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı, Deli Dana Hastalığı)
BTV	: Bluetongue Virus (Mavidil Virüsü)
CVET	: Community Veterinary Emergency Team (Topluluk Veteriner Acil Durum Ekibi)
FMD	: Foot and Mouth Disease (Şap Hastalığı)
HPAI	: Highly Pathogenic Avian Influenza (Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribi)
LPAI	: Low Pathogenic Avian Influenza (Düşük Derecede Patojenik Kuş Gribi)
ND	: Newcastle Disease (Yalancı Tavuk Vebası)
OIE	: Office International des Epizooties (Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü)
SCoFCAH	: Standing Committee on the Food Chain and Animal Health (Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi)
TRACES	: Trade Control and Expert System (Ticaret Kontrol ve Uzman Sistemi)
TSE's	: Transmissible Spongiform Encephalopathies (Bulaşıcı Süngerimsi Beyin Hastalıkları)
WAHIS	: World Animal Health Information System (Dünya Hayvan Sağlığı Bilgi Sistemi)

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin dünyayla tarımsal ürün ticareti 2013 yılı itibarıyla 221,6 milyar Euro olarak hesaplanmıştır. Bu ticaret içerisinde hayvan ve hayvansal ürünlerin ithalattaki payı %7,4 iken (7.545.485.000 Euro) ihracattaki payı %18'dir (21.650.501.000 Euro) (European Commission, 2014a). Buradan hareketle hayvan ve hayvansal ürünler Avrupa Birliği'nin uluslararası ticaretinde oransal ve hacimsel olarak önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Yukarıda bahsedilen miktarlara balık ve kabuklular, yumuşakçalar ve diğer deniz omurgasızları dahil edildiğinde hayvan ve hayvansal ürünlerin toplam ticaretteki payı daha da artmaktadır.

Hayvan ve hayvansal ürünlerin uluslararası ticaret hacmi ve yaygınlığı göz önüne alındığında, ithalatçı ülkede halk sağlığının korunması ve yeni hayvan hastalıklarının ülkeye girişinin engellenmesi amacıyla ihracatçı ülkedeki hayvan hastalıklarıyla ilgili durum önem arz etmektedir. Bu hastalıklar Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü tarafından türlere göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır (OIE, 2011):

Birden fazla türde görülen hastalıklar

- Şarbon (*B. anthracis*)
- Mavidil
- Brusellozis (*B. abortus*)
- Brusellozis (*B. melitensis*)
- Brusellozis (*B. suis*)
- Kırım kongo kanamalı ateşi (KKKA)
- Ekinokok/hidatidozis
- Şap
- Kuduz
- Sığır vebası
- Trişinellozis

Sığırlarda görülen hastalıklar

- Sığırların süngerimsi ensefalopatisi (Deli Dana Hastalığı)
- Yumrulu deri hastalığı (Lumpy Skin Disease)

- Trypanosomosis (uyku hastalığı)

Koyun ve keçilerde görülen hastalıklar

- Küçük gevişgetiren vebası
- Salmonellosis (*S. abortus ovis*)
- Scrapie
- Koyun-keçi çiçek hastalığı

Atlarda görülen hastalıklar

- Afrika at vebası
- Atların enfeksiyöz anemisi
- At gribi
- Ruam

Domuzlarda görülen hastalıklar

- Afrika domuz vebası
- Klasik domuz vebası
- Sistiserk

Kanatlı hayvanlarda görülen hastalıklar

- Yüksek derecede patojenik/düşük derecede patojenik kuş gribi
- Mikoplazmozis
- Gumboro hastalığı
- Newcastle hastalığı

Arılarda görülen hastalıklar

- Bal arılarında Amerikan yavru çürüklüğü
- Bal arılarında Avrupa yavru çürüklüğü
- Küçük kovan böceği enfestasyonu (*Aethina tumida*)
- Bal arılarında varroozis

Yukarıda sıralanan hastalıkların bir bölümü günümüzde Türkiye ve AB’de halk ve hayvan sağlığı ile ekonomik açıdan daha fazla öneme sahip olup tez çalışmasında daha detaylı olarak incelenmiştir. Bununla birlikte konuyla ilgili bazı temel tanımların bu kısımda açıklanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sürveyans: Gerekli adımların atılabilmesi amacıyla hayvan sağlığına ilişkin bilgilerin devamlı olarak toplanması, düzenlenmesi ve analizi ile zamanında yayımıdır (OIE, 2014a).

Bölgeselleştirme: Hastalıklardan arı ve sınırları belli coğrafi birimlerin (bölge) oluşturulmasıdır.

Bölümlendirme: Hastalıklardan arı işletmelerin oluşturulmasıdır.

1. HAYVAN HASTALIKLARI, AB'DEKİ DURUM VE İLGİLİ AB MEVZUATI

Bu bölümde hayvan hastalıklarıyla ilgili genel bilgi, söz konusu hastalıklarının AB'deki durumu ve hastalıklara ilişkin AB mevzuatı hakkında bilgi verilmektedir. 2014 yılı itibarıyla Avrupa Birliği Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi'ne (ADNS) bildirilen hastalık mihrak sayıları Ek 4'te yer almaktadır.

1.1. ŞAP (FOOT AND MOUTH DISEASE)

Şap hastalığı (FMD, Picornavirus) en bulaşıcı hayvan hastalığıdır ve çift tırnaklı hayvanlarda şiddetli ekonomik kayba neden olma potansiyeline sahiptir (OIE, 2012). Hastalık genç hayvanlarda ölümlere, erişkin hayvanlarda ise önemli verim kayıplarına yol açar. Hastalıktan iyileşen hayvanlar uzun süre hastalık etkeninin taşıyıcısı olarak kalır. Hastalık klinik olarak etkilenmiş hayvanlar veya bu hayvanların ürünleri başta olmak üzere canlı veya cansız vektörler aracılığıyla yayılmaktadır, fakat hastalık etkeni olan virüs hava yoluyla da önemli mesafeler katederek yayılabilmektedir (Anonim, 2011). Şap Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) tarafından özel bir komisyon ile incelenen dört hayvan hastalığından biridir (Junker ve ark., 2008). Şap hastalığı gelişmekte olan ülkelerde halen önem arz etmekte olan bir hastalıktır.

Avrupa Birliği'nde 2001 yılında birkaç Üye Devlette (İngiltere, Belçika, Fransa, Hollanda, İrlanda) (Anonim, 2003), 2007 yılında İngiltere'de, 2011 yılında ise Bulgaristan'da şap mihrakları meydana gelmiştir. 1990 yılından bu yana Birlik tarafından kabul edilen bir politika gereğince hastalığa karşı profilaktik (koruyucu) aşılama yasaktır. Endemik alanlardan virüs girişini daha da azaltmak amacıyla Birlik dış sınırlarda kontrolleri güçlendirmiş ve hastalığın kontrolü ve eradikasyonu için komşu üçüncü ülkelere yardımcı olmak amacıyla önemli finansal kaynak ayırmıştır (Anonim, 2011). AB'de 29 Eylül 2003 tarihli ve 85/511/EEC sayılı Direktif ve 89/531/EEC ile 91/665/EEC sayılı kararları yürürlükten kaldıran ve 92/46/EEC sayılı Direktifte değişiklik yapan 2003/85/EC sayılı Konsey Direktifi söz konusu önlemlere ilişkin Birlik önlemlerini ortaya koymaktadır. Söz konusu Direktifin 1. Bölümünün 3. Maddesi hastalığın bildiriyle ilgilidir. Buna göre Üye Devletler;

- Hastalığın yetkili makam tarafından bildirim zorunlu bir hastalık olarak listelenmesini,
- Hayvan sahibi ve hayvanlarla ilgilenen, nakil sırasında hayvanlara eşlik eden ya da hayvanlara bakıcılık yapan kişilerin gecikme olmaksızın yetkili makam ya da resmi veteriner hekime şap hastalığı varlığını veya şüphesini bildirmesi ve duyarlı türdeki diğer hayvanların hastalık virüsüyle enfekte olma veya virüsün bu hayvanlara bulaşma riskinin söz konusu olduğu durumlarda bu hayvanları hastalıkla enfekte veya enfeksiyon şüphesi taşıyan hayvanların bulunduğu yerden uzak tutmasını, ve
- Sahadaki veteriner hekimlerin, resmi veteriner hekimlerin, üst veteriner hizmetleri ya da diğer resmi ve özel laboratuvar personelinin ve duyarlı türdeki hayvanlar ve mesleği gereği bu hayvanlardan elde edilen ürünlerle uğraşan kişilerin yetkili makama şap hastalığının varlığını veya şüphesini bildirmesini sağlamakla yükümlüdür.

Hastalık şüphesi durumunda alınacak önlemler ise aynı Direktifin Bölüm 2'sinin 4. Maddesinde belirtilmiş olup söz konusu Madde uyarınca:

- Üye Devletler bir işletmede enfekte olduğundan ya da etkenin bulaştığından şüphelenilen hayvanların bulunması halinde gerekli önlemleri almalı,
- Yetkili makam şap hastalığı mihrakının görülüp görülmediğinin doğrulanması, ve özellikle bir mihrakın doğrulanmasına yönelik laboratuvar analizleri için gerekli numunelerin alınması amacıyla denetimi altındaki resmi inceleme düzenlemelerini faaliyete geçirmeli,
- Şüpheli enfeksiyon ihbarı yapılır yapılmaz bahse konu işletmeyi resmi takip (sürveyans) altına almalı, ve
 - o İşletmedeki tüm hayvanların sayımının yapılarak hastalığa duyarlı türdeki hayvan sayısı, hali hazırda ölmüş hayvan sayısı ve enfekte olduğundan ya da etkenin bulaştığından şüphelenilen hayvan sayısının kaydedilmesini,
 - o Enfeksiyon şüphesinin bulunduğu dönemde doğan ya da ölen duyarlı türdeki hayvanlar göz önünde bulundurularak sayımın güncellenmesini,
 - o İşletmedeki süt, süt ürünleri, et, et ürünleri, karkaslar, deri ve post, yün, semen, embriyo, ova, sıvı gübre, katı gübre ve hayvan yemi ve altlık stoklarının kaydedilmesi ve kayıtların korunmasını,
 - o Farklı epidemiyolojik üretim birimlerinden oluşan işletmeler dışındaki işletmelerden duyarlı türe mensup hayvanların bahse konu işletmeye giriş ya

da işletmeden çıkışının engellenmesi ve duyarlı türe mensup tüm hayvanların kendi yaşadıkları bölüm ya da izole edilebilecekleri başka bir yerde tutulmasını,

- o Duyarlı türe mensup hayvanların barındığı bina ya da yerler ve işletmenin kendi giriş ve çıkışlarında uygun dezenfeksiyon yöntemlerinin kullanılmasını,
- o Epidemiyolojik bir araştırmanın yapılmasını, ve
- o Bu araştırmanın kolaylaştırılması için laboratuvarında test edilmek üzere gerekli numunelerin alınmasını sağlamalıdır.

Söz konusu Direktifin 5. Maddesi hastalık şüphesi durumunda hayvanların, hayvansal ürün ve atıkların, kişilerin ve araçların işletmeye girişlerini veya işletmeden çıkışlarını yasaklamaktadır. Aynı madde söz konusu işletmedeki sütün depolanmasında sorun yaşanması ihtimaline karşın yetkili makam tarafından sütün tesiste imhasına ya da veteriner kontrolü altında ve şap virüsünü yayma riski taşımayan nakil aracı kullanılarak işletmeden en yakın imha noktasına ya da virüsün yıkımlanması koşuluyla işlem göreceği yere götürülmesine izin vermektedir. Ayrıca bahse konu Maddede yetkili makam tarafından şap virüsünün yayılmasını önleyecek tedbirlerin alınması şartıyla işletmeye giriş veya işletmeden çıkışlara izin verilebileceği de belirtilmektedir.

Direktifin 6. Maddesinde yapısı, planı, söz konusu işletmeye mesafesi ya da bu işletmedeki hayvanlarla bağlantısı nedeniyle hastalığın bulaşma şüphesinin ortaya çıktığı işletmelerin varlığı halinde yetkili makamın önlemleri bu işletmeleri de kapsayacak genişletebileceği belirtilmektedir.

Direktifin 3. Bölümünün 10. Maddesi ise şap mihrakının doğrulanması halinde alınacak önlemleri ortaya koymakta olup 4 ve 6. Maddelerdeki önlemlere ilave olarak şu önlemlerin de hastalığın ortaya çıktığı işletmede alınmasını gerekli kılar:

- Duyarlı türdeki tüm hayvanların itlaf edilmesi,
- Duyarlı türdeki hayvanların itlaf edilmesinden önce veya itlafı sırasında resmi veteriner hekim tarafından epidemiyolojik araştırma için gereken tüm numunelerin yeterli sayıda alınması,

- İşletmede ölen hayvanların ve itlaf edilen hayvanların resmi denetim altında, gecikme olmaksızın ve şap virüsünü yayma riskini ortadan kaldıracak şekilde muamele edilmesi,
- Hayvansal ürün ve atıkların bulaşma riski ortadan kalkıncaya kadar izole edilmesi ya da şap virüsünün yıkımlanması sağlanacak şekilde resmi veteriner talimatı altında muamele edilmesi veya işleme tabi tutulması ve
- Yukarıda bahsedilen işlemlerin tamamlanmasının ardından Üye Devletler tarafından aşağıdaki önlemlerin alınması:
 - o Duyarlı türlerin barındırıldığı binalar, bu binaların çevresi ve hayvanların nakilleri için kullanılan araçlar ile hastalık etkeninin bulaşmış olabileceği diğer bina ve ekipmanın temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi, ve
 - o İnsanların yaşadığı alan veya işletmenin ofis bölümüne şap virüsünün bulaşmış olma şüphesinin varlığında bu alanların da uygun yöntemlerle dezenfekte edilmesi.

10. Maddenin dışında 11. Madde temizlik ve dezenfeksiyon önlemleri, 12. Madde şap hastalığı mihrakının görüldüğü hayvanlar veya bu hayvanlardan elde edilen ürün ya da maddelerin izlenmesi ve işlenmesi, 13. Madde epidemiyolojik araştırma, 14. Madde ise şap mihraklarının doğrulanması durumunda alınacak ilave önlemlerle ilgilidir (Anonim, 2003).

Şap hastalığıyla mücadelede etkili olan başlıca yöntemler aşağıda sıralanmıştır:

1.1.1. Aşılama

Aşılama, üretici talimatlarına ve ilgili olduğu durumda OIE Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşuları Kılavuzu'na göre, kontrol altına alınacak hastalığa uygun antijenleri kapsayan bir aşı ile duyarlı hayvanların başarılı şekilde bağışık kılınmasıdır (OIE, 2014a). 2003/85/EC sayılı Direktif uyarınca aşılama farklı şekillerde olabilmektedir. Bu kapsamda 'acil aşılama' söz konusu Direktifin 50(1). Maddesi uyarınca yapılan aşılama değildir. Bu maddeye göre aşağıdaki koşulların en az birisinin söz konusu olması halinde 'acil aşılama' kararı verilir:

- Bir Üye Devlette şap mihraklarının doğrulanması ve yayılma tehlikesinin olması,
- Bir Üye Devlette rapor edilen şap mihraklarıyla ilgili olarak hüküm süren meteorolojik koşullar ya da coğrafi konum dolayısıyla diğer Üye Devletlerin risk altında olması,
- Şap mihraklarının görüldüğü Üye Devlette duyarlı türe mensup hayvanların bulunduğu işletmeler ile Diğer Üye Devletlerin kendi bölgelerindeki işletmelerin epidemiyolojik bağlantısının olması dolayısıyla bu Üye Devletlerin risk altında olması, ve
- Üye olmayan sınır komşusu ülkede rapor edilen şap mihraklarıyla ilgili olarak hüküm süren meteorolojik koşullar ya da coğrafi konum dolayısıyla Üye Devletlerin risk altında olması.

51. Madde ise bir önceki madde uyarınca acil aşılamaya karar verilmesi halinde aşılamanın gerçekleştirileceği koşulları belirler. Bu maddeye göre söz konusu koşullarda asgari olarak aşağıdaki hususlar belirtilmelidir:

- Acil aşılamanın gerçekleştirileceği coğrafi alanda sınırlama,
- Aşılacak hayvanların tür ve yaşı,
- Aşılamanın süresi,
- Duyarlı türe mensup aşılammış ve aşılammamış hayvanlar ile ürünlerinin hareketlerine ilişkin özel yasak,
- Aşılanan hayvanların özel ilave ve kalıcı kimliklendirmesi ile özel kaydı, ve
- Acil duruma uygun diğer durumlar.

'Koruyucu aşılama' şap hastalığı virüsünün havadan veya fomitlerle yayılmasına karşı belirli bir alandaki duyarlı türe mensup hayvanların korunması amacıyla ve söz konusu hayvanların aşılama sonrasında canlı kalması istendiğinde bu alandaki işletmelerde uygulanan acil aşılama. Koruyucu aşılama ile ilgili hükümler aynı Direktifin 52. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, koruyucu aşılama uygulayan Üye Devletler aşağıdaki koşulları yerine getirmelidir:

- Aşılama bölgesinin gerektiğinde komşu Üye Devletlerle işbirliği içerisinde bölgeselleştirilmesi,

- Şap hastalığı virüsünün yayılmasını önlemek amacıyla aşılamanın hızla ve hijyen ve biyogüvenlik kurallarıyla uyumlu olarak gerçekleştirilmesi,
- Aşılama bölgesinde uygulanan önlemlerin Direktifin 7. Bölümündeki (Bölgeselleştirme, Hareket Kontrolü ve Kimliklendirme) önlemleri etkilemeksizin uygulanması,
- Aşılama bölgesinin koruma veya sürveyans bölgesinin tümünü veya bir kısmını kapsadığı durumlarda;
 - o Bu Direktif kapsamında koruma bölgesi veya sürveyans bölgesi için uygulanabilir olan önlemlerin aşılama bölgesinin söz konusu kısmı için kaldırılıncaya dek sürdürülmesi, ve
 - o Koruma bölgesi ve sürveyans bölgesinde uygulanan önlemler kaldırıldıktan sonra aşılama bölgesi için uygulanabilir olan önlemlerin uygulanmaya devam etmesi.

Ayrıca koruyucu aşılama uygulayan Üye Devletler aşılama bölgesinin etrafında, bu bölgeden itibaren en az 10 km genişlikte bir sürveyans alanının (OIE tarafından sürveyans bölgesi olarak tanımlanır) oluşturulmasını sağlamalıdır (Şekil 1). Bu bölgede:

- Aşılama yasak olmalı,
- Yoğun bir sürveyans uygulanmalı,
- Duyarlı türe mensup hayvanların hareketi yetkili makamların kontrolüne tabi olmalı, ve
- Şap hastalığı ve enfeksiyondan arî statüsü geri kazanılana kadar sürdürülmelidir.

'*Baskılayıcı (supresif) aşılama*' ise dolaşımdaki şap hastalığı virüsü düzeyini ve işletme veya alanın sınırları dışına yayılması riskini azaltmak için acil ihtiyaç olması durumunda ve hayvanların aşılama sonrası itlaf edilmesi amaçlandığında söz konusu işletme veya alanda özellikle itlaf uygulamasıyla birlikte yürütülen acil aşılama.

Üye Devletler baskılayıcı aşılama uygularken aşağıdaki hususlara dikkat etmelidirler:

- Aşılanmanın sadece bir koruma bölgesi içerisinde uygulanması, ve
- Şap hastalığı mihrakının doğrulanması halinde alınacak önlemlere tabi olarak açıkça belirlenmiş işletmelerde uygulanması (Anonim, 2003).

1.1.2. İtlaf

İtlaf aşılanmış veya aşılanmamış enfekte hayvanların ve hastalık etkeninin bulaşma potansiyelinin bulunduğu tüm hayvanların öldürülmesi anlamına gelir. Karkaslar gıda zincirine katılmaz, fakat yakma, gömme vb. yöntemlerle bertaraf edilir. Hayvanların tutulduğu alanlar temizlenir ve dezenfekte edilir (Junker ve ark., 2008).

1.1.3. Kesim

Kesim hastalığın kontrol altına alınması amacıyla hayvanların öldürülmesi anlamına gelir. İtlafın aksine, karkasın ya da kesim ürünlerinin kullanımına ilişkin başka kısıtlama bulunmamaktadır (Junker ve ark., 2008).

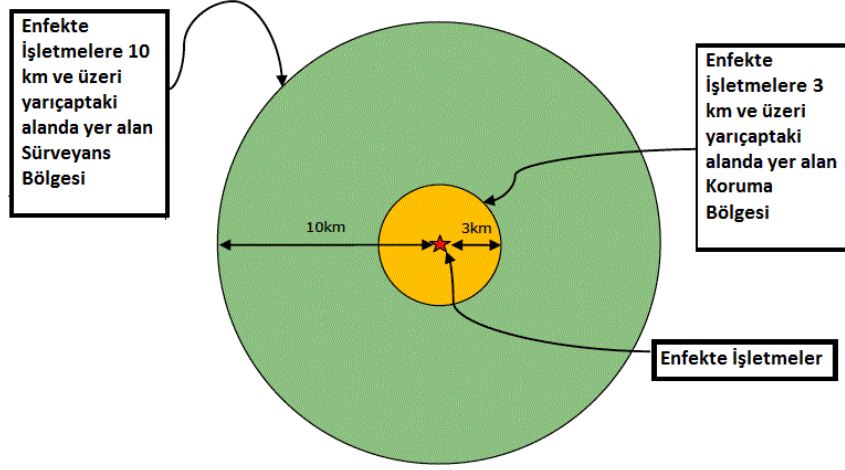
Hayvanlar arasında yayılmasının kolay olması dolayısıyla şap sadece iç piyasa açısından değil, aynı zamanda uluslararası tarımsal ticaret açısından da önem taşımaktadır. Hayvansal ürün ihracatçısı ülkeler hastalığın kendi sınırları içerisindeki sürülere bulaşmasını önlemek amacıyla hastalık mihrakının görüldüğü ülkeye veya ülkelere ithalat yasağı gibi ticari kısıtlamalar uygulamaktadırlar. Bu önlemler Uluslararası Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) tarafından belirlenen uluslararası kontrol ve eradikasyon önlem ve prosedürleriyle desteklenmektedir.

Tüm hayvanların öldürülmesi ve itlafi söz konusu değilse bu durum aşılama politikasının ekonomik sonuçlarıyla açıklanabilir: Uluslararası kurallara göre bir ülke ya da bölgenin şaptan arî ilan edilmesi için sadece itlaf uygulanması halinde son mihrakın görülmesinden itibaren üç ay süreyle beklenmesi gerekmektedir. Eğer hayvanlar öldürülmemiş ve itlaf edilmemiş, bunun yerine aşılanmışsa, söz konusu bekleme süresi altı aya kadar uzatılır (yaşam için aşılama-*vaccination to live*). Bekleme süresi sırasında, ihracatçı ülkenin ihracatına ilişkin kısıtlamalarla karşılaşması olasıdır.

1.1.4. Koruma Bölgesine İlişkin Önlemler

Şap hastalığı mihrakının ortaya çıkması halinde oluşturulacak koruma bölgesine ilişkin hükümler de 29 Eylül 2003 tarihli ve 2003/85/EC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmiştir. Söz konusu Direktifin 21. Maddesi koruma ve sürveyans bölgelerinin oluşturulmasıyla ilgilidir. Bu Madde uyarınca;

- Yetkili makam şap mihrakının görüldüğü alandan itibaren en az 3 km uzunlukta bir koruma bölgesi, en az 10 km uzunlukta bir sürveyans bölgesi oluşturmalıdır. Şekil 1’de bu koruma ve sürveyans bölgeleri temsili olarak gösterilmiştir. Bu bölgelerin coğrafi sınırlandırmasında idari sınırlar, doğal sınırlar, denetim tesisleri ve teknolojik ilerleme dikkate alınır, bu sayede şap hastalığı virüsünün hava veya diğer yollardan olası yayılmasını tahmin etmek mümkün olur. Gerektiğinde yukarıda bahsedilen unsurlar ışığında söz konusu sınırlandırma yeniden değerlendirilir.
- Yetkili makam koruma ve sürveyans bölgelerinin girişine karşılık gelen yol bölümlerine yeterli büyüklükte işaretler koyulmasını sağlamalıdır.
- Şap hastalığının mümkün olduğunca kısa sürede eradike edilmesi amacıyla gerekli tüm önlemlerin tam koordinasyon ile yürütülmesi için ulusal ve yerel kontrol merkezleri kurulmalıdır. Epidemiyolojik araştırma gerçekleştirilmesi için söz konusu merkezlere bir uzman ekip yardımcı olmalıdır.
- Üye Devletler koruma bölgesindeki bir işletmede tahmin edilen en erken enfeksiyon tarihinden en az 21 gün önce bölgelerden sevk edilen hayvanları gecikme olmaksızın izlemeli ve diğer Üye Devletlerin yetkili makamlarını ve Komisyonu hayvanların izlenmesinden elde ettikleri sonuçlarla ilgili olarak bilgilendirmelidir.
- Üye Devletler koruma bölgesi menşeli ve duyarlı türe mensup hayvanlardan şap hastalığı virüsünün tahmini çıkış tarihinden söz konusu önlemler alınana dek geçen sürede elde edilen taze et, et ürünleri, çiğ süt ve çiğ süt ürünlerinin izlenmesinde işbirliği yapmalıdır. Söz konusu taze et, et ürünleri, çiğ süt ve çiğ süt ürünleri sırasıyla bu Direktifteki ilgili Maddeler olan 25, 26, ve 27. Maddeler uyarınca işleme tabi tutulmalı veya şap hastalığı virüsü ile olası bulaşma resmen kaldırılana kadar bu ürünler elden çıkarılmamalıdır.



Şekil 1 – Şap mihrakının çevresinde oluşturulması gereken koruma ve sürveyans bölgeleri (Anonim, bt. a)

Direktifin 22. Maddesi koruma bölgesinde yer alan işletmelerde uygulanacak önlemlere yöneliktir. Bu Madde uyarınca Üye Devletler koruma bölgesinde asgari olarak aşağıdaki önlemlerin gecikme olmaksızın alınmasını sağlamalıdır:

- Duyarlı türe mensup hayvanların bulunduğu tüm işletmelerin kaydı ve bu işletmelerde yer alan tüm hayvanların sayımının mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi ve güncel tutulması,
- Duyarlı türe mensup hayvanların bulunduğu tüm işletmelerin, bu işletmelerde var olması muhtemel olan şap hastalığı virüsünün yayılmasını önleyecek şekilde düzenli olarak veteriner denetiminden geçmesi, bu denetimlerde klinik muayene ve duyarlı hayvanlardan numune alınmasını da içerecek şekilde hastalık virüsünün girişini ya da yayılmasını önleyecek önlemlerin ve ilgili belgelerin kontrol edilmesi, ve
- Duyarlı türe mensup hayvanların tutuldukları işletmeden dışarı çıkarılmaması.
- Yukarıdakilere ilave olarak duyarlı türe mensup hayvanlar aynı koruma bölgesinde bulunan bir kesimhaneye acil kesim amacıyla resmi kontrol altında nakledilebilir ya da söz konusu bölgede bir kesimhane bulunmaması halinde yetkili makam tarafından belirlenen bir kesimhaneye her nakil işleminin ardından temizlenen ve dezenfekte edilen bir nakliye aracılığıyla nakledilebilir.

Söz konusu nakil işlemine izin verilebilmesi için resmi veteriner hekim tarafından işletmede bulunan duyarlı türe mensup tüm hayvanların klinik muayenesinin gerçekleştirilmesi ve işletmede hastalık etkeniyle enfekte ya da hastalık etkeninin bulaştığı

hayvan bulunduğuna dair şüphe oluşturmayan epidemiyolojik koşulların geçerli olması gereklidir.

Direktifin 23. Maddesi koruma bölgesindeki hayvanların ve ürünlerinin hareketine ilişkin hükümleri düzenlemekte olup bu Madde uyarınca Üye Devletler aşağıdaki faaliyetlerin koruma bölgesinde yasak olmasını sağlamalıdır:

- Duyarlı türe mensup hayvanların işletmeler arasında hareketi ve nakli,
- Duyarlı türe mensup hayvanların toplanması ve yayılması da dahil olmak üzere fuarlar, pazarlar, gösteriler ve hayvanların diğer amaçlarla bir araya gelmesi,
- Duyarlı türe mensup hayvanların yetiştirilmesi için gezici hizmet, ve
- Duyarlı türe mensup hayvanların suni tohumlaması ve ova ve embriolarının toplanması.

Ayrıca Direktifte koruma bölgesindeki et (25. Madde), et ürünleri (26. Madde), süt ve süt ürünleri (27. Madde), semen, ova ve embriolar (28. Madde), dışkı ve gübre (29. Madde), deri ve postlar (30. Madde), yün, geviş getiren kılı ve domuz tüyleri (31. Madde), diğer hayvansal ürünler (32. Madde) ve yem, kaba yem, kuru ot ve saman (33. Madde) ile ilgili önlemler yer almaktadır.

Koruma bölgesindeki önlemlerin kaldırılmasına ilişkin hükümler Direktifin 36. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre Üye Devletler aşağıdaki şartlar yerine getirilinceye dek koruma bölgesinde uygulanan önlemlerin sürdürülmesini sağlamalıdır:

- Bahse konu işletmedeki duyarlı türe mensup tüm hayvanların itlafı ve güvenli şekilde bertaraf edilmesinden bu yana en az 15 gün geçmiş olması ve işletmede ön temizlik ve dezenfeksiyonun tamamlanması, ve
- Duyarlı türe mensup hayvanların bulunduğu ve koruma bölgesinde yer alan tüm işletmelerde sonuçları negatif olan bir sürvey çalışmasının gerçeleştirilmesi.

Koruma bölgesine ilişkin önlemlerin kaldırılmasının ardından, Direktifin sürveyans bölgesinde uygulanan önlemlerle ilgili hükümleri (37 - 42. Maddeler), söz konusu önlemler kaldırılincaya kadar en az 15 gün boyunca yürürlükte kalmalıdır.

Yukarıda bahsedilen sürvey ile enfeksiyonun bulunmadığı doğrulanmalı ve sürvey çalışması Ek III'teki önlemleri kapsamalıdır (Anonim, 2003).

1.1.5. Sürveyans Bölgesine İlişkin Önlemler

Sürveyans bölgesinde yer alan işletmelerde uygulanacak önlemlere ilişkin hükümler 2003/85/EC sayılı Direktifin 37. Maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre Üye Devletler koruma bölgesinde alınması gereken önlemlerin sürveyans bölgesinde alınmasını sağlamalıdır. Duyarlı türe mensup hayvanların buldukları işletmeden çıkarılmaması hükmünü kısmen değiştirmek suretiyle ve sürveyans bölgesinde kesim kapasitesi bulunmaması veya yetersiz olması halinde, yetkili makamlar duyarlı türe mensup hayvanların naklini doğrudan gerçekleştirmek amacıyla bu hayvanların buldukları işletmelerden kesim için resmi kontrol altında sürveyans bölgesinin dışındaki kesimhaneye gitmek üzere çıkarılmasına aşağıdaki koşullar altında izin verebilir:

- Koruma bölgesinde uygulanması gereken önlemlere ilişkin atıfta bulunulan kayıtların resmi kontrole tabi tutulması ve işletmenin epidemiyolojik durumunun şap hastalığı virüsü ile enfeksiyon veya bulaşma şüphesi yaratmaması,
- İşletmedeki şüpheli türe mensup tüm hayvanların resmi veteriner hekim tarafından kontrolünün sonucunun negatif çıkması,
- Direktifin sürveye ilişkin Ek III'ünde belirtilen istatistiksel parametreler dikkate alınarak temsil için yeterli sayıda hayvanın klinik enfeksiyon varlığını veya şüphesini ortadan kaldıracak şekilde detaylı klinik muayeneye tabi tutulması,
- Kesimhanenin yetkili makam tarafından belirlenmesi ve sürveyans bölgesine mümkün olduğunca yakın olması, ve
- Söz konusu hayvanlardan elde edilen etin işleme tabi tutulması.

Sürveyans bölgesindeki duyarlı türe mensup hayvanların hareketlerine ilişkin hükümler Direktifin 38. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre Üye Devletler duyarlı türe mensup hayvanların sürveyans bölgesindeki işletmelerden çıkarılmamasını sağlamalıdır. Ancak yukarıda bahsedilen yasak aşağıdaki amaçlardan herhangi birisi için geçerli değildir:

- Koruma bölgesinde kaydedilen son şap mihrakından sonra 15 günden önce olmamak kaydıyla hayvanların farklı işletmelerdeki duyarlı türe mensup hayvanlarla temas etmeksizin sürveyans bölgesindeki meraya götürülmesi,
- Hayvanların aynı bölgede yer alan kesimhaneye kesim amacıyla resmi kontrol altında doğrudan nakledilmesi,
- Sürveyans bölgesinde kesim kapasitesi bulunmaması veya yetersiz olması halinde, duyarlı türe mensup hayvanların naklinin doğrudan gerçekleştirilmesi koşuluyla bu hayvanların buldukları işletmelerden kesim için resmi kontrol altında sürveyans bölgesinin dışındaki kesimhaneye nakledilmesi, ve
- Hayvanların koruma bölgesinden başlıca oto yollar veya anahat demiryolları vasıtasıyla transit geçişi veya koruma bölgesinin dışından geldiği ve belirlenmiş yollar vasıtasıyla acil kesim amacıyla belirlenmiş kesimhanelere gittiği resmi veteriner hekim tarafından tasdik edilmiş duyarlı türe mensup hayvanların nakledilmesi (hayvanların kesimhaneye resmi kontrol altında nakledilmesinin ardından nakil araçlarının temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi ve söz konusu dekontaminasyon işleminin nakil aracı kayıt defterine kaydedilmesi koşuluyla).

Ayrıca söz konusu Tüzükte hayvanların işletmeden çıkışına ilişkin aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

- Koruma bölgesinde kaydedilen son şap mihrakından sonra (15 günden önce olmamak kaydıyla) hayvanların farklı işletmelerdeki duyarlı türe mensup hayvanlarla temas etmeksizin sürveyans bölgesindeki meraya götürülmesine sadece işletmedeki duyarlı türe mensup hayvanların resmi veteriner hekim tarafından muayenesinin ardından yetkili makam tarafından izin verilir, burada sürvey çalışmasına ilişkin hükümleri içeren Ek III'e uygun olarak alınan numunelerin testi sonucunda enfekte olmasından ya da hastalık etkeninin bulaşmasından şüphelenilen hayvanların var olması ihtimalinin ortadan kalkması gereklidir.
- Hayvanların kesim amacıyla aynı bölgedeki bir kesimhaneye doğrudan ve resmi kontrol altında nakledilmek üzere hareketine ancak koruma bölgesinde uygulanması gereken önlemlere ilişkin atıfta bulunulan kayıtların resmi kontrolü ve işletmedeki şüpheli türe mensup tüm hayvanların resmi veteriner hekim tarafından kontrolünün tatmin edici sonuçlarla tamamlanmasının ardından yetkili makam tarafından izin verilir (Anonim, 2003).

1.2. MAVIDİL (BLUETONGUE)

Mavidil (BTV) geniş getiren hayvanlar ve devegillerin OIE listesinde yer alan viral bir hastalığı olup bilinen 24 serotipe sahiptir ve özellikle dünyanın sıcak iklimli bölgelerinde görülmektedir (Anonim, 2008). Hastalık, etkeni bir hayvandan diğerine aktaran vektör böcekler tarafından taşınmaktadır, bu da hastalığın görülme sıklığı ve yayılmasının çevre koşullarından büyük ölçüde etkilendiği, şap gibi bulaşıcı hastalıkların kontrolü amacıyla uygulanan önlemlerin bu hastalığın kontrol ve eradikasyonunda etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Hastalık uygun çevre ve iklim koşulları mevcut olduğu zaman yaz sonu-sonbahar başı döneminde duyarlı ruminant popülasyonlarında kontrolü oldukça zor olan epidemik dalgalar halinde ortaya çıkmaktadır (Anonim, 2010).

Hastalık 1990'lı yılların sonuna kadar sadece AB'nin güney kesiminde sporadik olarak rapor edildiği halde 2000'li yılların başından itibaren durum önemli ölçüde değişmiş ve hastalık orta ve kuzeydeki Üye Devletler de dahil olmak üzere birçok ülkede epidemik dalgalar halinde görülmüş ve morbidite, mortalite ve canlı hayvan ticaretinin kesintiye uğraması bakımından önemli kayıplara yol açmıştır. 2008 yılından itibaren kullanılabilir hale gelen "inaktif aşuların" kullanımına dayalı olarak son birkaç yılda Birlik ile ortaklaşa finanse edilen kitlesel aşılama kampanyaları sonucunda (2008 yılında yaklaşık 150 milyon Euro, 2009 yılında 120 milyon Euro ve sonraki yıllar için 100 milyon Euro) hastalığa ilişkin durum önemli ölçüde iyileşmiştir (Anonim, 2010).

Mavidil hastalığının kontrol ve eradikasyonuna ilişkin hükümler 20 Kasım 2000 tarihli ve 2000/75/EC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmiştir. Mavidil hastalığına duyarlı türlerle mensup hayvanların kontrolü, izlenmesi, sürveyansı ve hareketlerine ilişkin kısıtlamalar hakkında yukarıda bahsedilen Direktif için uygulayıcı hükümleri belirlemek amacıyla 26 Ekim 2007 tarihli ve (EC) 1266/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü yayımlanmıştır. Son olarak bu Tüzükte de 30 Mayıs 2012 tarihli ve (EU) 456/2012 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü ile değişiklik yapılmıştır.

2000/75/EC sayılı Direktifin 4. Maddesi uyarınca, bu Direktifteki kısıtlamalara tabi olmayan bir bölgedeki işletmede hastalık etkeni ile bir veya birden fazla hayvanın enfekte olmasından şüphelenilmesi halinde Üye Devletler resmi veteriner hekimin hastalığın doğrulanması ya da hastalık şüphesinin kaldırılması amacıyla resmi inceleme yöntemlerini

ivedilikle uygulamasını sağlamalıdır. Buna göre hastalık etkeninin varlığından şüphelenilmesi halinde resmi veteriner hekim:

- Hastalık şüphesinin bulunduğu işletme veya işletmeleri resmi sürveyansa tabi tutmalı,
- Hali hazırda ölmüş, enfekte olmuş veya olabilecek hayvanların tür bazında kaydını tutmalı ve bu envanteri hastalık şüphesinin bulunduğu dönemde doğan ya da ölen hayvanları dikkate alacak şekilde güncellemeli, vektörün hayatta kalmasını kolaylaştırabilecek veya vektörü barındırabilecek ve özellikle çoğalmasına yardım edebilecek yerlerin kaydını tutmalı ve bir epidemiyolojik sürvey gerçekleştirmeli,
- İşletme veya işletmeleri düzenli olarak ziyaret etmeli ve her ziyarette ölen hayvanların otopsisini ya da enfeksiyon şüphesi bulunan hayvanların detaylı klinik muayenesini yaparak gerektiğinde laboratuvar testleri yoluyla hastalığı doğrulamalı,
- Hayvanların işletme(ler)den çıkışını ve işletmeye/işletmelere girişini yasaklamalı, söz konusu önlemlerin uygulanabilmesi için gerekli araçların mevcut olduğunu düşünmesi halinde vektörlerin aktif olduğu dönemde hayvanları sınırlamalı, hayvanlar, hayvanların barındığı yerler ve bu yerlerin çevresinin (özellikle *Culicoides* popülasyonlarının geliştiği habitatlar) kullanımına izin verilen insektisitlerle düzenli olarak muamele edilmesini sağlamalı, 90/425/EEC sayılı Direktifte değişiklik yapan ve hayvansal atıkların bertarafı ve işlenmesi, piyasaya arzı ve hayvan ya da balık kökenli yemlerde patojenlerin önlenmesi için veteriner kurallarını belirleyen 27 Kasım 1990 tarihli ve 90/667/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca işletmedeki ölü hayvanların imhasını, bertarafını, yakılmasını veya gömülmesini sağlamalıdır.

Hastalık şüphesinin bulunduğu işletmeye göre konumu, coğrafi durumu ya da söz konusu işletmeyle teması itibarıyla olası bir bulaşmadan şüphelenilen işletmelerin varlığı halinde yetkili makam yukarıda bahsedilen önlemleri bu işletmeleri de kapsayacak şekilde genişletebilir.

Yetkili makam tarafından mavidil varlığı şüphesi ortadan kaldırılana dek resmi veteriner hekim tarafından yukarıda bahsedilen önlemler kaldırılmaz.

Mavidil hastalığının varlığının resmi olarak doğrulanması halinde ise resmi veteriner hekim aşağıdaki önlemleri alır:

- Hastalığın yayılması için gerekli kesim işlemleriyle birlikte Komisyonu bilgilendirmek,
- 90/667/EEC sayılı Direktif uyarınca ölen hayvanların imhası, bertarafı, yakılması ya da gömülmesini talimatlandırmak,
- Hastalık şüphesi halinde alınan önlemleri enfekte işletme veya işletmelere 20 km mesafede bulunan işletmeleri (koruma bölgesi de dahil) kapsayacak şekilde (gerekirse bu bölge Komisyon'u bilgilendirecek olan yetkili makam tarafından epidemiyolojik, coğrafi, ekolojik ya da meteorolojik koşullar göz önünde bulundurularak) genişletmek (Söz konusu bölge birden fazla Üye Devletin sınırları içerisinde kaldığı zaman, bu Üye Devletlerin yetkili makamları bölgenin sınırlarını belirleyebilmek amacıyla işbirliği yapmalıdır.), ve
- Epidemiyolojik sürvey çalışması yapmak (bu amacın yanında hastalığın mümkün olan en kısa sürede eradikasyonuna yönelik önlemlerin koordinasyonu amacıyla bir kriz birimi oluşturulmalıdır).

Yapılacak epidemiyolojik sürvey çalışmasının kapsamı Madde 7'de belirtilmekte olup aşağıdaki hususlardan oluşmaktadır:

- Mavidil etkeninin işletmede bulunduğu sürenin uzunluğu,
- İşletmedeki mavidil etkeninin olası kaynağı ve aynı kaynaktan enfekte olan veya etkenin bulaştığı hayvanların bulunduğu diğer işletmelerin tespiti,
- Hastalık vektörlerinin varlığı ve dağılımı, ve
- Hayvanların söz konusu işletmelerden çıkışı/işletmelere girişi ve ölen hayvanların işletmelerden çıkışı (Anonim, 2000).

1.2.1. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri

Mavidil hastalığının kontrol ve eradikasyonuna ilişkin özel hükümleri belirleyen 20 Kasım 2000 tarihli ve 2000/75/EC sayılı Konsey Direktifi'nin 8. Maddesi mavidil hastalığında oluşturulacak koruma ve sürveyans bölgelerine ilişkin hükümleri belirlemektedir. Söz konusu bölgelerin sınırlarının belirlenmesinde coğrafi, idari, ekolojik ve epizootiyolojik faktörler dikkate alınmalıdır. Buna göre;

- Koruma bölgesi enfekte işletme etrafında en az 100 km'lik bir yarıçaptaki alana sahip kısmı kapsamalıdır.
- Sürveyans bölgesi koruma bölgesinin sınırları dışına çıkan en az 50 km'lik yarıçaptaki alana sahip kısmı kapsamalı ve bu bölgede son 12 ayda aşılama yapılmamış olmalıdır.
- Bölgelerin birden fazla Üye Devletin sınırları üzerinde kalması halinde söz konusu Üye Devletlerin yetkili makamları yukarıda atıfta bulunulan bölgelerin sınırlarının belirlenmesi için işbirliği yapmalıdır (Anonim, 2000).

1.2.1.1. Koruma bölgesi

2000/75/EC sayılı Direktifin 9. Maddesi uyarınca Üye Devletler koruma bölgesinde aşağıdaki önlemlerin uygulanmasını sağlamalıdır:

- Bölge içerisindeki tüm hayvancılık işletmelerinin tespiti,
- Yetkili makam tarafından sığır cinsi (veya bunların yokluğunda diğer ruminant türleri) hayvanların sentinel gruplarının ve vektör popülasyonlarının izlenmesine dayalı epidemiyolojik sürveyans programının yürütülmesi, ve
- Hayvanların bölgeden ayrılmasının yasaklanması. Ancak özellikle viral veya vektörel dolaşımın bulunmadığının ortaya koyulması halinde bölgenin belirli bir kısmında bulunan hayvanlar başta olmak üzere çıkış yasağına istisna getirilebilir.

Bir Üye Devletin usulen doğrulanmış talebi üzerine yukarıda bahsedilen bölgelerin sınırlarının belirlenmesi amacıyla aşağıdakiler ışığında karar alınabilir:

- Üye Devletin coğrafi konumu ve ekolojik faktörler,
- Meteorolojik koşullar,
- Vektörün varlığı ve dağılımı,
- Epizootiyolojik çalışmaların sonuçları,
- Laboratuvar testlerinin sonuçları,
- Başta dezinsektizasyon olmak üzere karşı tedbirlerin uygulanması (Anonim, 2000).

1.2.1.2. Sürveyans Bölgesi

Üye Devletler 2000/75/EC sayılı Direktifin 10. Maddesi uyarınca sürveyans bölgesinde aşağıdaki önlemlerin uygulanmasını sağlamalıdır:

- Yukarıda koruma bölgesinde uygulanan önlemlerin aynısının uygulanması, ve
- Sürveyans bölgesinde mavidil etkenine karşı aşılamanın yasak olması (Anonim, 2000).

1.2.2. Laboratuvar Testleri

2000/75/EC sayılı Direktifin 15. Maddesi uyarınca Üye Devletlerin tümü laboratuvar testlerinin yürütülmesi amacıyla birer referans laboratuvarı belirlemelidir. Söz konusu laboratuvarlar hastalığın tespitinde Birlik referans laboratuvarıyla işbirliği yapmalıdır. Gerek Üye Devletler, gerekse Birlik referans laboratuvarı ve bunların yetki ve görevleri de bu Direktif ile belirlenmiştir (Anonim, 2000).

1.2.3. Kontroller

2000/75/EC sayılı Direktifin 17. Maddesi uyarınca Komisyon uzmanları, gerektiğinde bu Direktifin bir örnek şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla yetkili makamlarla yerinde kontroller gerçekleştirebilir. Komisyon yetkili makamların bu Direktif hükümleriyle uyumlu hareket ettiğini doğrulamak amacıyla işletmelerin temsili bir kısmını denetleyebilir ve Üye Devletleri bu kontrollerin sonuçları hakkında bilgilendirir. Kontrolün gerçekleştirildiği Üye Devlet de uzmanların görevlerini yerine getirmeleri sırasında gerekli yardımı sağlamalıdır (Anonim, 2000).

1.2.4. Acil Eylem Planı

2000/75/EC sayılı Direktifin 18. Maddesi uyarınca Üye Devletlerin her biri söz konusu Direktifte yer alan önlemlerin uygulanması için sahip olduğu araçları ortaya koyan bir

acil eylem planı oluşturmalıdır. Planda hastalığın hızlı ve etkin şekilde eradikasyonu için gerekli işletme, ekipman, personel ve diğer tüm imkanlara erişim yöntemleri yer almalıdır .

Komisyon söz konusu planların ulaşılmak istenen hedefi karşılayıp karşılamadığını incelemeli ve diğer Üye Devletlerin planlarıyla uyum sağlamaları açısından gerekli herhangi bir değişikliği ilgili Üye Devlete önermelidir. Ayrıca Komisyon gerektiğinde bu değişikliklerle birlikte söz konusu planları onaylamalıdır. Hastalık durumundaki gelişmeler dikkate alınarak aynı prosedür doğrultusunda planlar değiştirilebilir ya da takviye edilebilir (Anonim, 2000).

2000/75/EC sayılı Direktifin uygulanmasına ilişkin kuralları belirleyen 26 Ekim 2007 tarihli ve (EC) 1266/2007 sayılı Tüzükte 30 Mayıs 2012 tarihli ve (EU) 456/2012 sayılı Tüzükle değişiklik yapılmıştır. Bu Tüzüğün mavidil hastalığının izlenmesi ve sürveyansına dair programlarla ilgili 4. Maddesinde aşağıdaki şekilde değişiklik yapılmıştır:

- Üye Devletler belirlenen asgari gerekliliklerle uyumlu olarak mavidil hastalığının izlenmesi ve sürveyansına ilişkin programları yürütmelidir (Anonim, 2012).

Mavidil hastalığının tespiti halinde canlı hayvan, semen, ova ve embriyoların hareketine ilişkin kısıtlamalar (EC) 1266/2007 sayılı Tüzüğün Bölüm 3'ünde yer almaktadır. Söz konusu Bölümün 6. Maddesi kısıtlanmış bölgelerle ilgili olup (Ek 2) bu Maddeye göre:

- Üye Devletler Komisyon'a kendi kısıtlanmış bölgelerini ve bu bölgelerdeki tüm değişiklikleri 24 saat içerisinde bildirmelidir.
- Epidemiyolojik olarak ilişkili bir coğrafi alanın kısıtlanmış bölgeden çıkarılmasına karar verilmeden önce, mavidil izleme ve sürveyans programının yürütülmesinin ardından Üye Devletler söz konusu alanda vektör aktivitesinin görüldüğü iki tam dönemi kapsayan iki yıllık süre içerisinde mavidil virüs dolaşımının görülmeyi ortaya koyan bilgileri Komisyon'a sunmalıdır.
- Komisyon Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi (SCoFCAH) nezdinde Üye Devletleri kısıtlanmış bölgelerin listesine ilişkin olarak bilgilendirmelidir. Üye Devletler kendi sınırları içerisindeki kısıtlanmış bölgelerin listesini oluşturmalı ve güncel tutmalı, bu listeyi diğer Üye Devletlerin ve halkın ulaşımına sunmalıdırlar. Komisyon sadece bilgi amacıyla web sayfasında kısıtlanmış bölgelerin güncel listesini

yayınlamalıdır. Bu listede kısıtlanmış bölgelerin her birinde dolaşımda olan mavidil virüs serotiplerine ilişkin bilgiler yer almalıdır. Bu bilgiler aynı virüs serotiplerinin dolaşımda olduğu farklı Üye Devletlerdeki kısıtlanmış bölgelerin belirlenmesine olanak verir (Anonim, 2007).

Yukarıda bahsedilen kısıtlanmış bölge içerisinde gerçekleşen hareketlere ilişkin koşullar aynı Tüzüğün Madde 7'si ile düzenlenmektedir (Ek 3). Buna göre aynı mavidil virüsü serotipi ya da serotiplerinin dolaşımda olduğu aynı kısıtlanmış bölge içerisinde hayvanların hareketine, söz konusu hayvanların nakil gününde mavidil hastalığına ilişkin klinik belirtiler göstermemesi koşuluyla izin verilebilir. Hayvanların koruma bölgesinden sürveyans bölgesine hareketine ise sadece aşağıdaki koşullarda izin verilir:

- Vektörlerin aktif olduğu bir tam dönemi de kapsayan bir yıl süreyle kısıtlanmış bölge içerisindeki epidemiyolojik olarak bağlantılı coğrafi alanda yapılan izleme ve sürveyans sonucunda söz konusu alanda mavidil serotipi veya serotiplerinin dolaşımının tespit edilmediğinin ortaya koyulması koşuluyla bu alan Üye Devletler tarafından “koşullu arı alan” ilan edilebilir.
- Kısıtlanmış bölgeyi veya bu bölgenin bir kısmını “koşullu arı alan” ilan etmeyi amaçlayan bir Üye Devlet bu amacını Komisyon’a bildirmelidir. Komisyon Üye Devletleri Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi nezdinde “koşullu arı alanlar” listesine yönelik olarak bilgilendirir.
- Hayvanların aynı kısıtlanmış bölge içerisinde aynı virüs serotipi veya serotiplerinin dolaştığı alandan “koşullu arı alan” olarak belirlenmiş alana hareketine sadece aşağıdaki koşullarda izin verilebilir:
 - o Hayvanların çıkış yasağına ilişkin istisna koşullarına uyulması,
 - o Hayvanların hareketinden önce menşeye yetkili makamı tarafından gerekli kılınan ve varış yetkili makamı tarafından onaylanan, mavidil virüsünün yayılmasına ve vektör istilasına karşı koruma amaçlarıyla alınan önlemlerin risk değerlendirmesinin pozitif sonucuna dayalı diğer hayvan sağlığı güvenceleriyle uyumlu olması, ve
 - o Hayvanların acil kesim amacıyla harekete tabi tutulacak olması (Anonim, 2007).

2000/75/EC sayılı Direktifte belirtilen çıkış yasağına ilişkin istisna koşulları (EU) 1266/2007 sayılı Tüzüğü'nün 8. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre hayvanlar ve bu hayvanların semen, ova ve embriyoları aşağıdaki şartları karşılamak koşuluyla kısıtlanmış bir bölgedeki bir işletme veya semen toplama ya da depolama merkezinden çıkış yasağından muaf tutulan bir işletme ya da semen toplama veya depolama merkezine nakledilebilir:

- Çıkış yasağından muaf tutulma koşullarına uyum sağlanması,
- Hareketten önce menşe yetkili makamı tarafından gerekli kılınan ve varış yetkili makamı tarafından onaylanan, mavidil virüsünün yayılmasına ve vektör istilasına karşı koruma amaçlarıyla alınan önlemlerin risk değerlendirmesinin pozitif sonucuna dayalı diğer hayvan sağlığı güvenceleriyle uyumlu olması,
- Varış yeri yetkili makamının kontrolü altında yukarıda belirtilen koşullarla uyumlu olarak nakledilecek hayvanlar veya bu hayvanların semen, ova ve embriyolarının çıkış yasağından muaf tutulma koşullarına uyum sağlamadığı durumda nakil işleminin ardından başka bir Üye Devlete nakledilmesinin önlenmesi amacıyla bir yönlendirme prosedürünün oluşturulması,
- Kısıtlanmış alandaki bir işletmede bulunan hayvanların acil kesim amacıyla hareketinin aşağıdaki koşullarda çıkış yasağı muafiyetine tabi tutulması:
 - o Sevk tarihinden önce en az 30 gün süreyle menşe işletmede mavidil vakası kaydedilmemiş olması,
 - o Hayvanların varış kesimhanesine ulaşmasından itibaren 24 saat içerisinde kesim amacıyla resmi yetkili nezaretinde doğrudan kesimhaneye nakledilmesi,
 - o Sevk yerindeki yetkili makamın varış yerindeki yetkili makama amaçlanan hayvan hareketini hayvanların yüklenmesinden en az 48 saat önce bildirmesi.
- Varış yetkili makamı bir risk değerlendirmesine dayanarak menşe yetkili makamının bahse konu hayvanların belirlenmiş kesimhanelerden nakli için bir yönlendirme prosedürü oluşturabilir. Söz konusu kesimhanelere ilişkin bilgiler Üye Devletler ve halkın erişimine açık olmalıdır (Anonim, 2007).

Hayvanların transit geçişi de önemli bir husus olup (EC) 1266/2007 sayılı Yönetmeliğin 9. Maddesi bu hususa ilişkin ileri hükümleri düzenlemektedir. Bu Madde (EC) 456/2012 sayılı Tüzüğü'nün aynı Maddesi tarafından değişikliğe uğramıştır. Buna göre yetkili

makam tarafından aşağıdaki şartlar yerine getirilmek suretiyle hayvanların transit geçişine izin verilebilir:

- Yükleme yerinde yeterli temizlik ve dezenfeksiyon işleminin gerçekleştirilmesinin ardından, hayvanların nakledileceği araçlara onaylı insektisit veya insekt kovucu uygulanmalıdır. Bu uygulama kısıtlanmış bölgeye girmeden veya bölgeden çıkmadan önce mutlaka yapılmalıdır.
- Bir kısıtlanmış bölgeden geçerken varılan kontrol noktasında birden fazla gün duraklama öngörülüyorsa, hayvanların vektörlerden korunan bir yerde vektör istilasına karşı korunması gereklidir.
- Dönemsel olarak mavidil hastalığı vektörlerinin görülmediği süre zarfında kısıtlanmış bölgeyle epidemiyolojik olarak ilişkili coğrafi alanlardan veya bu alanlar yoluyla, veya kısıtlanmış bölgenin “koşullu arî alan” olarak belirlenmiş kısımlarından veya bu kısımlar yoluyla transit geçiş gerçekleşiyorsa yukarıdaki hükümler geçerli olmaz (Anonim, 2012).

1.2.5. Mavidil Hastalığında Sürveyans

Yukarıda mavidil hastalığında oluşturulan sürveyans bölgesine ilişkin hükümlerden bahsedilmiştir. Bu bölümde ise hastalığa ilişkin sürveyans ilkelerinden bahsedilecektir.

OIE Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.3.18. Maddesine göre sürveyans sistemi Veteriner Makamının sorumluluğu altında olmalı ve;

- Hastalık mihraklarının tespiti ve incelenmesi için resmi ve devamlı bir sistem yürürlükte olmalı,
- Şüpheli mavidil vakalarından hızlı numune toplanması ve hastalığın teşhisi için mavidil laboratuvarına gönderilmesine ilişkin bir prosedür bulunmalı, ve
- Teşhis ve sürveyans verilerinin kaydı, idaresi ve analizi için geçerli bir sistem bulunmalıdır.

Yukarıda bahsedilen hususların yanında mavidil sürveyans programı aşağıdaki unsurları içermelidir:

- Arı veya mevsimsel olarak arı bir ülke/bölgede, şüpheli vakaları rapor etmek için bir erken uyarı sistemi. Evcil ruminantlarla temas halinde bulunan çiftçiler ve çalışanların yanında teşhis koyan kişiler herhangi bir mavidil şüphesini Veteriner Makamına doğru şekilde bildirmelidir. Bu kişiler devletin bilgilendirme programları ve Veteriner Makamı tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak (ör. özel veteriner hekimler ya da veteriner teknisyenleri) desteklenmelidir. Etkin bir sürveyans sistemi, durumun nedeninin mavidil virüsü olduğunu doğrulamak veya olmadığını ortaya koymak amacıyla takip ve inceleme gerektiren şüpheli vakaları periyodik olarak tespit edecektir. Şüpheli tüm mavidil vakaları vakit geçirmeksizin incelenmeli ve numuneler alınarak bir laboratuvara gönderilmelidir. Bu nedenle de numune alma kitleri ve diğer ekipman sürveyanstan sorumlu kişiler tarafından kolayca erişilebilir olmalıdır.
- Bir ülke veya bölgenin enfeksiyon statüsüne uygun olarak rastgele veya hedeflenmiş serolojik ve virolojik sürveyans yapılmalıdır (OIE, 2014b).

AB'de mavidil izleme ve sürveyans programlarına ilişkin asgari gereklilikler ise önce (EC) 1266/2007 sayılı Tüzük ile, daha sonra ise bu Tüzükte değişiklik yapan (EC) 456/2012 sayılı Tüzükle düzenlenmiştir. Buna göre mavidil izleme ve sürveyans programlarının hedefi:

- Olası bir mavidil virüsü girişini tespit etmek, ve
- Gerektiğinde bir Üye Devlet veya epidemiyolojik olarak ilgisi bulunan coğrafi alanda söz konusu virüsün belirli serotiplerinin olmadığını ortaya koymak, veya
- Mevsimsel olarak vektörün bulunmadığı dönemi belirlemek (entomolojik sürveyans) (Anonim, 2012).

1.3. YALANCI TAVUK VEBASI (NEWCASTLE DISEASE)

Yalancı tavuk vebası (Newcastle disease, NDV), kanatlı hayvanların önemli ve ihbarı zorunlu bir hastalığıdır. Hastalığa Paramyxoviridae familyasında yer alan paramyxovirus tipi virüsler (APMV-I) neden olmaktadır. Hastalık kanatlı hayvanlarda solunum yolu ve/veya sinir sistemindeki belirtiler, yumurta veriminin kısmen ya da tamamıyla durması veya bozuk şekilli yumurta verimi, yeşilimsi sulu ishal ve boyun ve göz çevresindeki dokularda ödeme seyreder. Hastalık bulaşması başta dışkı olmak üzere enfekte hayvanların salgılarıyla doğrudan temas ya da kontamine yem, su, ekipman, araçlar, kişiler, fomitler, vb. etkenlerle dolaylı temas yoluyla şekillenmektedir.

Hastalığa karşı mücadelede koruyucu (profilaktik) ve acil aşlamaya izin verilmektedir. AB ve diğer ülkelerde koruyucu aşılama yüksek oranda uygulanmaktadır. İsveç, Finlandiya ve Estonya dışındaki tüm Üye Devletler profilaktik aşılama politikasını uygulamaktadırlar. Şimdiye kadar acil aşılama sadece İtalya'da 2001 yılındaki bir mihrak sırasında uygulanmıştır.

Yalancı tavuk vebası Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'nün (OIE) listesinde yer alan bir hastalıktır. Hastalığın önemli ve hızlı şekilde yayılması ve neden olduğu sosyoekonomik sonuçlar dolayısıyla canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin uluslararası ticaretine ilişkin gereklilikler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nda yer almaktadır (Anonim, 2014a).

Yalancı tavuk vebasına ilişkin AB mevzuatı Yalancı Tavuk Vebasının kontrolü amacıyla getirilen Topluluk önlemlerine dair 14 Temmuz 1992 tarihli ve 92/66/EC sayılı Konsey Direktifidir. Direktifte özetle aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

1.3.1. Hastalık Şüphesi veya Doğrulanması Halinde Alınacak Önlemler

- Direktifin 4. Maddesine göre hastalık şüphesinin ortaya çıkması halinde Üye Devlet veteriner hekimin hastalık varlığını doğrulayacak veya ortadan kaldıracak resmi inceleme düzenlemelerini yapmasını ve laboratuvar incelemesi için gerekli numuneleri almasını sağlamalıdır. Hastalık şüphesi halinde yetkili makam söz konusu işletmeyi resmi sürveyansa tabi tutmalı ve özellikle işletmedeki tüm kanatlı kategorilerinin kaydını tutarak ölen, klinik belirti gösteren ve belirti göstermeyen hayvanların kategorilere göre sayısı ortaya koyulmalıdır. Hastalık şüphesinin var olduğu dönemde kayıt güncel tutulmalıdır. İşletmedeki tüm hayvanlar kendi yaşam alanları dahilinde tutulmalı veya diğer kanatlı hayvanlarla temas etmeyecek şekilde izole edilmelidir. Hiçbir kanatlı hayvanın işletmeye girmemesi ve ya işletmeden çıkmaması sağlanmalıdır. Kişi, diğer hayvanlar ve araçların işletmeye girişi veya işletmeden çıkışı ve kanatlı eti veya karkaslar, yemler, katı ve sıvı atıklar, altlık ya da hastalığı yayabilecek herhangi bir unsurun hareketi yetkili makamın onayına tabi olmalıdır. Yumurta ürünlerinin üretimi ve/veya işlenmesi amacıyla onaylanan bir işletmeye doğrudan gönderilen ve yetkili makam tarafından verilen bir onay uyarınca nakledilenler haricinde işletmeden yumurta çıkışı olmamalıdır. Kanatlı hayvanların

bulunduğu kümeslerin giriş ve çıkışlarında ve işletmede gerekli dezenfeksiyon önlemleri alınmalıdır. Epidemiyolojik bir inceleme yapılmalıdır.

- 5. Maddeye göre bir işletmede hastalık resmi olarak doğrulandığı zaman işletmedeki tüm kanatlı hayvanlar itlaf edilmelidir. Ölen veya itlaf edilen hayvanlar ve tüm yumurtalar imha edilmelidir. Bu işlemler hastalığın yayılma riskini en aza indirecek şekilde yapılmalıdır. Ayrıca hayvanların kontamine olabilecek yem, altlık veya gübreleri imha edilmeli veya uygun şekilde işleme tabi tutulmalıdır. Hastalığın inkübasyon döneminde hayvanların kesilmiş olması halinde bu hayvanların eti izlenmeli ve imha edilmelidir. İnkübasyon döneminde üretilen ve işletmeden çıkmış olan kuluçkalık yumurtalar izlenmeli ve imha edilmeli, bu yumurtalardan çıkmış olan kanatlılar ise sürveyans altına alınmalıdır. İnkübasyon döneminde üretilen ve işletmeden çıkmış olan sofralık yumurtalar uygun şekilde dezenfekte edilmedikleri takdirde izlenmeli ve imha edilmelidir. Kümes ve çevreleri, nakil araçları ve kontamine olma ihtimali bulunan tüm ekipman temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir. Temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerinin tamamlanmasının ardından işletmeye en az 21 gün kanatlı hayvan alınmamalıdır. Ayrıca epidemiyolojik bir araştırma yapılmalıdır.
- 6. Maddeye göre iki veya daha fazla ayrı sürüden oluşan işletmelerin varlığı halinde resmi veteriner hekimin virüsün sürüler arasında bulaşmasının mümkün olmadığını doğrulaması halinde yetkili makam sağlıklı sürülere ilişkin olarak derogasyon uygulayabilir.
- 7. Maddeye göre yapılacak epizootiyolojik incelemede hastalığın işletme veya güvercin kümesinde görülmüş olabileceği zaman dilimi, hastalığın olası kökeni ve aynı kaynaktan enfekte veya kontamine olmuş diğer hayvanların bulunduğu işletme veya güvercin kümeslerinin belirlenmesi ve hastalığı taşıyabilecek canlı veya cansız herhangi bir etkenin hareketinin ele alınması gerektiği belirtilmektedir.
- 8. Maddeye göre resmi veteriner hekimin insan, hayvan veya araçların hareketi sonucunda herhangi bir işletmedeki kanatlıların kontamine olmasından şüphelenmesi halinde söz konusu işletmenin resmi kontrole tabi tutulacağı, kontrolde hayvan sayısının belirlenmesinin, hayvan hareketlerinin izlenmesinin ve gerektiğinde önlem alınmasının amaçlandığı, işletme resmi kontrole tabi tutulduğu takdirde yetkili makamın hayvanların kesimhaneye sevki dışında işletmeden çıkışını yasaklayacağı fakat öncelikle veteriner hekimin işletmede hastalık bulunmadığını ortaya koyacak

linik muayeneyi gerçekleştirmesi gerektiği ve hareket kısıtlamalarının olası en son kontaminasyon tarihinden itibaren 21 gün süreceği belirtilmektedir.

1.3.2. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri

- 9. Maddeye göre hastalığın doğrulanması halinde en az 3 km yarıçapında koruma bölgesi ve 10 km yarıçapında sürveyans bölgesi oluşturulmalı ve bu durumda coğrafı, idari, ekolojik ve epizootiyolojik faktörler göz önüne alınmalı, koruma bölgesinde (hayvanların belirlenmesi, periyodik ziyaretler, hayvanların yaşam alanlarından ayrılmaması, uygun temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerinin uygulanması, bölge içindeki hareketlerin, hayvan nakillerinin ve işletmeden kanatlı ile kuluçkalık yumurtaların çıkışının yasaklanması) ve sürveyans bölgesinde (bölgedeki hayvanların belirlenmesi, bölgede kanatlı ve kuluçkalık yumurtaların kontrolü, yetkili makamın belirlediği kesimhane dışında kanatlıların bölge dışına çıkmasının yasaklanması, yetkili makamın belirlediği kuluçkahane dışında sürveyans bölgesinin dışına kuluçkalık yumurta çıkışının yasaklanması, kullanılmış altlık veya kanatlı gübresinin hareketinin yasaklanması, gösteri, sergi, vb. etkinliklerin yasaklanması) nlemler alınmalıdır. Sürveyans bölgesinde alınacak önlemler enfekte işletmedeki ilk temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerinin ardından en az 30 gün boyunca sürdürülmelidir.

1.3.3. Nakiller ve İzleme

- 10. Maddeye göre yetkili makam kanatlı hayvan ve yumurtaların hareketini izlemeye olanak veren düzenlemeleri yapmalı, bu hayvan ve yumurtaların sahibi ya da işletmenin bakıcısı yetkili makamın isteği üzerine gerekli bilgileri sunmalı, kanatlı hayvan, yumurta ve güvercinlerin nakli ve piyasaya arzında yer alan tüm kişiler de bunların hareketine ilişkin bilgileri yetkili makama sunmalıdır.

1.3.4. Teşhis, Aşılama ve Laboratuvarlar

- 14. Maddede Üye Devletlerin her birinde hastalığın antijenik ve biyolojik tiplendirmesinin yapılabileceği tesis ve uzman personele sahip bir ulusal laboratuvar, bölgesel laboratuvarlar için reaktif testlerinin yapılacağı bir ulusal laboratuvar, ülkede profilaktik kullanım veya acil kullanım için stoklanan aşılardan etkinlik, güç ve saflık yönünden test edilebileceği bir ulusal enstitü veya laboratuvar bulunması gerektiği belirtilmekte ve ulusal laboratuvarların sorumluluklarına değinilmektedir.
- 16. Maddeye göre Üye Devletler hastalığa karşı kullanılacak ve yetkili makam tarafından onaylanmış olan aşının profilaktik amaçla ya da hastalık görüldüğünde alınacak kontrol önlemlerini desteklemek amacıyla kullanılmasını ve sadece kullanıldığı Üye Devletin yetkili makamından piyasaya arz izni alınmış aşılara izin verilmesini sağlamakla yükümlüdür.
- 17. Maddeye göre hastalığa karşı isteğe bağlı veya zorunlu profilaktik aşılamanın gerçekleştirildiği Üye Devlet Komisyonu ve diğer Üye Devletleri bilgilendirmelidir. Verilmesi gereken bilgiler aşının özellikleri ve bileşimi, aşılardan dağıtım, saklama ve kullanımının denetlenmesine ilişkin prosedürler, aşılanacak hayvan tür ve kategorileri, aşılamanın gerçekleştirilebileceği alanlar ve aşılama gerekçeleridir.
- 18. Maddeye göre hastalığın doğrulanması halinde Üye Devletler yetkili makamın diğer kontrol önlemlerini desteklemek amacıyla resmi kontrol altında gerçekleştirilecek acil aşılamanın gerçekleştirileceği bir alan ve süre belirlemesini sağlamalıdır. Acil aşılama uygulayan bir Üye Devlet hastalık durumu ve aşılama programı hakkında daimi veteriner komitesi çerçevesinde Komisyon ve diğer Üye Devletleri bilgilendirmelidir. Ayrıca söz konusu Maddede aşılanması gereken tüm hayvanlara ilişkin aşılama ve hareket hükümleri, aşılanan damızlık hayvanlardan elde edilen kuluçkalık yumurtaların dezenfeksiyonu, önlemlerin genişletilmesi ve bazı sürülere uygulanacak istisnalar yer almaktadır (Anonim, 1992).

1.4. KUŞ GRİBİ (AVIAN INFLUENZA)

Kuş gribi (Avian influenza) tüm kanatlı türlerini etkileyebilen bulaşıcı viral bir hastalıktır ve başta virüsün hastalık yapabilme yeteneği ve etkilenen türlere bağlı olarak

kendisini farklı şekillerde gösterebilir. Ayrıca hastalık zoonotik karakterde olup insanlarda da hastalık tablosu meydana getirebilmektedir.

Kanatlılardaki grip enfeksiyonları patojenisiteye dayalı olarak ikiye ayrılmaktadır:

- Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribi (High Pathogenic Avian Influenza - HPAD): Hızla yayılarak yüksek mortalite oranına sahip ciddi hastalık tablosu meydana getirmektedir (48 saat içerisinde %100'e kadar).
- Düşük Derecede Patojenik Kuş Gribi (Low Pathogenic Avian Influenza - LPAI) : Hafif hastalık tablosu meydana getirmektedir, teşhis edilemeyebilir (Anonim, 2014b).

Hastalıkla mücadeleye ilişkin hükümler 20 Aralık 2005 tarihli ve 92/40/EEC sayılı Direktifi yürürlükten kaldıran Kuş Gribinin Kontrolüne İlişkin Topluluk Önlemleri Hakkında 2005/94/EC Sayılı Direktifle düzenlenmiştir. Direktifte özetle aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

1.4.1. Hastalık Şüphesi ve Doğrulanması Halinde Alınacak Önlemler

- Direktifin 4. Maddesinde farklı kanatlı türlerinde H5 ve H7 alt tipleriyle enfeksiyonun prevalansının belirlenmesi ve kanatlılarda kanatlı menşeli herhangi bir grip virüsü ile ilgili tehlikelere dair düzenli olarak güncellenen bir risk değerlendirmesine katkı sağlanması amacıyla Üye Devletlerin sürveyans programları gerçekleştirmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 5. Maddede Üye Devletlerin kuş gribi varlığı ve varlığı şüphesinin yetkili makama zorunlu ve hızlı bildirimini gerekli olduğu, Üye Devletlerin ise Komisyon' u kesimhaneler, nakil araçları, sınır kontrol noktaları ve sınırdaki diğer yerler ile kanatlı veya diğer kafes kuşlarının ithalatına ilişkin mevzuat ile uyumlu karantina tesisleri veya merkezlerde yetkili makam tarafından doğrulanan kuş gribine ve hayvanlarda yürütülen sürveyansın sonuçlarına ilişkin olarak bilgilendirmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 6. Maddeye göre Üye Devletler acil eylem planları çerçevesindeki anketlere dayanarak epidemiyolojik incelemeler yapmalı ve bu araştırmalarda asgari olarak hastalığın işletme, tesis veya nakil araçlarında görülmüş olabileceği dönem, hastalığın olası

kökeni, hastalığın görüldüğü işletmeyle bağlantısı olan tesis(ler), hastalığın yayılmasına neden olabilecek kanatlı, diğer kafes kuşları, kişiler, memeliler, araçlar veya diğer materyallerin hareketleri yer almalıdır. Yetkili makam hastalığın kontrolüne ilişkin ilave önlemlerin alınması gerekip gerekmediğine karar verirken ve istisnalar tanırken epidemiyolojik incelemeyi dikkate almalı ve epidemiyolojik incelemenin hastalığın diğer Üye Devletlerden/diğer Üye Devletlere yayıldığını öne sürmesi halinde Komisyon ve ilgili diğer Üye Devletler incelemenin tüm bulgularının sonuçları hakkında hızla bilgilendirilmelidir.

- 7. Maddede mihrak şüphesi halinde yetkili makamın hastalık varlığını doğrulamak ya da ihtimal dışı bırakmak amacıyla inceleme başlatması ve işletmeyi resmi sürveyansa tabi tutması, işletmedeki tüm kanatlı ve memelilerin sayısının belirlenmesi, her bir hayvan kategorisindeki hasta, ölmüş ya da enfekte olabilecek hayvanların listesinin oluşturularak kuluçkadan çıkım, doğum ve ölümlere göre bu listenin mihrak şüphesinin olduğu dönemde güncellenmesi ve tüm kanatlı hayvanların ve kafes kuşlarının kendi işletmelerindeki bir bölümde tutulması, bunun mümkün olmadığı hallerde aynı işletmedeki farklı bir yerde tutulmaları ve diğer işletmelerdeki kanatlı veya diğer kafes kuşlarıyla temaslarının önlenmesi, canlı kanatlı veya kafes kuşlarının işletmeye girişinin veya işletmeden çıkışının yasaklanması, bunların karkasları, kanatlı et ve sakatları, yem, araç, materyal, atık, katı ve sıvı gübre ve kullanılmış altlığın yetkili makam onayına tabi olması, işletmeden yumurta çıkışının yasak olması, kişi, evcil memeli, araç ve ekipmanın işletmeye girişi veya işletmeden çıkışının yetkili makam onayına tabi olması, kanatlı veya diğer kafes kuşlarının bulunduğu kümes giriş ve çıkışlarında gerekli dezenfeksiyon uygulamalarının yapılması, yetkili makam tarafından epidemiyolojik incelemenin yapılması gerektiği belirtilmektedir.
- 8. Maddede yetkili makamın bir risk değerlendirmesi ve alınan önlemler ile hayvan ve ürünlerin gideceği varış noktası göz önüne alınarak istisnalar tanıyabileceği belirtilmektedir.
- 9 Maddede mihrak şüphesinin ortadan kalktığı yetkili makam tarafından tespit edilene kadar mihrak şüphesi halinde uygulanacak önlemlerin devam etmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 10. Maddede epidemiyolojik incelemenin ilk sonuçlarına göre bir Üye Devletin bir bölümü veya tümünde kanatlı, diğer kafes kuşları ve yumurtalar ile kanatlı sektöründe kullanılan araçların hareketine yetkili makam tarafından geçici kısıtlamalar getirilebileceği, mihrak şüphesi riskine karşı itlaf edilen kanatlı veya diğer kafes

kuşlarından numune alınması gerektiği, işletme etrafında geçici bir kontrol bölgesi oluşturulabileceği belirtilmektedir.

- 11. Maddede yüksek derecede patojenik kuş gribi mihrakının doğrulanması halinde işletmedeki tüm kanatlı ve kafes kuşlarının resmi denetim altında vakit kaybetmeksizin itlaf edilmesi gerektiği ancak bu duruma ilişkin bir risk değerlendirmesi temelinde istisnalar tanınabileceği, tüm karkas ve yumurtaların resmi denetim altında bertaraf edilmesi, işletmeye olası hastalık girişinden sonra kuluçkadan çıkan hayvanların resmi denetim altına alınması ve inceleme yapılması gerektiği, işletmeye olası hastalık girişinden itibaren kesilen kanatlı hayvanların etinin ve toplanan yumurtaların izlenmesi ve resmi denetim altında bertaraf edilmesi gerektiği, kontamine olma ihtimali olan tüm madde ve atıkların imha edilmesi veya virüsü yok edecek işleme tabi tutulması gerektiği, karkasların imhasının ardından bu hayvanların bulunduğu kümesler, çayır veya alanlar, kontamine olması muhtemel ekipman, kanatlı veya diğer kafes kuşlarının nakli için kullanılan araçlar, karkas, et, yem, katı ve sıvı gübre ve kontamine olmuş olabilecek tüm maddelerin işleme tabi tutulması gerektiği, diğer evcil kanatlı veya kafes kuşlarının yetkili makam onayı olmaksızın işletmeye giriş veya işletmeden çıkışının yasak olduğu, birinci mihrakta virüs izolatının laboratuvar prosedürüne tabi tutulması gerektiği belirtilmektedir.
- 14. Maddede ayrı üretim birimlerinde yüksek derecede patojenik kuş gribi mihrakları ortaya çıkması halinde yetkili makamın hastalık kontrolünü tehlikeye atmayacak şekilde hastalık şüphesinin görülmediği üretim birimleri için istisnalar tanıyabileceği ve söz konusu istisnaların resmi veteriner hekim tarafından işletme yapısı, büyüklüğü, işletimi, barınak biçimi, yemleme, su kaynağı, ekipman, personel ve ziyaretçiler dikkate alınarak söz konusu işletmelerin diğer üretim birimlerinden konum ve hayvanların günlük idaresi bakımından diğer üretim birimlerinden bağımsız olduğuna kanaat getirmesi halinde tanınması gerektiği belirtilmektedir.
- 15. Maddede epidemiyolojik incelemeye dayanılarak yetkili makamın hastalık görülen işletmeyle temas halinde olup olmadığına karar vermesi ve hastalık varlığı ortadan kalkıncaya kadar önlemler alması gerektiği, bu önlemler kapsamında temas halindeki işletmelerde hastalığın doğrulanması veya hastalık şüphesinin ortadan kaldırılması amacıyla kanatlı ve diğer kafes kuşlarından numune alınması ve bu işletmelerde kontamine olabilecek kümes ve ekipmanlar, hayvanların nakli için kullanılan araçlar, karkaslar, et, yem, katı ve sıvı gübre, altlık ve diğer tüm maddelerin işleme tabi tutulması gerektiği belirtilmektedir.

1.4.2. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri

- 16. Maddede yetkili makamın yüksek derecede patojenik kuş gribi mihrakının ardından işletme etrafında en az 3 kilometre yarıçapında bir koruma bölgesi ve en az 10 kilometre yarıçapında bir sürveyans bölgesi oluşturması, ticari olmayan bir birimde hastalık ortaya çıkması halinde risk değerlendirmesine dayanarak istisnalar tanıyabileceği, koruma ve sürveyans bölgelerini oluştururken epidemiyolojik inceleme, coğrafi konum, işletmelerin konum ve yakınlığı ile tahmini kanatlı sayısı, kanatlı ve diğer kafes kuşlarının hareket ve ticaret paternleri ve bu hayvan ve hayvansal ürünler ile atıkların koruma ve sürveyans bölgelerinde kontrolünü sağlayabilecek tesis ve personeli göz önünde bulundurması gerektiği, ayrıca yetkili makamın koruma ve sürveyans bölgelerinin etrafında veya yakınında diğer sınırlı bölgeler oluşturabileceği ve koruma, sürveyans bölgeleri veya sınırlı bölgelerin farklı Üye Devletlerin sınırlarını kapsamaması halinde söz konusu Üye Devletlerin yetkili makamlarının bölgeyi oluşturmak için işbirliği yapabileceği belirtilmektedir.
- 17. Maddede yetkili makamların koruma ve sürveyans bölgelerinde canlı hayvan, et, yumurta, karkas, yem, altlık, enfekte hayvanlarla temasta bulunan kişiler ya da araçlar gibi virüsü yayma olasılığı bulunan unsurların izlenmesine ilişkin düzenlemeleri yapması, işletme sahiplerinin yetkili makamın talebi üzerine işletmeye giren veya işletmeden çıkan kanatlı ve yumurtalara ilişkin bilgileri yetkili makama sunması, yetkili makamın koruma ve sürveyans bölgelerinde kısıtlamalara tabi kişilerin yürürlükteki kısıtlamaların farkında olmasını sağlaması ve epidemiyolojik bilgi veya diğer verilerin gerekli göstermesi halinde riskli işletme ve alanlarda önleyici bir eradikasyon programı uygulaması gerektiği belirtilmektedir.
- 18. Maddede resmi veteriner hekim tarafından koruma bölgelerindeki işletmelerin sayımının yapılması, tüm ticari işletmelerin resmi veteriner hekim tarafından ziyaret edilerek kanatlı ve diğer kafes kuşlarının klinik muayenesini gerçekleştirilmesi ve gerektiğinde laboratuvar testleri için numune toplaması, ayrıca ziyaretlerin kaydını tutması ve hastalığın daha fazla yayılma durumunun tespiti amacıyla koruma bölgesindeki işletmelere ilave sürveyans uygulanmasının gerektiği belirtilmektedir.
- 19. Maddede yetkili makamın koruma bölgelerindeki işletmelerde bulunan tüm kanatlı ve kafes kuşlarının işletmedeki belirli bir küme veya diğer işletmelerdeki kanatlı veya kafes kuşlarıyla temas etmeyecekleri başka bir alanda tutulmasını, karkasların bertaraf edilmesini, nakil araçları ile et, yem, katı ve sıvı gübre ve kontamine

olabilecek diğer materyaller ile personel tarafından kullanılan araçların tüm kısımları ve işletmelere giren veya işletmelerden çıkan kişilerin işleme tabi tutulmasını sağlaması, yetkili makam onayı olmaksızın kanatlı, diğer kafes kuşları ve evcil memelilerin bir işletmeye giriş veya işletmeden çıkışının yasaklanması, işletmelerdeki üretim verilerindeki önemli düşüşler ile morbidite ve mortalitedeki artışların yetkili makama rapor edilmesi, işletmelere giren veya işletmelerden çıkan kişilerin biyogüvenlik kurallarına dikkat etmesi, ticari işletmelerin ziyaretçi kayıtlarının talep üzerine yetkili makama sunulması gerektiği belirtilmektedir.

- 20. Maddede hastalığın görüldüğü işletmelerde kullanılmış altlık, katı ya da sıvı gübrenin yetkili makam onayı olmaksızın uzaklaştırılması veya tekrar kullanılmasının yasak olduğu, ancak katı veya sıvı gübrenin biyogüvenlik önlemleri altında hastalık etkeninin ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla işlem göreceği veya saklanacağı başka bir işletmeye gönderilmesine izin verilebileceği belirtilmektedir.
- 21. Maddede yetkili makamın koruma bölgesindeki kanatlı veya kafes kuşlarına ilişkin fuarlar, pazarlar, gösteriler ya da diğer toplanma alanlarını yasaklaması gerektiği belirtilmektedir.
- 22. Maddede yetkili makamın koruma bölgeleri içerisinde işletmelerin kendi hizmet yolları haricinde karayolu veya demiryolu vasıtasıyla kanatlı hayvan, yumurta ve karkasların hareketi ve nakli ile (koruma bölgesi dışında üretilen ve koruma bölgesi içerisindeki kanatlı etinden ayrı depolanan ve nakledilen kanatlılar ve koruma bölgesindeki işletmede en erken enfeksiyon tarihinden 21 gün önce üretilen ve üretimden itibaren bu tarihten sonra üretilen etten ayrı depolanan ve nakledilen kanatlılar hariç) kesimhanelerden, parçalama tesislerinden ve soğuk depolardan kanatlı naklini yasaklaması gerektiği belirtilmektedir.
- 23. Maddede yetkili makamın belirli koşullar altında (kesim için sevkten 24 saat içerisinde resmi veteriner hekim tarafından işletmede klinik muayene gerçekleştirilmesi, gerektiğinde menşei işletmede laboratuvar testleri yapılması, hayvanların yetkili makam denetimi altındaki araçlarda nakledilmesi, kesimhaneden sorumlu yetkili makamın bilgilendirilmesi ve kanatlıları almayı kabul etmesi ve kesimi sevk eden yetkili makama bildirmesi, koruma bölgesindeki kanatlıların diğer kanatlılardan ayrı tutulması ve kesilmesi veya farklı zamanda kesilmesi ve sonrasında temizlik ve dezenfeksiyon işlemi yapılması, resmi veteriner hekimin kesimhanede kanatlıların varışı ve kesimi sonrasında detaylı muayene gerçekleştirmesi, etin Birlik içi veya uluslararası ticarete tabi olmaması ve taze et için sağlık işareti barındırması ve

işleme tabi tutulmamış veya aksi yönde karar verilmemiş olması halinde Birlik içi ve uluslararası ticarete tabi etlerden ayrı olarak parçalanması, nakledilmesi ve saklanması) koruma bölgesindeki bir işletmede bulunan kanatlı hayvanların belirli bir kesimhaneye acil kesim için doğrudan nakline izin verebileceği ve koruma bölgesinin dışındaki kanatlı hayvanların koruma bölgesi içindeki bir kesimhaneye doğrudan nakline belirli koşullar altında (kesimhaneden sorumlu yetkili makamın bilgilendirilmesi ve kanatlı hayvanları kabul etmesi ve sevk yetkili makamına kesimi bildirmesi, kanatlı hayvanların koruma bölgesindeki diğer kanatlı hayvanlardan ayrı tutulması ve kesilmesi veya farklı zamanda kesilmesi, elde edilen etlerin koruma bölgesindeki diğer kanatlılardan elde edilen etlerden ayrı olarak parçalanıp, nakledilip saklanması ve yan ürünlerin bertaraf edilmesi) izin verebileceği belirtilmektedir.

- 24. Maddede yetkili makamın bir günlük civcivlerin koruma bölgesindeki işletmelerden aynı Üye Devlette ve tercihen koruma ve sürveyans bölgelerinin dışındaki bir işletmeye doğrudan nakline belirli koşullar altında (yetkili makam denetimi altındaki araçlarla nakledilmesi, nakil ve varış işletmesinde gerekli biyogüvenlik önlemlerinin uygulanması, varış işletmesinin hayvanların varışının ardından resmi sürveyansa tabi tutulması, kanatlı hayvanların koruma veya sürveyans bölgesinin dışına çıkarılması halinde varış işletmesinde en az 21 gün kalması) izin verebileceği belirtilmektedir.
- 25. Maddede yetkili makamın yumurtlamaya hazır kanatlı hayvanların koruma veya sürveyans bölgesinde tercihen başka kanatlı hayvan bulunmayan bir işletmeye doğrudan nakline belirli koşullar altında (menşe işletmesinde kanatlı ve diğer kafes kuşlarının resmi veteriner hekim tarafından klinik muayeneye tabi tutulması ve kanatlı hayvanların koruma veya sürveyans bölgesinin dışına çıkarılmaları halinde en az 21 gün varış işletmesinde kalmaları) izin verebileceği belirtilmektedir.
- 26. Maddede yetkili makamın herhangi bir işletmeden koruma bölgesinde bulunan bir kuluçkahaneye veya belirli koşullar altında (kuluçkalık yumurtalardan elde edilen sürülerin ebeveyn sürülerin muayene edilmesi ve bu işletmelerde hastalık şüphesi bulunmaması, kuluçkalık yumurtalar ve ambalajlarının sevkten önce dezenfekte edilmesi ve yumurtaların geri izlenebilirliğinin sağlanması, yumurtaların yetkili makamın denetimi altında nakledilmesi, kuluçkahanede uygulanan biyogüvenlik önlemlerinin yetkili makam talimatlarıyla uyumlu olması) koruma bölgesindeki bir işletmeden herhangi bir kuluçkahaneye doğrudan nakline veya yumurtaların (tek kullanımlık ambalaj içerisinde olması ve tüm biyogüvenlik önlemlerinin uygulanması

koşuluyla ambalajlama merkezine, yumurta ürünlerinin üretimi amacıyla bir işletmeye veya bertaraf edilmesi amacıyla) doğrudan nakline izin verebileceği belirtilmektedir.

- 27. Maddede yetkili makamın bertaraf amacıyla karkasların doğrudan nakline izin verebileceği belirtilmektedir.
- 28. Maddede yetkili makamın nakil amacıyla kullanılan araç ve ekipmanın temizlenmesi ve dezenfekte edilmesini sağlaması gerektiği belirtilmektedir.
- 29. Maddede önlemlerin koruma bölgesindeki işletmelerin test edilmesine kadar ve işletmedeki ilk temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerinin tamamlanmasını izleyen 21 gün boyunca sürdürülmesi gerektiği, önlemlerin uygulanması sona ereceği zaman önceki koruma bölgesinde birtakım önlemlerin uygulanması gerektiği bildirilmektedir.
- 30. Maddede yetkili makamın sürveyans bölgesinde sayım yapılması, bölge içerisine ve dışına hareketin yasaklanması (acil kesim amacıyla belirli bir kesimhaneye doğrudan nakil, yumurtlamaya hazır kanatlıların aynı Üye Devletteki kanatlı hayvan bulunmayan bir işletmeye nakli, bir günlük civcivlerin uygun biyogüvenlik önlemlerinin alınması koşuluyla aynı Üye Devletteki işletmeye nakli, kuluçkalık yumurtaların sürveyans bölgesi içindeki veya dışındaki bir kuluçkahaneye nakli, sofralık yumurtaların bir ambalajlama merkezine nakli, yumurtaların yumurta ürünleri üretimi yapan bir işletmeye nakli ve yumurtaların bertarafı hariç), sürveyans bölgesindeki işletmelere giren veya işletmelerden çıkan kişilerin gerekli biyogüvenlik önlemlerini alması, hayvan ve hayvansal ürün nakil araçları ve ekipmanı ve yem, katı ve sıvı gübre ve altlık ile kontamine olabilecek diğer materyallerin temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi, evcil kanatlı ve memeli hayvanların işletmelere girişinin yasaklanması, morbidite, mortalite veya üretimdeki önemli düşüşlerin yetkili makama rapor edilmesi, kullanılmış altlık, katı veya sıvı gübrenin uzaklaştırılması veya yeniden kullanılmasının yasaklanması, kanatlı fuar, pazar veya gösterisi gibi etkinliklerin yasaklanması şeklinde önlemler alması gerektiğinden bahsedilmektedir.
- 31. Maddede alınan önlemlerin hastalığın görüldüğü işletmedeki birincil temizlik ve dezenfeksiyonun tamamlanmasını izleyen en az 30 gün boyunca sürdürülmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 32. Maddede yetkili makamın koruma ve sürveyans bölgelerinde uygulanan önlemlerin tümünü veya bir kısmını daha ileri sınırlamaya tabi tutulmuş bölgelerde uygulayabileceği, epidemiyolojik bilgiler veya diğer verilerin gerektirdiği hallerde riskli işletme ve alanlarda önleyici bir eradikasyon programı uygulayabileceği belirtilmektedir.

- 34. Maddede hastalığın yayılmasının önlenmesi için yetkili makamın söz konusu Üye Devletteki bölümlere ilave olarak koruma ve sürveyans bölgeleri ile ileri sınırlamaya tabi bölgelerdeki işletmelerde ilave biyogüvenlik önlemlerinin uygulanmasını talimatlandırabileceği, söz konusu önlemlerin yem tedarigi, yumurta toplanması, kanatlı kesimhanelerine nakil ve karkasların bertaraf edilmek üzere toplanmasına yönelik araç ve kişilerin hareketi ile personel, veteriner hekim veya çiftlik ekipmanı tedarik eden diğer kişilerin hareketlerine ilişkin kısıtlamaları içerebileceği belirtilmektedir.

1.4.3. Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribine (HPAI) Karşı Alınacak Önlemler

- 35. Maddede kesimhaneler ve nakil araçlarında HPAI şüphesinin varlığı veya hastalığın doğrulanması halinde yetkili makamın menşe işletmede bir inceleme başlatması gerektiği belirtilmektedir.
- 36. Maddede bir kesimhanede hastalık şüphesi veya doğrulanması halinde yetkili makamın risk değerlendirmesine göre tüm kanatlı hayvanların resmi denetim altında itlaf ya da kesimini sağlaması gerektiği ve incelemeler tamamlanana kadar kesim yerinde kesim ve üretim süreci sırasında kontamine olma ihtimali bulunan kanatlı, kanatlı eti ve yan ürünlerinden elde edilen et ve yan ürünlerin ayrı tutulması gerektiği belirtilmektedir.
- 37. Maddede sınır kontrol noktaları veya nakil araçlarında hastalık şüphesinin ortaya çıkması veya hastalığın doğrulanması halinde yetkili makamın bir risk değerlendirmesine dayanarak sınır kontrol noktası ya da nakil araçlarındaki hayvanların itlafını, kesimini ya da diğer hayvanlardan ayrı tutulmasını ve inceleme tamamlanana kadar resmi denetim altında tutulmasını sağlaması gerektiği, kesim ve üretim sürecinde bu hayvanların eti ve yan ürünleri ile kontamine olma ihtimali olan diğer hayvanların et ve yan ürünlerinin ayrı yerde ve resmi denetim altında tutulması gerektiği, hastalığın doğrulanması halinde söz konusu et ve yan ürünlerin resmi denetim altında bertaraf edilmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 38. Maddede hastalık şüphesi veya hastalığın doğrulanması halinde yetkili makamın bir kesimhane, sınır kontrol noktası veya nakil aracında birtakım önlemler (resmi veteriner hekim denetimi altında yapılan temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri tamamlandıktan sonra yeni hayvanların kesimhane, sınır kontrol noktası veya nakil

araçlarına alınmasına dek en az 24 saat süre geçmesi, epidemiyolojik inceleme yapılması, virüs izolatının laboratuvar prosedürüne tabi tutulması) alması gerektiği belirtilmektedir.

1.4.4. Düşük Derecede Patojenik Kuş Gribine (LPAI) Karşı Alınacak Önlemler

- 39. Maddede yetkili makamın düşük derecede patojenik kuş gribi mihrakının doğrulanması halinde risk değerlendirmesine dayanarak işletmelerde birtakım önlemlerin (itlaf, kesim) alınmasını sağlamakla yükümlü olduğu, hayvanların kesime gidecek olması durumunda daha ileri düzey sürveyans ve testlere tabi tutulması gerektiği, yetkili makam hastalık yayılma riskinin asgari düzeyde olduğuna kanaat getirene kadar hayvanların işletmeden kesimhaneye nakledilmemesi gerektiği, sevk işleminin ise doğrudan, resmi denetim altında, kapalı araçlarla, biyogüvenlik önlemlerine uyularak, nakil araçlarının temizlik ve dezenfeksiyonuna dikkat edilerek ve kesim sonrasında yan ürünlerin imhasını gerçekleştirmek koşuluyla yapılması gerektiği, yetkili makamın resmi denetim altında karkaslar ve kuluçkalık yumurtaların bertarafını sağlaması ve ayrıca diğer bazı önlemler alması (hastalığın işletmeye olası girişiyle önlemlerin alınması arasındaki sürede işletmeden toplanan yumurtaların izlenmesi, söz konusu yumurtalardan çıkan kanatlı hayvanların resmi sürveyansa tabi tutulması, kesim ve itlaf işlemleri öncesinde işletmede mevcut olan yumurtaların hastalığı yayma riskinin asgari düzeyde olması koşuluyla nakledilmeleri, kontamine olabilecek maddelerin işleme tabi tutulmaları veya bertaraf edilmeleri, kesim veya itlaf işlemlerinden sonra kümes, ekipman ve araçlar ile kontamine olabilecek diğer materyallerin işleme tabi tutulması, evcil memelilerin belirli durumlar hariç yetkili makam onayı olmaksızın işletmeye girmesi veya işletmeden çıkmasının yasak olması, virüs izolatının laboratuvar testlerine tabi tutulması) gerektiği belirtilmektedir.
- 40. Maddede yetkili makamın hastalık kontrolünü tehlikeye atmamak koşuluyla ticari amaçlı olmayan sirk, hayvanat bahçesi, yaban hayatı parkı gibi yerlere istisnalar tanıyabileceği belirtilmektedir.
- 42. Maddede yetkili makamın epidemiyolojik incelemeye dayanarak bir işletmenin hastalığın görüldüğü işletmeyle temas halinde olup olmadığına karar vermesi ve buna göre söz konusu işletmelerde hastalık varlığı ortadan kalkıncaya kadar birtakım önlemlerin alınması ve bu önlemlerin özellikle kanatlı yoğunluğu fazla olan

alanlardaki işletmelerde uygulanması, itlaf edilen hayvanlardan numune alınması ve hayvanların kesilmesi veya itlaf edilmesinin ardından hastalığın doğrulandığı işletmeler, kümesler, ekipman, araç ve diğer materyallerin işleme tabi tutulması gerektiği belirtilmektedir.

- 43. Maddede düşük derecede patojenik kuş gribi mihrakının ortaya çıkması durumunda yetkili makamın işletmenin etrafında en az 1 kilometre çapında sınırlı bölge oluşturması gerektiği belirtilmektedir.
- 44. Maddede yetkili makamın sınırlı bölgede birtakım önlemler (işletmelerin sayımının yapılması, laboratuvar testlerinin gerçekleştirilmesi, hayvan ve yumurtaların sınırlı bölgeye girişi veya sınırlı bölgeden çıkışının yetkili makam onayına tabi olması, kesimhane, kanatlı bulunmayan işletme, kuluçkahane, ambalajlama tesisi gibi yerlere doğrudan nakil dışında sınırlı bölgeden hayvan ve yumurta çıkışının yasak olması, karkasların bertarafı, sınırlı bölgeye giren veya buradan çıkan kişilerin biyogüvenlik önlemlerine uygun hareket etmesi, nakilde kullanılan araçlar ve kontamine olma ihtimali bulunan diğer materyallerin temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi, yetkili makam onayı olmaksızın evcil kanatlı veya memelilerin bir işletmeye giriş veya işletmeden çıkışının yasak olması, işlem görme amacıyla belirli bir işletmeye nakil dışında yetkili makam onayı olmaksızın kullanılmış altlık, katı veya sıvı gübrenin uzaklaştırılması ve yayılmasının yasak olması, fuar, pazar, gösteri gibi etkinliklerin yasaklanması) alması gerektiği belirtilmektedir.
- 45. Maddede alınması gereken önlemlerin enfekte işletmedeki ilk temizlik ve dezenfeksiyon işlemlerinin tamamlanmasından itibaren en az 21 gün, inceleme, risk değerlendirmesi ve laboratuvar testlerine dayanılarak mihrakın doğrulanma tarihini izleyen en az 42 gün boyunca sürdürülmesi gerektiği belirtilmektedir.

1.4.5. Teşhis, Aşılama ve Laboratuvarlar

- 50. Maddede Üye Devletlerin kanatlı ve memelilerde hastalık varlığını tespit etmek amacıyla uygulayacağı teşhis prosedürleri, numune alma ve laboratuvar testlerinin teşhis kılavuzuna göre uygulanması gerektiği ve teşhis kılavuzunda asgari biyogüvenlik standartları ve kalite standartları, klinik ve post-mortem muayeneler gerçekleştirileceği zaman dikkate alınması gereken kriterler ve prosedürler,

kullanılacak laboratuvar testleri ve virüs izolatlarının tiplendirmesi için kullanılacak laboratuvar tekniklerinin yer alacağı belirtilmektedir.

- 51. Maddede Birlik ve Üye Devlet referans laboratuvarlarına atıf yapılarak bunların görevleri belirtilmektedir.
- 52. Maddede hastalığa karşı aşılamanın Üye Devletlerin kendi sınırları içerisinde yasak olduğu, aşılamanın işlenmesi, üretimi, saklanması, tedariği, dağıtımı ve satışının resmi denetime tabi olduğu, sadece veteriner tıbbi ürünler mevzuatıyla uyumlu aşılamanın kullanılabileceği belirtilmektedir.
- 53. Maddede risk değerlendirmesine göre Üye Devletler arasında ya da Üye Devlet içerisinde hastalığın önemli ve hızlı yayılma tehlikesinin bulunduğu ortaya koyulması durumunda bir Üye Devletin acil aşılama uygulayabileceği, acil aşılama uygulanacağı zaman söz konusu Üye Devletin Komisyon'a onaylanmak üzere belirli unsurları içeren (hastalığın durumu, coğrafi alan, aşılanacak kanatlı hayvan ve diğer kafes kuşlarının tür ve kategorileri ile yaklaşık sayıları, aşılanan hayvanların hareketine ilişkin özel hükümler, hastalığın görüldüğü işletmelerle temas halinde bulunan işletmelerde acil aşılama gerekip gerekmediğine dair karar kriterleri, aşılanan hayvanların kaydının tutulması, acil aşılama yapılacak işletmelerde klinik ve laboratuvar testleri) bir acil aşılama planı sunması gerektiği belirtilmektedir.
- 54. Maddede Komisyon'un acil aşılama planını hızla incelemesi ve onaylaması gerektiği, bu noktada hareket kısıtlamaları getirilebileceği belirtilmektedir.
- 55. Maddede Üye Devletlerin acil aşılama planının onaylanmasından önce belirli koşullara tabi olarak (acil aşılamanın başlamasından önce Komisyon'un acil aşılama planı ve acil aşılama uygulama kararından haberdar olması, ilgili Üye Devletin hayvan ve hayvansal ürün hareketini yasaklaması, acil aşılama uygulama kararının hastalık kontrolünü tehlikeye atmaması) acil aşılama uygulayabileceği belirtilmektedir.
- 56. Maddede Üye Devletlerin risk değerlendirmesi temelinde uzun vadeli bir önlem olarak önleyici aşılama yapabileceği ve bu amaçla Komisyon'a bir plan sunması gerektiği, planda acil aşılama planındaki benzer verilerin yer alması gerektiği belirtilmektedir.
- 57. Maddede Komisyon'un önleyici aşılama planını hızla incelemesi ve onaylaması gerektiği, bu noktada hareket kısıtlamaları getirilebileceği belirtilmektedir.
- 58. Maddede hastalığa karşı kullanılacak aşı rezervlerinin saklanması için bir aşı bankası kurulabileceği ve Üye Devletlerin Komisyon'dan talepte bulunarak aşı

bankasına erişim sağlayabilecekleri, ayrıca Komisyon'un üçüncü ülkelere de aş tedarik edebileceği belirtilmektedir.

- 59. Maddede Üye Devletlerin ulusal aş bankaları da kurabileceği belirtilmektedir.

1.4.6. Resmi Kontroller ve Acil Eylem Planı

- 60. Maddede bu Direktifin tek örnek şekilde uygulanması amacıyla Komisyon'un yetkili makamlarla işbirliği içerisinde yerinde kontroller gerçekleştirebileceği belirtilmektedir.
- 62. Maddede Üye Devletlerin bir mihrak görülmesi halinde alınacak ulusal önlemleri belirleyen bir acil eylem planı oluşturmaları ve bu planı onay için Komisyon'a sunmaları gerektiği, acil eylem planının mihrakın hızlı ve etkin eradikasyonu amacıyla gerekli tüm tesis, ekipman, personel ve diğer materyallere erişim, tüm ticari kanatlı işletmelerinin konumu ve bu işletmelerde bulunan hayvanların tür bazında azami sayısına ilişkin bilgileri kapsamı gerektiği, planların uygulanması konusunda farklı sektörlerin işbirliği yapması gerektiği, Komisyon'un planları incelemesi ve onaylaması gerektiği ve Üye Devletlerin planları her beş yılda bir güncelleyerek onay için Komisyon'a sunmaları gerektiği belirtilmektedir (Anonim, 2005).

1.5. AFRİKA DOMUZ VEBASI (AFRICAN SWINE FEVER)

Afrika Domuz Vebası (ASF) domuzların genellikle ölümcül bir hastalığıdır. Hastalıkla mücadele için herhangi bir aş mevcut değildir. Hastalık insanları veya evcil ya da yabani domuzlar dışındaki hayvanları etkilememektedir. Hastalığın domuzlar arasında bulaşması ise doğrudan (temas yoluyla) ya da dolaylı olarak (içinde sosisler veya pişirilmemiş et vb. kontamine gıdalar bulunan çöplerin bu hayvanlara verilmesi, işletmeler, araçlar, giysiler vb. fomitler veya keneler vb. biyolojik vektörler aracılığıyla) gerçekleşmektedir (Anonim, 2015c).

Avrupa Birliği'nde Afrika Domuz Vebası varlığından şüphelenilmesi ya da hastalığın doğrulanması halinde alınması gereken önleme ve kontrol önlemleri belirlenmiştir. Bu hastalığın kontrolüne ilişkin mevzuat 27 Haziran 2002 tarihli ve 2002/60/EC sayılı Konsey Direktifidir. Söz konusu Direktifte yer alan hükümler özetle aşağıdadır:

1.5.1. Hastalık Bildirimi, Hastalık şüphesi veya Doğrulanması Halinde Alınacak Önlemler

- Hastalık bildirimi (3. Madde),
- Bir işletmede hastalık şüphesi halinde alınması gereken önlemler (4. Madde),
- Bir işletmede hastalığın doğrulanması halinde alınması gereken önlemler (5. Madde),
- Çeşitli üretim birimlerinden oluşan işletmelerde hastalığın doğrulanması halinde alınması gereken önlemler (6. Madde),
- Bağlantılı işletmelerde alınması gereken önlemler (7. Madde),
- Epidemiyolojik inceleme (8. Madde),
- Bir kesimhane veya nakil aracında hastalığın varlığına ilişkin şüphe oluşması veya hastalığın doğrulanması halinde alınması gereken önlemler (14. Madde), ve
- Yaban domuzlarında hastalığın varlığına ilişkin şüphe oluşması veya hastalığın doğrulanması halinde alınması gereken önlemler (15. Madde).

1.5.2. Koruma ve Sürveyans Bölgeleri

- Koruma ve sürveyans bölgelerinin oluşturulması (9. Madde),
- Oluşturulan koruma bölgesinde alınması gereken önlemler (10. Madde), ve
- Oluşturulan sürveyans bölgesinde alınması gereken önlemler (11. Madde).

1.5.3. Teşhis, Önleme, Eradikasyon

- Yaban domuzu popülasyonunda hastalığın eradikasyonuna ilişkin planlar (16. Madde),
- Hastalığın vektörler aracılığıyla yayılmasının önlenmesi amacıyla alınması gereken önlemler (17. Madde),

- Teşhis prosedürleri ve biyogüvenlik gereklilikleri (18. Madde), ve
- Hastalığa ilişkin aşuların kullanımı, üretimi ve satışı (19. Madde).

1.5.4. Kontroller ve Acil Eylem Planları

- Topluluk kontrolleri (20. Madde),
- Acil eylem planları (21. Madde), ve
- Hastalık kontrol önlemleri ve uzman ekipleri (22. Madde) (Anonim, 2002).

1.5.5. Yeni Yönetmelik

Afrika domuz vebasının mevcut olduğu üçüncü ülkelerden hastalık etkeni virüsün AB'ye yayılması nedeniyle 2014 yılında Litvanya ve Polonya'da özellikle yaban domuzlarında bu hastalık ortaya çıkmıştır. Kontrol önlemlerine odaklanmak, hastalığın yayılmasını ve Birlik içerisinde ticarete meydana gelebilecek aksamaları önlemek ve üçüncü ülkeler tarafından koyulan ve herhangi bir gerekçesi bulunmayan ticari engellerin önüne geçmek amacıyla söz konusu ülkelerdeki enfekte alanların listesi Birlik tarafından Üye Devletlerle işbirliği içerisinde hazırlanmıştır. Buna yönelik olarak 2014/93/EU ve 2014/134/EU sayılı Komisyon Uygulama Kararları çıkarılmış ve 30 Nisan 2014 tarihine kadar geçerli olmasına karar verilmiştir. Ancak sonrasında söz konusu kararlar ve birkaç kez değişikliğe uğrayan “Sardunya, İtalya’da görülen Afrika domuz vebasına karşı hayvan sağlığı koruma önlemlerine ilişkin” 2 Mayıs 2005 tarihli ve 2005/363/EC sayılı Komisyon Kararı (Anonim, 2005b) “belirli Üye Devletlerde Afrika domuz vebasına ilişkin hayvan sağlığı kontrol önlemlerine dair” 27 Mart tarihli ve 2014/178/EU sayılı Komisyon Uygulama Kararı tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Bu karar ise açıklık gerekçesiyle (Anonim, 2014d) 2014/709/EU sayılı Uygulama Kararı tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu Karar Ek’indeki Kısımlarda (4 Kısım) Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya’nın belirli bölgeleri ile İtalya’nın Sardunya bölgesi yer almakta olup kararda bu bölgeleri kapsayacak şekilde;

- Canlı domuz, domuz semen, ova ve embriyoları, domuz eti, domuz eti preparatları, domuz eti ürünler, ve domuz eti içeren diğer ürünlerle birlikte domuzlardan elde edilen hayvansal yan ürünlerin sevki yasaklanmakta (2. Madde),

- Ek'in Kısım II'sindeki bölgelerden canlı domuzların sevkinin yasaklanmasına istisna getirilmekte (3. Madde),
- Ek'in Kısım III'ündeki bölgelerden hızlı kesim için canlı domuz sevkinin ve bu domuzlardan elde edilen et, et preparatları ve et ürünlerinin sevkinin yasaklanmasına istisna getirilmekte (4. Madde),
- Ek'in Kısım III'ündeki bölgelerden domuz eti, domuz eti preparatları, domuz eti ürünleri ve domuz etinden oluşan ya da domuz eti içeren diğer ürünlerin sevkinin yasaklanmasına istisna getirilmekte (5. Madde),
- Ek'in Kısım IV'ündeki bölgelerden domuz eti, domuz eti preparatları, domuz eti ürünleri ve domuz etinden oluşan ya da domuz eti içeren diğer ürünlerin sevkinin yasaklanmasına istisna getirilmekte (6. Madde),
- Ek'in Kısım III ve Kısım IV'ündeki bölgelerden domuz yan ürünlerinin sevkinin yasaklanmasına istisna getirilmekte (7. Madde),
- Ek'teki bölgelerden canlı domuzların diğer Üye Devletler ve üçüncü ülkelere sevki yasaklanmakta (8. Madde),
- Ek'teki bölgelerden domuzların semen, ova ve embriolarının diğer Üye Devletler ve üçüncü ülkelere sevki yasaklanmakta (9. Madde),
- Ek'teki bölgelerden domuz yan ürünlerinin diğer Üye Devletler ve üçüncü ülkelere sevki yasaklanmakta (10. Madde),
- Ek'teki bölgelerden taze domuz eti ve domuz eti preparatları ile domuz eti ürünlerinin diğer Üye Devletler ve üçüncü ülkelere sevki yasaklanmakta (11. Madde),
- 4, 5, 6 ve 11. Maddelerdeki amaçlara yönelik olarak kesimhaneler, parçalama tesisleri ve et işleme tesisleri onaylanmakta (12. Madde),
- Ek'teki bölgelerden taze domuz eti, domuz eti preparatları ve ürünlerinin sevkinin yasaklanmasına istisna getirilmekte (13. Madde),
- Yaban domuzu eti içeren ya da bu etten oluşan taze et, et preparatları ve et ürünleri ile canlı yaban domuzlarına ilişkin önlemler belirtilmekte (15. Madde),
- 2, 11 ve 15. Maddelerde atıf yapılan yasağa tabi taze et, et preparatları ve et ürünleri için özel sağlık işaretleri ve sertifika gereklilikleri oluşturulmakta (16. Madde), ve
- Ek'teki bölgelerde yer alan işletmeler ve nakil araçlarına ilişkin gereklilikler ortaya koyulmaktadır (17. Madde).

1.6. BULAŞICI SÜNGERİMSİ ENSEFALOPATİLER (TRANSMISSIBLE SPONGIFORM ENCEPHALOPATHIES – TSE’s)

Bulaşıcı süngerimsi ensefalopatiler (TSE’s) insan ve hayvanların beyin ve sinir sistemini etkileyen hastalıklardır. Hastalıklar beynin süngerimsi bir görünüm almasına neden olan beyin dokusu dejenerasyonu ile karakterizedir.

Bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilere anormal bir protein formu olan prionlar neden olur. Bulaşıcı süngerimsi ensefalopatiler arasında aşağıdaki hastalıklar yer almaktadır:

- Sığırların süngerimsi ensefalopatisi (BSE, deli dana, atipik BSE dahil),
- Koyun ve keçilerde Scrapie (atipik Scrapie dahil),
- Geyik, elk ve muslarda kronik zayıflama hastalığı (CWD),
- Minklerin bulaşıcı ensefalopatisi (TME),
- Kedilerin süngerimsi ensefalopatisi (FSE), ve
- İnsanlarda varyant Creutzfeldt-Jakob hastalığı (vCJD).

Hastalık etkeniyle bulaşık etin tüketilmesi yoluyla insanlara geçerek varyant Creutzfeldt-Jakob hastalığına neden olan BSE etkeni dışında bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilerin insanlara geçtiğine dair bilimsel kanıt yoktur (Anonim, 2014e).

Avrupa Birliği’nde ilk olarak 1986 yılında İngiltere’de ortaya çıkan bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilere (Ek 6) ilişkin mevzuat, Bulaşıcı Süngerimsi Ensefalopatilerin Önlenmesi, Kontrolü ve Eradikasyonuna İlişkin Kuralları Belirleyen 22 Mayıs 2001 tarihli ve (EC) 999/2001 sayılı Tüzüktür. Tüzükte bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilerin önlenmesi, kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin önlemlerin yanında canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin üretimi, piyasaya arzı ve belirli durumlarda ihracatına yönelik aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

1.6.1. Genel Hükümler

- 2. Maddede canlı hayvanlar veya hayvansal ürünler arasında çapraz kontaminasyon veya değişikliği önlemek için, bu hayvan veya hayvansal ürünlerin en azından aynı

koşullarda üretilmiş olmaması halinde bunların her zaman ayrı tutulması gerektiği belirtilmektedir.

1.6.2. BSE Statüsünün Belirlenmesi

- 5. Maddede bir Üye Devlet, üçüncü ülke veya bunların bir bölgesinin BSE statüsünün kriterler ve risk analizi sonuçlarına göre belirleneceği, Üye Devletler ve ihracatçı üçüncü ülkeler listesinde yer almak isteyen üçüncü ülkelerin Komisyon'a BSE statülerinin belirlenmesi amacıyla gerekli bilgi ve risk faktörleriyle birlikte başvuru yapmaları gerektiği, bu bilgi ve potansiyel risk faktörleri dikkate alınarak her başvuruya ilişkin bir karar verileceği, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'nün ülkeleri kategorilere göre sınıflandırma prosedürü tamamlandıktan sonra başvuru sahibi ülkeyi bu kategorilerden birisine yerleştirmesi halinde Birlik tarafından söz konusu ülkenin kategorisinin yeniden değerlendirilebileceği, Komisyon'un sunulan bilgileri yeterli veya açık olarak değerlendirmemesi halinde bir Üye Devlet veya üçüncü ülkenin BSE statüsünü tam risk analizine göre belirleyebileceği ve bu risk analizinde hızlı testlerin tarama prosedürüyle kullanımına dayanan istatistiksel bir sürvey yapılması gerektiği, Üye Devletlerin BSE statüsünde değişikliğe yol açabilecek bir epidemiyolojik bilgi ya da diğer bilgilerle ilgili olarak Komisyon'u mümkün olduğunca kısa sürede bilgilendirmesi gerektiği, bir üçüncü ülkenin listeden çıkarılmasına karar verilebileceği ve bir Üye Devlet veya üçüncü ülkenin BSE sınıflandırmasındaki yerinin değişmesine karar verilebileceği belirtilmektedir.

1.6.3. TSE'nin Önlenmesi

- 6. Maddede her Üye Devletin BSE ve Scrapie yönünden yıllık izleme programı gerçekleştirmesi ve programda hızlı testler kullanılarak uygulanacak bir tarama prosedürünün yer alması gerektiği, her Üye Devletin BSE dışındaki bir TSE'nin çıkışı hakkında Komisyon ve diğer Üye Devletleri bilgilendirmesi gerektiği ve Üye Devletlerin Komisyon'a yıllık rapor sunması gerektiği belirtilmektedir.
- 7. Maddede ruminantlara memelilerden elde edilen proteinlerin verilmesi, kedi ve köpekler dışındaki memelilere yine memeli hayvanlardan elde edilen işlenmiş

hayvansal proteinlerin verilmesi ve rendering işlemine tabi tutulmuş ruminant yağlarının ruminantlara verilmesinin yasak olduğu fakat süt ve süt ürünleri, deri ve postlardan elde edilen jelatin, hidrolize proteinler, protein veya yağ kalıntısı barındırmayan dikalsiyum fosfat, sığırlardan elde edilen kan ürünleri haricinde kurutulmuş plazma ve diğer kan ürünlerinin istisna teşkil ettiği, BSE insidensi yüksek olan Üye Devletler veya bunların bölgelerinin memelilerden elde edilen proteini içeren ve çiftlik hayvanlarının beslenmesine sunulacak yemleri ya da memelilerden elde edilen işlenmiş proteini içeren ve memelilerin beslenmesine sunulacak yemleri kedi ve köpeklerin beslenmesi dışındaki amaçlarla ihraç edemeyeceği veya saklayamacağı, aynı şekilde üçüncü ülkeler veya bunların bölgelerinin de söz konusu amaçlarla Birliğe ihracat yapamayacağı belirtilmektedir.

- 8. Maddede spesifik risk materyali olarak adlandırılan dokuların (Kategoriler 1 ve 2: Yok, Kategoriler 3 ve 4: 12 aylık yaştan büyük sığır cinsi hayvanların beyin ve gözleri de dahil olmak üzere kafatasları, bademcikleri ve omurilikleri, her yaştaki sığır cinsi hayvanların bağırsakları, 12 aylık yaştan büyük tüm koyun ve keçi türü hayvanların beyin ve gözleri de dahil olmak üzere kafatasları, bademcikleri ve omurilikleri, kalıcı kesici dişleri ve her yaştaki koyun ve keçi cinsi hayvanların dalakları, Kategori 5: 6 aylık yaştan üstündeki sığır cinsi hayvanların beyin, gözler, trigeminal gangliya ve bademcikler, timüs, dalak ve omurilikleri ile her yaştaki hayvanların bağırsakları, 30 aylık yaştan üzerindeki sığır cinsi hayvanların dorsal gangliyası da dahil olmak üzere omurilikleri ve 12 ayın üzerindeki koyun ve keçi türü hayvanların beyin ve gözleri de dahil olmak üzere kafatası, bademcikleri, omurilikleri, kalıcı kesici dişleri ve her yaştaki hayvanların dalakları) kesimhanelerde, parçalama tesislerinde veya yüksek riskli işleme tesisleri ya da işletmelerinde ayrılması, bir boya ile boyanması ve gerektiğinde uzaklaştırılmasının hemen ardından işaretlenerek tamamen imha edilmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 9. Maddede mekanik olarak ayrılmış et, yem amaçlı dikalsiyum fosfat, ruminant derisinden elde edilen jelatin, rendering işlemine tabi tutulmuş ruminant yağından elde edilen türevler ve rendering işlemine tabi tutulmuş ruminant yağının BSE insidensi yüksek ülkeler veya bunların bölgelerindeki ruminant materyalinden üretilmeyeceği, sığır cinsi ve koyun-keçi türü hayvanların kafa kemikleri ile omurgalarının mekanik olarak ayrılmış et üretiminde kullanılamayacağı, uygulanan alternatif teste negatif sonuç veren ruminantlar için yukarıdaki hükümlerin geçerli olmayacağı belirtilmektedir.

- 10. Maddede yetkili makam, teşhis laboratuvarları ile üniversitelerdeki personel, resmi veteriner hekimler, saha veteriner hekimleri, kesimhane personeli ile hayvan yetiştiricileri ve hayvan bakıcılarının hastalığın klinik belirtileri ve epidemiyolojisine dair, kontrolleri gerçekleştiren personelin ise TSE'ye ilişkin laboratuvar bulgularının yorumlanmasına dair eğitim almasını sağlamaktan Üye Devletlerin sorumlu olduğu belirtilmektedir.
- 11. Maddede Üye Devletlerin herhangi bir hayvanın TSE ile enfekte olma şüphesini yetkili makama hızla bildirmesi ve diğer Üye Devletler ile Komisyon'a bildirilen TSE vakalarıyla ilgili düzenli olarak bilgi vermesi gerektiği, yetkili makamın ise vakit kaybetmeksizin gerekli önlemleri alması gerektiği belirtilmektedir.
- 12. Maddede yetkili makam tarafından gerçekleştirilen klinik ve epidemiyolojik incelemenin sonuçları alınana veya hastalık şüphesi bulunan hayvan laboratuvarında inceleme amacıyla resmi denetim altında itlaf edilene kadar TSE şüphesi bulunan hayvanların resmi hareket kısıtlamasına tabi olması, bir Üye Devletteki işletmede bulunan bir sığır cinsi hayvanda BSE şüphesi tespit edilmesi halinde aynı işletmedeki diğer hayvanların muayene sonuçları alınana kadar bu hayvanların resmi hareket kısıtlamasına tabi tutulması, çeşitli TSE'ler arasında ayırım yapabilen testlerin sonuçları gibi objektif veriler ışığında Üye Devletteki işletmede bulunan bir koyun veya keçi türü hayvanda BSE şüphesi tespit edilmesi halinde işletmedeki diğer tüm koyun ve keçi türü hayvanların muayene sonuçları alınana kadar resmi hareket kısıtlamasına tabi tutulması, BSE şüphesi tespit edildiği sırada hayvanın bulunduğu işletmenin hayvanın BSE'ye maruz kaldığı işletme olmadığına dair veri mevcut olması halinde yetkili makamın sadece söz konusu hayvana hareket kısıtlaması veya söz konusu işletmeye resmi kontrol uygulayabileceği, yetkili makamın TSE enfeksiyonu olasılığının göz ardı edilemeyeceğine karar vermesi halinde hayvanın halen canlı ise itlaf edilmesi ve beyin ve diğer dokularının alınarak ulusal referans laboratuvarı ya da Birlik referans laboratuvarına gönderilmesi ve deri ile vücut kısımlarının negatif teşhis sonucu alınana veya imha edilene kadar resmi kontrol altında tutulması gerektiği belirtilmektedir.
- 13. Maddede TSE şüphesinin resmi olarak doğrulanmasının ardından hayvanın kayıt için tutulanlar haricinde tüm vücut kısımlarının imha edilmesi, risk altındaki tüm hayvanların belirlenmesi amacıyla bir inceleme yapılması, riskli oldukları belirlenen tüm hayvan ve hayvansal ürünlerin itlaf ve imha edilmesi, TSE doğrulandığı sırada hayvanın bulunduğu işletmenin resmi kontrol altına alınması ve duyarlı tüm hayvanlar

ile bunlardan elde edilen ürünlerin işletmeden çıkışı veya işletmeye girişinin yetkili makamın onayına tabi olması, TSE doğrulandığı sırada etkilenen hayvanın bulunduğu işletmenin hayvanın etkene maruz kaldığı işletme olmadığına dair veri bulunması halinde yetkili makamın her iki işletmeyi ya da maruziyet işletmesini resmi kontrole tabi tutabileceği, itlaf edilen hayvanlar veya imha edilen hayvansal ürünler için bu hayvan ve ürünlerin sahiplerine tazminat ödenmesi gerektiği ve BSE dışındaki bir TSE'nin varlığının Komisyon'a yıllık olarak bildirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

- 14. Maddede TSE vakalarının doğrulanması halinde uygulanacak ulusal önlemler ile yetki ve sorumlulukları ortaya koyan kılavuzlar oluşturması gerektiği belirtilmektedir.

1.6.4. Piyasaya Arz ve İhracat

- 15. Maddede sığır cinsi veya koyun-keçi türü canlı hayvanlar ve bu hayvanların semen, ova ve embriyolarının piyasaya arzı veya gerektiğinde ihracatı ile ithalatının belirli koşullara tabi olduğu, canlı hayvanlar ve bunların ova ve embriyolarının ithalat/ihracatının sağlık sertifikalarıyla birlikte yapılması gerektiği, TSE şüphesi bulunan veya doğrulanan hayvanlarda ilk nesil projeni, semen, embriyo ve ovanın piyasaya arzının belirli koşullara tabi olduğu belirtilmektedir.
- 16. Maddede çiğ süt, süt ürünlerinin üretiminde kullanılacak süt, ısıl işlem görmüş süt, dikalsiyum fosfat, deri ve postlar ve bunlardan elde edilen jelatin ve kollajenin piyasaya arz sınırlamalarına tabi olmaması, üçüncü ülkeden ithal edilen belirli ürünlerin merkezi sinir sistemi laserasyonu görülmeyen sağlıklı sığır cinsi veya koyun-keçi türü hayvanlardan veya kraniyal boşluğa gaz enjeksiyonu yoluyla itlaf edilen hayvanlardan elde edilmesi, belirli hayvanlar (ruminantlara memelilerden elde edilen hayvansal proteinlerin veriliş yasağından sonra doğan hayvanlar ve en az 7 yıl BSE'den arılığı belgelendirilmiş sürülerde doğan, büyüyen ve kalmış olan hayvanlar) dışında BSE insidensi yüksek bir Üye Devlet veya bunun bölgesi ya da bir üçüncü ülkedeki sığır cinsi hayvanlardan elde edilen ürünlerin piyasaya arz edilmemesi, hayvansal ürünlerin BSE insidensi yüksek bir Üye Devlet veya bunun bir bölgesinden başka bir Üye Devlete sevk edilmemesi veya BSE insidensi yüksek bir üçüncü ülkeden ithal edilmemesi, bir hayvanın bir ülke veya bölgeden başka kategorideki bir ülke veya bölgeye hareketi halinde bu hayvanın 24 saatten fazla kaldığı ülke veya bölgeler arasındaki en yüksek ülke veya bölge kategorisine göre sınıflandırılması

gerektiği ve hayvansal ürünlerin gerekli hayvan sağlığı sertifikaları veya ticari belgelerle nakledilmesi gerektiği belirtilmektedir.

- 17. ve 18. Maddelerde sağlık sertifikalarına atıf yapılmaktadır.

1.6.5. Referans Laboratuvarları

- 19. Maddede ulusal ve Birlik düzeyindeki referans laboratuvarları ile bunların görev ve sorumluluklarına atıf yapılmaktadır.
- 20. Maddede TSE varlığının tespiti için numune alma ve laboratuvar testine ilişkin yöntem ve protokollere atıf yapılmaktadır.
- 21. Maddede Komisyon uzmanlarının bu Tüzüğün bir örnek şekilde uygulanması amacıyla Üye Devletlerin yetkili makamlarıyla birlikte yerinde kontroller yapabilecekleri, kontrollerin gerçekleştirildiği Üye Devletin uzmanlara görevlerini yerine getirmede yardımcı olacağı, Komisyon'un da kontrollerin sonuçları hakkında yetkili makamı bilgilendirmesi gerektiği belirtilmektedir.

1.6.6. Geçiş Hükümleri ve Nihai Hükümler

- 22. Maddede spesifik risk materyaline ilişkin geçiş tedbirleri yer almaktadır.
- 23. Maddede Tüzük eklerinin değiştirilebileceği, geçiş önlemlerinin en fazla iki yıllık süre için kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir.
- 24. Maddede Daimi Veteriner Komitesi'nin Komisyon'a yardımcı olacağı, ancak yemle ilgili konularda Yem Daimi Komitesi'nin, gıdayla ilgili hususlarda ise Gıda Daimi Komitesi'nin Komisyon'a yardımcı olacağı belirtilmektedir.
- 25. Maddede bu Tüzük kapsamında halk sağlığına etkisi olabilecek meselelerle ilgili olarak bilimsel komitelere danışılması gerektiği belirtilmektedir (Anonim, 2001).

2. HASTALIKLARDAN ARILIK STATÜLERİ

2.1. ŞAP

2.1.1. Ülkesel Aşısız Arılık

OIE'ye Üye Devletler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.7.2. Maddesi uyarınca ülkesel aşısız arılık için aşağıdaki gereklilikleri yerine getirmelidir;

- Hayvan hastalıklarının raporlamasına ilişkin hızlı ve düzenli kayıt tutmak,
- OIE'ye aşağıdaki gerekliliklerin yerine getirildiğini bildiren bir deklarasyon sunmak:
 - o Son 12 ayda şap mihrakı çıkmamış olması,
 - o Son 12 ayda şap virüsü enfeksiyonuna ilişkin kanıt olmaması,
 - o Son 12 ayda şap hastalığına karşı herhangi bir aşılama yapılmamış olması, ve
 - o Aşılamanın durdurulmasından bu yana ülkeye aşılı hayvan girişi olmaması.
- Aşağıdakilere ilişkin belgeli kanıt sunmak:
 - o Şap ve şap virüsü enfeksiyonuna karşı sürveyansın yürütülmekte olması, ve
 - o Şap hastalığının erken tespiti, önlenmesi ve kontrolüne ilişkin yasal önlemlerin uygulanması.
- Mümkün olduğu hallerde bir koruma bölgesinin sınırlarını ve bu bölgedeki önlemleri detaylı şekilde açıklamak (OIE, 2014c).

2.1.2. Ülkesel Aşılı Arılık

OIE'ye Üye Devletler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.7.3. Maddesi uyarınca ülkesel aşılı arılık için aşağıdaki gereklilikleri yerine getirmelidir;

- Hayvan hastalıklarının raporlamasına ilişkin hızlı ve düzenli kayıt tutmak,
- OIE'ye aşağıdaki gerekliliklerin yerine getirildiğini bildiren bir deklarasyon sunmak:
 - o Son iki yılda şap mihrakı görülmemiş olması, ve
 - o Son 12 ayda şap virüsü dolaşımına ilişkin kanıt bulunmaması.

- Aşağıdakilere ilişkin belgeli kanıt sunmak:
 - o Şap ve şap virüsü enfeksiyonuna karşı sürveyansın yürütülmekte olması,
 - o Şap hastalığının erken tespiti, önlenmesi ve kontrolüne ilişkin yasal önlemlerin uygulanması,
 - o Şap hastalığının önlenmesi amacıyla rutin aşılama yapılması, ve
 - o Kullanılan aşının OIE Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşıları Kılavuzu'nda tanımlanan standartlarla uyumlu olması.
- Mümkün olduğu hallerde bir koruma bölgesinin sınırlarını ve bu bölgedeki önlemleri detaylı şekilde açıklamak (OIE, 2014c).

2.1.3. Bölgesel Aşısız Arılık

OIE'ye Üye Devletler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.7.4. Maddesi uyarınca bölgesel aşısız arılık için aşağıdaki gereklilikleri yerine getirmelidir;

- Hayvan hastalıklarının raporlamasına ilişkin hızlı ve düzenli kayıt tutmak,
- Şaptan arı olması önerilen bölgede aşağıdaki gerekliliklerin yerine getirildiğini bildiren deklarasyonu OIE'ye sunmak:
 - o Son 12 ayda şap mihrakı görülmemiş olması,
 - o Son 12 ayda şap virüsü enfeksiyonuna ilişkin kanıt olmaması,
 - o Son 12 ayda şap hastalığına karşı herhangi bir aşılama yapılmamış olması, ve
 - o Aşılanmanın durdurulmasından bu yana bölgeye 8.7.10. Maddede (şap hastalığına duyarlı hayvanların enfekte bölgeden arı bölgeye kesim için doğrudan nakli) belirtilen hükümler haricinde aşıllı hayvan girişi olmaması.
- Aşağıdakilere ilişkin belgeli kanıt sunmak:
 - o Şap ve şap virüsü enfeksiyonuna karşı sürveyansın yürütülmekte olması, ve
 - o Şap hastalığının erken tespiti, önlenmesi ve kontrolüne ilişkin yasal önlemlerin uygulanması.
- Aşağıdaki gerekliliklerin uygun şekilde yerine getirildiği ve denetlendiğini detaylı olarak belirtmek ve buna ilişkin belgeli kanıt sunmak:
 - o Şaptan arı olması önerilen bölgenin sınırları,
 - o Mümkün olduğu hallerde koruma bölgesinin sınırları ve bu bölgede alınan önlemler, ve

- Şaptan arî olması önerilen bölgeye virüs girişini önlemek için kurulan bir sistem (OIE, 2014c).

2.1.4. Bölgesel Aşılı Arılık

OIE'ye Üye Devletler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.7.5. Maddesi uyarınca bölgesel aşılı arılık için aşağıdaki gereklilikleri yerine getirmelidir;

- Hayvan hastalıklarının raporlamasına ilişkin hızlı ve düzenli kayıt tutmak,
- Şaptan arî olması önerilen bölgede aşağıdaki gerekliliklerin yerine getirildiğini bildiren deklarasyonu OIE'ye sunmak:
 - Son iki yılda şap mihrakı görülmemiş olması, ve
 - Son 12 ayda şap virüsü dolaşımına ilişkin kanıt bulunmaması.
- Aşağıdakilere ilişkin belgeli kanıt sunmak:
 - Şap ve şap virüsü enfeksiyonuna karşı sürveyansın yürütülmekte olması,
 - Şap hastalığının erken tespiti, önlenmesi ve kontrolüne ilişkin yasal önlemlerin uygulanması,
 - Şap hastalığının önlenmesi amacıyla rutin aşılama yapılması, ve
 - Kullanılan aşının OIE Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşılı Kılavuzu'nda tanımlanan standartlarla uyumlu olması.
- Aşağıdaki gerekliliklerin uygun şekilde yerine getirildiği ve denetlendiğini detaylı olarak belirtmek ve buna ilişkin belgeli kanıt sunmak:
 - Şaptan arî olması önerilen bölgenin sınırları,
 - Mümkün olduğu hallerde koruma bölgesinin sınırları ve bu bölgede alınan önlemler, ve
 - Şaptan arî olması önerilen bölgeye virüs girişini önlemek için kurulan bir sistem (OIE, 2014c).

2.1.5. Şap tan Arı Bölüm

OIE'ye Üye Devletler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.7.6. Maddesi uyarınca arı bölüm için aşağıdaki gereklilikleri yerine getirmelidir:

- Hayvan hastalıklarının raporlamasına ilişkin hızlı ve düzenli kayıt tutmak ve şap tan arılık yoksa ülke veya bölgede şap hastalığının prevalansına ilişkin bir resmi kontrol programı ile doğru bilgi elde edilmesine olanak sağlayan sürveyans sistemine sahip olmak,
- Şap tan arı bölümde aşağıdaki gerekliliklerin sağlandığına dair bir beyanda bulunmak:
 - o Son 12 ayda şap mihrakı görülmemiş olması,
 - o Son 12 ayda şap virüsü enfeksiyonuna ilişkin kanıt bulunmaması,
 - o Şap hastalığına karşı aşılamanın yasak olması,
 - o Söz konusu bölümde son 12 ay içerisinde şap hastalığına karşı aşılınmış hayvan bulunmaması,
 - o Bölüme hayvan, semen ve embriyo girişinin Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nda şap hastalığıyla ilgili bölümde yer alan hükümlere uygun olması, ve
 - o Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 4.1. (Canlı Hayvanların Kimliklendirme ve İzlenebilirliğine İlişkin Genel İlkeler) ve 4.2. (Hayvanların İzlenebilirliğinin Sağlanması için Kimliklendirme Sistemlerinin Tasarlanması ve Uygulanması) Bölümleriyle uyumlu bir hayvan kimliklendirme ve izlenebilirlik sisteminin yürürlükte olması.
- Bölümdeki hayvan alt popülasyonunu ve şap hastalığı ile şap virüsü enfeksiyonu için biyogüvenlik planını detaylı olarak tanımlamak.

2.1.6. Şap Virüsüyle Enfekte Ülke veya Bölge

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.7.7. Maddesine göre şap virüsüyle enfekte ülke veya bölge, aşısız veya aşıllı ülke veya bölge gerekliliklerini yerine getiremeyen ülkedir (OIE, 2014c).

2.2. KUŞ GRİBİ

2.2.1. Kuş Gribinden Arı Ülke, Bölge veya Bölüm

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 10.4.3. Maddesine göre bir ülke, bölge veya bölümde 10.4.27. ila 10.4.33. Maddeler (sürveyansa giriş, genel sürveyans koşulları ve yöntemleri, sürveyans stratejileri, kuş gribinden veya kanatlı hayvanlarda yüksek derecede patojenik kuş gribi virüsleriyle enfeksiyondan arılığın belgelendirilmesi, bir mihrakın ardından kuş gribinden veya kanatlı hayvanlarda yüksek derecede patojenik kuş gribi virüsleriyle enfeksiyondan yeniden arılık kazanan ülke, bölge veya bölümler için ek sürveyans gereklilikleri, kuş gribinden arı işletmeler için ek sürveyans gereklilikleri ve serolojik testler ile virüs tespit testlerinin kullanımı ve yorumlanması) uyarınca yapılan sürveyansa dayanarak son 12 ayda kuş gribi enfeksiyonu tespit edilmediği ortaya konulursa söz konusu ülke, bölge veya bölüm kuş gribinden arı kabul edilebilir.

Önceden arı olan bir ülke, bölge veya bölümde enfeksiyon meydana gelmesi halinde aşağıdaki koşullarda arılık statüsü yeniden kazanılabilir:

- Yüksek derecede patojenik kuş gribi virüsleriyle enfeksiyon görülmesi halinde, itlaf uygulamasıyla birlikte (hastalığın görüldüğü tüm işletmelerin dezenfeksiyonu da dahil olmak üzere) 10.4.27. ila 10.4.33. Maddelerle uyumlu olarak sürveyans gerçekleştirilmesinden üç ay sonra, ve
- Düşük derecede patojenik kuş gribi virüsleriyle enfeksiyon görülmesi halinde, kanatlı hayvanların insan tüketimi amacıyla kesime tabi tutulması ya da itlaf uygulanması; her iki durumda da 10.4.27. ila 10.4.33. Maddelerle uyumlu olarak sürveyans gerçekleştirilmesi ve hastalığın görüldüğü tüm işletmelerin dezenfeksiyonundan üç ay sonra (OIE, 2014d).

2.2.2. Kanatlılarda Yüksek Derecede Patojenik Kuş Gribi (HPAI) Virüsleriyle Enfeksiyondan Arı Ülke, Bölge veya Bölüm

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 10.4.4. Maddesine göre bir ülke, bölge veya bölüm yüksek derecede patojenik kuş gribi virüsleriyle enfeksiyondan arı kabul edilebilmek için aşağıdaki gereklilikleri sağlamalıdır:

- Söz konusu ülke, bölge veya bölümün düşük derecede patojenik kuş gribi virüslerine ilişkin statüsünün bilinmemesine rağmen, son 12 ayda söz konusu ülke, bölge veya bölümde kanatlı hayvanlarda yüksek derecede patojenik kuş gribiyle enfeksiyon varlığının ortaya koyulmuş olması, veya
- 10.4.27. ila 10.4.33. Maddeler uyarınca gerçekleştirilen sürveyansa göre söz konusu ülke, bölge veya bölümün kuş gribinden arılık kriterlerini yerine getirmemesi fakat tespit edilen virüsün yüksek derecede patojenik kuş gribi virüsü olmaması (OIE, 2014d).

2.3. YALANCI TAVUK VEBASI (NEWCASTLE DISEASE)

2.3.1. Yalancı Tavuk Vebasından Arî Ülke, Bölge veya Bölüm

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 10.9.3. Maddesine göre, 10.9.22. ila 10.9.26. Maddeler (sürveyansa giriş, sürveyansa ilişkin genel koşul ve yöntemler, sürveyans stratejileri, arılık beyanâtı için ilave sürveyans gereklilikleri, arılığın yeniden kazanılması için ilave sürveyans gereklilikleri) uyarınca yapılan sürveyansa dayanarak bir ülke, bölge veya bölümde son 12 ayda yalancı tavuk vebası virüsüyle enfeksiyon görülmediği ortaya koyulduğu takdirde söz konusu ülke, bölge veya bölüm bu hastalıktan arî kabul edilir (OIE, 2014e).

2.4. MAVIDİL

2.4.1. Mavidil Hastalığından Arî Ülke veya Bölge

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.3.3. Maddesine göre:

- Bir ülke veya bölge, tüm ülkede mavidil hastalığı bildiriminin zorunlu olması ve aşağıdaki gerekliliklerden birisinin yerine getirilmesi halinde söz konusu ülke veya bölge mavidil virüsünden arî kabul edilir;
 - o 8.3.16. ila 8.3.21. Maddelerle (sürveyansa giriş, sürveyans vaka tanımı, sürveyansa ilişkin genel koşul ve yöntemler, sürveyans stratejileri, mavidil

virüsü enfeksiyonundan arılık statüsünün belgelendirilmesi) serolojik testler ve virüs tespit testlerinin kullanımı ve yorumlanması) uyumlu olarak gerçekleştirilen sürveyans programına göre son iki yılda ülke veya bölgede mavidil virüsü tespit edilmemiş olması veya

- Devam eden bir sürveyans programıyla ülke veya bölgede *Culicoides* tespit edilmediğinin ortaya koyulması
- Devam etmekte olan sürveyans ile *Culicoides* tespit edilmeyen ve mavidil hastalığından arî bir ülke veya bölge, enfekte ülke veya bölgelerden aşılı, seropozitif ve enfekte hayvanların ya da semen, ova veya embriyoların ithalatı ile arılık statüsünü kaybetmez.
- Sürveyans ile *Culicoides* tespit edilmeyen ve mavidil hastalığından arî bir ülke veya bölge aşağıdaki gereklilikler yerine getirilmek şartıyla enfekte ülke veya bölgelerden aşılı ya da seropozitif hayvanların ithalatı ile arî statüsünü kaybetmez:
 - OIE Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşılı Kılavuzu uyarınca hayvanların sevkten en az 60 gün önce 8.3.16. ila 8.3.21. Maddelere göre yürütülen bir sürveyans programı vasıtasıyla kaynak popülasyonda varlığı ortaya koyulmuş tüm serotipleri kapsayan bir aşıyla aşılanmış olması ve hayvanların sertifikalarında aşılanmış olarak belirtilmesi, veya
 - Hayvanların aşılanmamış olması ve sevkten en az 60 gün önce ihracatçı ülke veya bölgede varlıkları ortaya koyulan mavidil virüs serotiplerine özgü antikorlara sahip olduklarının ortaya koyulması.
- Enfekte bir ülke veya bölgeye komşu olan ve mavidil hastalığından arî bir ülke veya bölgede, 8.3.16. ila 8.3.21. Maddelere göre sürveyans uygulanan bir bölge yer almalıdır. Söz konusu bölgedeki hayvanlar devamlı sürveyansa tabi tutulmalıdır. Bölgenin sınırları açıkça tanımlanmalı ve mavidil virüsü bulaşmasına ilişkin coğrafi ve epidemiyolojik faktörler dikkate alınmalıdır (OIE, 2014f).

2.4.2. Mavidil Hastalığından Mevsimsel Arı Bölge

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.3.4. Maddesine göre:

- Mavidil hastalığından mevsimsel olarak arı bölge, yılın belirli bir bölümünde sürveyans ile mavidil virüsü bulaşması veya ergin *Culicoides* tespit edilmeyen fakat enfekte ülke veya bölgenin bir kısmıdır.
- Mavidil hastalığından mevsimsel olarak arı bölgelerden ithalata ilişkin tavsiyeleri içeren 8.3.7., 8.3.10. ve 8.3.13. Maddelerin uygulanması amacıyla, mavidil virüsü bulaşmasının en son tespit edildiği tarihi ve ergin *Culicoides* faaliyetinin durmasını izleyen gün mevsimsel arı dönem başlar.
- Mavidil hastalığından mevsimsel olarak arı bölgelerden ithalata ilişkin tavsiyeleri içeren 8.3.7., 8.3.10. ve 8.3.13. Maddelerin uygulanması amacıyla, mevsimsel arı dönemin bitişi olarak:
 - o Mavidil virüsü faaliyetinin yeniden başladığını gösteren geçmiş verilerin ilk çıkış tarihinden en az 28 gün önceki tarih, ya da
 - o Mevcut iklimsel verilerin ya da bir sürveyans programından elde edilen verilerin ergin *Culicoides* 'lerin faaliyetinin daha erken başladığını göstermesi halinde içinde bulunulan tarih dikkate alınır.
- Devam eden sürveyans ile *Culicoides* tespit edilmeyen ve mavidil hastalığından mevsimsel olarak arı bölge, enfekte ülke veya bölgelerden aşılı, seropozitif ya da enfekte hayvanlar veya semen, ova veya embriyoların ithalatıyla arı statüsünü kaybetmez (OIE, 2014f).

2.4.3. Mavidil Virüsüyle Enfekte Ülke veya Bölge

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 8.3.5. Maddesine göre:

- Mavidil virüsüyle enfekte ülke veya bölge, mavidil virüsünün son iki yılda rapor edildiği ve açıkça tanımlanmış bir alandır. Söz konusu ülke veya bölgede mavidil hastalığından mevsimsel arılığa sahip bir bölge yer alabilir (OIE, 2014f).

2.5. AFRİKA DOMUZ VEBASI

2.5.1. Afrika Domuz Vebasından Ari Ülke, Bölge veya Bölüm

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 15.1.3. Maddesi uyarınca:

- 1.4.6. Maddedeki hükümlere (1. Bir ülke veya bölgeyi patojene özgü sürveyans olmaksızın hastalık veya enfeksiyondan arî ilan etme: Tarihsel arılık, Önceki 25 yıl içerisinde son görülme, 2. Enfeksiyondan arılığın tanınmasının ardından patojene özgü taramanın durdurulmasına ilişkin tavsiyeler, 3. Hastalık veya enfeksiyondan arılığın ilişkin üye ülkenin kendi beyanata, 4. Hastalık veya enfeksiyondan arılık statüsünün uluslararası düzeyde tanınması, 5. Enfeksiyondan arılığın ortaya koyulması) uyum sağlamak koşuluyla bir ülke veya bölge resmi olarak hastalığa özel bir sürveyans programı uygulamaksızın Afrika domuz vebasından arî kabul edilebilir (tarihsel arılık).
- Tarihsel arılık koşulunu karşılamayan bir ülke veya bölge ya da bir bölüm aşağıdaki gereklilikler sağlandığında Afrika domuz vebasından arî kabul edilir (bir eradikasyon programı sonucu arılık):
 - o Son üç yılda Afrika domuz vebası mihrakı görülmemesi: enfeksiyonun epidemiyolojisinde kenelerin yer almadığının tespit edilmesi halinde bu süre 12 aya düşürülebilir,
 - o Son 12 ayda Afrika domuz vebası virüsüyle enfeksiyon tespit edilmemesi,
 - o Son 12 ayda evcil domuzlarda sürveyans uygulanması,
 - o İthal edilen evcil domuzların 15.1.6. (Afrika domuz vebasıyla enfekte ülke veya bölgelerden ithalata ilişkin tavsiyeler) ve 15.1.7. (Afrika domuz vebasından arî ülke veya bölgelerden ithalata ilişkin tavsiyeler) Maddelerde yer alan gerekliliklere uygun olması ve sürveyans ile Afrika domuz vebası enfeksiyonunun ülke veya bölgedeki yaban domuzu popülasyonunda mevcut olmadığının ortaya koyulması,
 - o Son 12 ayda yaban domuzlarında Afrika domuz vebasının klinik veya virolojik olarak tespit edilmemiş olması,
 - o Son 12 ayda 6-12 aylık yaş grubundaki yaban domuzlarında seropozitiflik tespit edilmemiş olması, ve

- o İthal edilen yaban domuzlarının 15.1.7. (Afrika domuz vebasından arî ülke veya bölgelerden ithalata ilişkin tavsiyeler) Maddede yer alan gerekliliklere uygun olması (OIE, 2014g).

2.6. KLASİK DOMUZ VEBASI

2.6.1. Klasik Domuz Vebasından Arî Ülke veya Bölge

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 15.2.3. Maddesine göre bir ülke veya bölge 15.2.2. Madde (Bir ülke, bölge veya bölümün Afrika domuz vebası statüsünün belirlenmesi için genel kriterler: Hastalığın tüm alanda bildirim zorulu olması ve klinik belirti gösteren hayvanların gerekli saha ve laboratuvar muayenelerine tabi tutulması, bir farkındalık programının uygulanması, Veteriner Makamının ülke, bölge veya bölümdeki evcil veya yabani domuz sürüleri ve yaban domuzlarının popülasyon ve habitatıyla ilgili bilgiye sahip olması, gerekli sürveyans önlemlerinin yürürlükte olması, evcil ve kafes yaban domuzlarının serbest yaban domuzu popülasyonundan ayrı tutulması) ile uyum sağlanması ve aşağıdaki gerekliliklerin yerine getirilmesi halinde Afrika domuz vebasından arî kabul edilir:

- 15.2.26. ila 15.2.32. Maddelerle (sürveyansa giriş, sürveyansa ilişkin genel koşul ve yöntemler, sürveyans stratejileri, OIE tarafından klasik domuz vebasından arîliğinin tanınması amacıyla başvuru yapacak Üye Devletler için ilave sürveyans prosedürleri, arîlik statüsünün geri kazanılması için ilave sürveyans prosedürleri, doğadaki ve insan kontrolündeki yaban domuzlarında klasik domuz vebası virüsüne yönelik sürveyans ve teşhis testlerinin kullanımı ve yorumlanması) uyumlu olarak gerçekleştirilen sürveyansın en az 12 ay devam ediyor olması,
- Son 12 ayda evcil ve insan kontrolündeki yabani hayvanlarda klasik domuz vebası enfeksiyonu tespit edilmemiş olması,
- OIE Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşılı Kılavuzu'nun 2.8.3. Bölümüne göre onaylanan yöntemler dışında son 12 ayda evcil ve insan kontrolündeki yabani hayvanlarda klasik domuz vebasına karşı aşılama yapılmamış olması,
- İthal edilen domuzlar ve domuzlardan elde edilen ürünlerin 15.2.7. ila 15.2.14. (klasik domuz vebasından arî ülke, bölge veya bölümlerden ithalata ilişkin tavsiyeler) Maddelerdeki gerekliliklerle uyumlu olması (OIE, 2014h)

2.6.2. Klasik Domuz Vebasından Arı Bölüm

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 15.2.4. Maddesine göre Klasik Domuz Vebasından arı bölümün iki taraflı tanınmasında 15.2. Bölümdeki ilgili gereklilikler ile 4.3. (Bölgeselleştirme ve Bölümlendirme) ve 4.4. (Bölümlendirmenin uygulanması) Bölümlerde ortaya koyulan ilkeler dikkate alınır (OIE, 2014h).

2.7. SIĞIRLARIN SÜNGERİMSİ ENSEFALOPATİSİ (DELİ DANA, BSE)

2.7.1. İhmal Edilebilir BSE Riski

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 11.4.3. Maddesine göre bir ülke, bölge veya bölümdeki sığır popülasyonunda yer alan hayvanlar ya da bu hayvanlardan elde edilen ürünler aşağıdaki gereklilikleri karşılamak koşuluyla ihmal edilebilir BSE riski teşkil ederler:

- 11.4.2. Maddenin (bir ülke, bölge veya bölümdeki sığır popülasyonunun BSE risk statüsü) birinci fıkrası uyarınca geçmiş ve mevcut risk faktörlerini belirlemek amacıyla bir risk değerlendirmesi yapılması ve Üye Devletin belirlenen her risk için ilgili zaman dilimine yönelik önlemleri alması,
- Üye Devletin 11.4.20. ila 11.4.22. Maddelerle (sürveyansa giriş, sürveyansta sığır alt popülasyonlarının tanımlanması ve sürveyans faaliyetleri) uyumlu Tip B sürveyansın (%95 güven düzeyinde ülke, bölge veya bölümdeki erişkin sığır popülasyonunda bulunan 50.000 hayvan içerisinde en az 1 vaka şeklinde tasarlanmış prevalans ile BSE'nin tespitine olanak sağlayacak sürveyans) yürürlükte olduğunu ve ilgili nokta hedeflerin karşılanmış olduğunu ortaya koyması,
- Aşağıdaki koşullardan birisinin karşılanması:
 - o BSE vakası görülmemiş olması, veya görülmesi halinde tamamen imha edilmiş olması ve
 - En az yedi yıl boyunca 11.4.2. Maddenin ikinci ila dördüncü fıkraları (farkındalık programları, klinik belirti gösteren sığırların mecburi bildirim ve muayenesi, Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşıları Kılavuzu'na göre inceleme yapılması) ile uyumlu hareket edilmiş olması, ve

- Çapraz kontaminasyon kontrol ve denetimi de dahil olmak üzere yeterli düzeyde kontrol ve denetim ile en az sekiz yıl boyunca ruminantlardan elde edilen et kemik unu veya yağ kırpıntılarının ruminantlara verilmediğinin ortaya koyulması

veya

- iç kaynaklı bir vaka olması halinde bu vakanın 11 yıl veya daha uzun süre önce doğmuş olması ve
 - En az yedi yıl boyunca 11.4.2. Maddenin ikinci ila dördüncü fıkraları (farkındalık programları, klinik belirti gösteren sığırların mecburi bildirim ve muayenesi, Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşıları Kılavuzu'na göre inceleme yapılması) ile uyumlu hareket edilmiş olması
 - Çapraz kontaminasyon kontrol ve denetimi de dahil olmak üzere yeterli düzeyde kontrol ve denetim ile en az sekiz yıl boyunca ruminantlardan elde edilen et kemik unu veya yağ kırpıntılarının ruminantlara verilmediğinin ortaya koyulması, ve
 - Aşağıdakiler de dahil olmak üzere tüm BSE vakalarının ülke, bölge veya bölümde canlı olarak bulunması halinde kalıcı olarak belirlenmesi ve hareketlerinin kontrol edilmesi, ayrıca ölmesi veya kesilmesi halinde tamamen imha edilmesi:
 - Bir yaşına kadar BSE vakalarıyla birlikte yetiştirilen ve bu sürede kontamine yemle beslendikleri ortaya koyulan tüm sığırlar, veya
 - İncelemenin sonuçlarının yetersiz olması durumunda BSE vakalarıyla aynı sürüde ve vakaların doğmasından itibaren 12 ay içerisinde doğan tüm sığırlar (OIE, 2014i).

2.7.2. Kontrol Edilebilir BSE Riski

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 11.4.4. Maddesine göre bir ülke, bölge veya bölümdeki sığır popülasyonunda yer alan hayvanlar ya da bu hayvanlardan elde edilen ürünler aşağıdaki gereklilikleri karşılamak koşuluyla kontrol edilebilir BSE riski teşkil ederler:

- 11.4.2. Maddenin (bir ülke, bölge veya bölümdeki sığır popülasyonunun BSE risk statüsü) birinci fıkrası uyarınca geçmiş ve mevcut risk faktörlerini belirlemek amacıyla bir risk değerlendirmesi yapılması ve Üye Devletin belirlenen her risk için önlem alması, fakat bu önlemlerin ilgili zaman dilimi için alınmamış olması,
- Üye Devletin 11.4.20. (Sürveyansa giriş) ile 11.4.22. (Sürveyans faaliyetleri) Maddelerle uyumlu Tip A sürveyansın (%95 güven düzeyinde ülke, bölge veya bölümdeki erişkin sığır popülasyonunda bulunan 100.000 hayvanda en az 1 vaka şeklinde tasarlanmış prevalans ile BSE'nin tespitine olanak sağlayacak sürveyans) uygulandığını ve ilgili nokta hedeflerin karşılanmış olduğunu ortaya koyması (nokta hedeflerin karşılanmasının ardından Tip A sürveyans yerine Tip B sürveyans uygulanabilir).
- Aşağıdaki koşullardan birisinin karşılanması:
 - o BSE vakası görülmemiş olması, görülmesi halinde tamamen imha edilmiş olması, 11.4.2. Maddenin ikinci ile dördüncü fıkraları (farkındalık programları, klinik belirti gösteren sığırların mecburi bildirim ve muayenesi, Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşıları Kılavuzu'na göre inceleme yapılması) ile uyumlu hareket edilmiş olması, çapraz kontaminasyon kontrol ve denetimi de dahil olmak üzere yeterli düzeyde kontrol ve denetim ile ruminantlardan elde edilen et kemik unu veya yağ kırıntılarının ruminantlara verilmediğinin ortaya koyulması fakat ihmal edilebilir riskten farklı olarak aşağıdaki koşullardan en az biri ile karşılanması:
 - Yedi yıl boyunca 11.4.2. Maddenin ikinci ile dördüncü fıkraları (farkındalık programları, klinik belirti gösteren sığırların mecburi bildirim ve muayenesi, Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşıları Kılavuzu'na göre inceleme yapılması) ile uyumlu hareket edilmemiş olması,

- ruminantlardan elde edilen et kemik unu veya yağ kırpıntılarının ruminantlara verilip verilmediğine ilişkin kontrolün sekiz yıldır yürürlükte olduğunun ortaya koyulamaması.

veya

- İç kaynaklı bir vaka olması halinde 11.4.2. Maddenin ikinci ila dördüncü fıkralarındaki (farkındalık programları, klinik belirti gösteren sığırların mecburi bildirim ve muayenesi, Kara Hayvanları Teşhis Testleri ve Aşılı Kılavuzu'na göre inceleme yapılması) kriterler ile uyumlu hareket edilmiş olması ve çapraz kontaminasyon kontrol ve denetimi de dahil olmak üzere yeterli düzeyde kontrol ve denetim ile ruminantlardan elde edilen et kemik unu veya yağ kırpıntılarının ruminantlara verilmediğinin ortaya koyulması ve aşağıdakiler de dahil olmak üzere tüm BSE vakalarının ülke, bölge veya bölümde canlı olarak bulunması halinde kalıcı olarak belirlenmesi ve hareketlerinin kontrol edilmesi, ayrıca ölmesi veya kesilmesi halinde tamamen imha edilmesi:
 - Bir yaşına kadar BSE vakalarıyla birlikte yetiştirilen ve bu sürede kontamine yemle beslendikleri ortaya koyulan tüm sığırlar, veya
 - İncelemenin sonuçlarının yetersiz olması durumunda BSE vakalarıyla aynı sürüde ve vakaların doğmasından itibaren 12 ay içerisinde doğan tüm sığırlar (OIE, 2014i).

2.7.3. Belirsiz BSE Riski

Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 11.4.5. Maddesine göre yukarıda bahsedilen ihmal edilebilir veya kontrol edilebilir BSE riski kategorilerindeki gereklilikleri karşıladığını ortaya koyamayan ülke, bölge veya bölümlerin sığır popülasyonunun BSE riski belirsizdir (OIE, 2014i).

3. BÖLGESELLEŞTİRME

3.1. Tanım

Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'ne (OIE) göre bölgeselleştirme (*regionalisation*) ve bölgelere ayırma (*zoning*) aynı anlamı ifade eder (OIE, 2014j). OIE'ye üye ülkelerden beklenen hedef, hastalıklardan ülke çapında arılık sağlanmasıdır. Ancak küreselleşmeyle birlikte hayvan, insan ve malların bir ülkeden diğerine serbestçe geçebilmesi ve hastalıkların da bu vesileyle kolayca taşınabilmesi dolayısıyla, söz konusu hastalıklardan tam arılığın gerçekleşmesi mümkün olmayabilir.

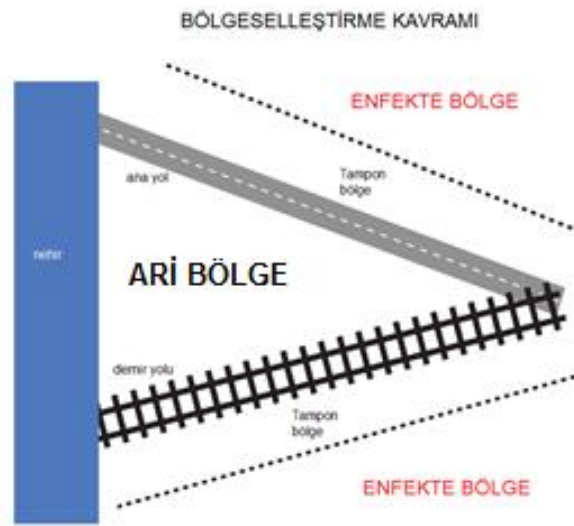
OIE başlangıçta bu sorunu bölgeselleştirme konseptini getirerek çözmeye çalışmıştır. Ülkelerin hastalıklardan tam arılık sağladığına ilişkin garanti vermesi zorunlu kılınmamıştır. Bu garantiler söz konusu hayvan hastalıkları bakımından ülkenin belirli coğrafi kısımlarının, yani bölgelerinin arı olduğuna ilişkin de olabilir. Bu garanti, ihracatçı ülkenin kendi ülkesinin en azından belirli bir bölgesinden ihracat yapabilmesini sağlarken ithalat yapan ülkenin de sağlığını güvence altına almasını sağlamış olur.

Bölgelleőtirme tüm dünyada uygulandığı halde, bu konseptin başlıca uygulayıcısı Avrupa Birliği'dir. Bu konsept canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin AB ortak pazarında dayanağını teşkil etmektedir. Ancak bu konsept AB üyesi olmayan ülkelerde daha sınırlı düzeyde uygulanmaktadır. Bölgelleőtirme şartlarını yerine getirmede yetersiz kalmak sadece Üye Devletler açısından değil, aynı zamanda üye olmayan devletler açısından da AB'ye ticarete sorun yaratmaktadır (Zepeda, 2007).

Bölge, uluslararası ticaret amacıyla belirli bir hastalık yönünden sürveyans, kontrol ve biyogüvenlik önlemlerinin uygulandığı ve ayrı bir sağlık statüsüne sahip hayvan alt popülasyonunu içeren, bir ülkenin açıkça tanımlanmış bir kısmına verilen addır (Zepeda, 2007). Bölgeler bir ülkedeki açıkça tanımlanmış coğrafi alanlardır, fakat bir veya daha fazla havzasını paylaşan komşu ülkelerin sınırlarını geçebilir. Kıyı bölgeleri de bölge olarak tanımlanabilir, fakat bu durum daha zordur ve oşinografik bilgiye ihtiyaç duyulur (gelgit değişimi, akıntı dinamikleri, vb.). Farklı hastalıkların yayılma biçimleri de farklıdır, bu nedenle bölgelerin belirlenmesi ilgili hastalık veya konakçı(lar) bakımından değişiklik

gösterebilir. Bölgeler genellikle hastalıkların birkaçı veya tümü için değil, hastalıklar için spesifik olarak oluşturulur (FAO, 2001). Hastalıklardan arı bölge örneği Şekil 2’de gösterilmiştir.

Prensipite “bölgelere ayırma”, bir ülkede hayvan hastalıklarını bölgesel düzeyde kademeli olarak kontrol altına alma ve ardından eradike etmede en önemli süreçlerden birisidir ve hayvan hastalıklarından arı olarak tanınmış bölge hayvan ve hayvansal ürünlerin uluslararası düzeyde sorunsuz şekilde ticareti için gereklidir. Burada amaç ülkenin kendi sınırları içerisinde farklı hayvan sağlık statüsüne sahip coğrafi alanların tanımlanmasıdır (Fujita, bt.).



Şekil 2 - Bölgeselleştirme kavramı (Bruschke ve Vallat, 2007)

3.2. Bölgenin Tayini

OIE Kara Hayvanları Sağlık Kodu’nun 4.3.3’üncü Maddesi uyarınca koruma ve sınırlama bölgeleri (*protection and containment zones*) de dahil olmak üzere de bir bölgeyi tanımlama ve oluşturma ilkeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (OIE, 2014j):

- Bir bölgenin ve coğrafi sınırlarının uzunluğu doğal, yapay ve/veya yasal sınırlara dayanılarak Veteriner Makamı tarafından oluşturulmalı ve resmi kanallar vasıtasıyla ilan edilmelidir.

- Arî bir ÷lke veya bölgedeki hayvanların sağlık durumunun korunması amacıyla söz konusu ÷lke/bölge ile hayvan sağlığı durumu farklı olan komşu ÷lke veya bölgeler arasında bir koruma bölgesi (*protection zone*) oluşturulabilir. Bahse konu hastalığın epidemiyolojisine dayanılarak patojenik etkenin girişini önlemek ve erken tespit edilmesini sağlamak amacıyla önlemler alınmalıdır.

Bu önlemlerin yoğunlaştırılmış hareket kontrolü ve sürveyansı da kapsamı zorunlu olup aşağıdaki hususları da kapsayabilir:

- o Koruma bölgesindeki hayvanların diğer hayvan pop÷lasyonlarından açık şekilde ayırt edilebilir olmasını sağlamak amacıyla hayvanların kimliklendirilmesi ve izlenmesi,
- o Tüm ya da risk altındaki duyarlı hayvanların aşılanması,
- o Hareket eden hayvanların teste tabi tutulması ve/veya aşılanması,
- o Numunelerin alınması, gönderimi ve teste tabi tutulması,
- o Taşıyıcı araçlar ve olası mecburi yollar için temizlik ve dezenfeksiyon da dahil olmak üzere biyogüvenlik önlemlerinin artırılması
- o Yaban hayatındaki duyarlı vektörlerin ve ilgili vektörlerin sürveyansa tabi tutulması, ve
- o Halka veya yetiştiricilere, ticaret yapanlara, avcılara ve veteriner hekimlere yönelik farkındalık kampanyaları düzenlenmesi.

Bu önlemlerin uygulanması arî bölgenin tümünde ya da bu bölgenin içerisindeki ve/veya dışındaki belirli bir alanda gerçekleştirilebilir.

- Hastalıktan daha önce arî olan bir ÷lkede veya bölgede sınırlı sayıda mihrak ortaya çıkması halinde, ticari amaçlarla bir sınırlama bölgesi (*containment zone*) oluşturulabilir. Bir sınırlama bölgesi aşağıdaki unsurlar da dahil olmak üzere hızlı yanıtı dayalı olmalıdır:
 - o Belirli bir hastalık şüphesi üzerine hayvanların ve diğer malların hareketlerinin durdurulması ve enfeksiyonun doğrulanmasının ardından söz konusu bölge içerisinde mihrakların epidemiyolojik araştırma (geriye izleme, ileriye izleme) yoluyla sınırlandırıldığıının ortaya koyulması, birincil mihrakın belirlenmesinin

- ardından mihrakın olası kaynağına ilişkin araştırmaların yapılması ve tüm vakaların epidemiyolojik olarak bağlantılı olduğunun ortaya koyulması,
- Hastalığın eradikasyonuna yönelik itlaf ya da etkili diğer bir kontrol stratejisi uygulanması ve sınırlama bölgelerindeki duyarlı hayvan popülasyonunun söz konusu bölgelere ait olduğunun açıkça belli olması, ülke veya bölgenin geri kalan kısmında pasif ve hedefli sürveyansın arttırılmış şekilde uygulanması ve sonuçta herhangi bir enfeksiyon saptanmaması.
 - Enfeksiyonun sınırlama bölgesinden ülke veya bölgenin geri kalanına yayılmasını önlemek için, sınırlama bölgesinde devam eden sürveyans da dahil olmak üzere, söz konusu Sağlık Kodu'nda hastalığa özgü bölümle uyumlu önlemlerin yürürlükte olması,
 - Bir sınırlama bölgesinin etkin şekilde oluşturulabilmesi amacıyla sınırlama bölgesinde son tespit edilen vakadan itibaren en az iki inkübasyon dönemi içerisinde yeni herhangi bir vaka görülmediğinin ortaya koyulması,
 - Sınırlama bölgesinin oluşturulması beklenirken bu bölgenin dışındaki alanların arılık statüsünün askıya alınması, Sağlık Kodu'nun hastalığa özgü bölümündeki hükümlerden bağımsız olarak sınırlama bölgesinin açıkça oluşturulmasının ardından söz konusu alanların arılık statüsünü yeniden kazanması,
 - Gerektiğinde uluslararası ticarete konu malların sınırlama bölgesinin dışında üretildiği ortaya koyulabilecek şekilde sınırlama bölgesinin yönetilmesi, ve
 - Sınırlama bölgesinin arılık statüsünü yeniden kazanması için söz konusu hastalığa yönelik hükümlerin takip edilmesi.
- Bir bölümün tanımlanmasında gerekli olan faktörler Veteriner Makamı tarafından biyogüvenliğe ilişkin yönetim ve yetiştirme uygulamaları gibi ilgili kriterler temelinde oluşturulmalı ve resmi kanallar yoluyla ilan edilmelidir.
- Bir alt popülasyona ait hayvanlar ve sürüler, hastalık riski taşıyan hayvanlar ve diğer tüm unsurlardan açık bir epidemiyolojik ayırım yoluyla tanınabilir olmalıdır. Bir bölge veya bölüm için, Veteriner Makamı alt popülasyonun kimliklendirilmesi ve bir biyogüvenlik planı vasıtasıyla sağlık durumunun korunması amacıyla alınan önlemleri detaylı olarak belgelemelidir. Bir bölge veya bölümdeki hayvan sağlık durumunun belirlenmesi ve korunması için alınan önlemler o duruma özgü koşullara uygun olmalı ve hastalığın epidemiyolojisine, çevresel faktörlere, komşu alanlardaki hayvanların sağlık durumuna, uygulanabilir biyogüvenlik önlemlerine (hareket kontrolleri, doğal

ve yapay sınırların kullanımı, hayvanların alansal ayrımı ve ticari idare ve yetiştiricilik uygulamaları) ve sürveyansa bağlı olmalıdır.

- Bölge veya bölümdeki ilgili hayvanlar hareketlerinin izlenebileceği şekilde kimliklendirilmelidir. Üretim sistemine bağlı olarak, kimliklendirme büyük veya küçükbaş hayvan sürüsü, kanatlı sürüsü, grup veya birey düzeyinde olabilir. İlgili hayvanların bir bölge ya da bölümün içerisine ya da dışına hareketi iyi belgelendirilmeli ve kontrol edilmelidir. Geçerli bir hayvan kimliklendirme sisteminin varlığı bölge veya bölümün bütünlüğünü değerlendirmek için bir ön koşuldur.

Bir bölümde, biyogüvenlik planı ilgili sektör ile Veteriner Makamı arasındaki işbirliğini ve bu birimlerin kendi sorumluluklarını tanımlamalıdır. Biyogüvenlik planı aynı zamanda yapılan sürveyansın, kullanılan hayvan kimliklendirme ve izleme sisteminin ve yönetim uygulamalarının bölüm tanımını karşılamak için yeterli olduğuna dair yeterli kanıt ortaya koyacak rutin işlem prosedürlerini tanımlamalıdır. Plan hayvan hareketi kontrollerine ilişkin bilgilere ilave olarak büyükbaş-küçükbaş hayvan ya da kanatlı sürüsü üretim kayıtlarını, yem kaynaklarını, sürveyans sonuçlarını, doğum ve ölüm kayıtlarını, ziyaretçi kayıtlarını, morbidite ve mortalite geçmişini, ilaç uygulamalarını, aşılama, ilgili personelin eğitimine ilişkin belgeleri ve riskin azaltılmasının değerlendirilmesi için gerekli olan diğer kriterleri içermelidir. Gerekli bilgiler değerlendirmeye tabi tür ve hastalık(lar) için değişebilir. Biyogüvenlik planı aynı zamanda risklerin düzenli olarak yeniden değerlendirilmesini ve önlemlerin buna göre ayarlanmasını sağlamak için önlemlerin nasıl denetlenmesi gerektiğini de tanımlamalıdır.

Tanımda da belirtildiği üzere, bir bölge tayin edilirken en başta o bölgeye ait olan hayvan alt popülasyonunun tanımı açıkça yapılmalı ve bölgenin içindeki tampon bölge (*buffer zone*) de dahil olmak üzere coğrafi sınırları açıkça ortaya koyulmalıdır. Bölgelere ayırma kavramının özel uygulamalarından birisi de bir sınırlama bölgesinin (*containment zone*) oluşturulmasıdır. Bir ülke ya da bölge içerisinde belirli bir hastalık mihrakının sınırlı olarak ortaya çıkması durumunda tüm ülke ya da bölgeye etkisinin en aza indirilmesi amacıyla tüm hasta hayvanları içeren tek bir koruma bölgesi oluşturulabilir (OIE, 2014j).

İkinci önemli ilke ise bölgedeki alt popülasyonun diğer popülasyonlardan ve potansiyel enfeksiyon kaynaklarından epidemiyolojik olarak ayrılmasını sağlamaktır. Kanatlı hayvanlardan örnek verilecek olursa, bölgeye en yakın sürülerin konumu, bu popülasyonların

yapısı ve sağlık durumları, ve yabani kuş popülasyonlarının varlığı bölgenin durumunu etkileyebilir. Yakındaki sulak alanların varlığı gibi çevresel faktörler, ya da mevsimsel faktörler de epidemiyolojik ayırım açısından önemlidir.

Bunların haricinde bölgeselleştirmede veteriner işlerinden sorumlu makam biyogüvenlik planı sunmakla yükümlüdür. Biyogüvenlik planı bölgenin bütünlüğüne ilişkin tüm faktörleri ortaya koymalı, ve bölgenin epidemiyolojik olarak kapalı olduğunu göstermelidir. Patojen girişi bakımından kritik kontrol noktalarının iyi yönetildiğine ilişkin açık veriler sağlamalıdır. Kritik noktaları yönetmek için kullanılan önlemleri uygulamak, sürdürmek ve izlemek için iyi tanımlanmış standart işlem prosedürleri sunulmalıdır (Bruschke ve Vallat, 2007).

Yukarıda bahsedilen temel ilkeler bölümlendirme için de geçerlidir.

Kara hayvanları için karadaki enfekte bir bölge, enfekte bir işletmenin etrafında belirtilen bir yarıçapa sahip alan olarak tanımlanabilir. Su hayvanları için, bölgelerin belirlenmesi daha zordur. İç kısımdaki çiftlik veya sahaların birçoğu belirli bir noktada nehir sistemlerine ya da diğer su yollarına bağlanmaktadır. Bu da mevcut olan herhangi bir enfeksiyöz etkenin akıntı yoluyla yabani popülasyonlara ya da çiftlik alanlarına bulaşabileceği anlamına gelir. Tatlı su sistemlerinde kültür yetiştiriciliği için bir bölge genelde nehir sisteminin tümü ya da havza alanıdır. Bazı durumlarda (ör. balıkların yukarı doğru migrasyonunu önleyen kalıcı fiziksel veya ekolojik bir bariyerin varlığı), nehir sistemi alt bölgelere ayrılabilir. Bu tür bir bariyerin üst kısmında bir hastalığın ortaya çıkması halinde, bu bölge alt bölgeden ayrılamaz, bu nedenle bölgenin tümü bu hastalık yönünden enfekte hale gelir (FAO, 2001).

Tropikal bölgede bölgeselleştirme yaklaşımı tartışıldığı zaman, bölgedeki birçok ülke şap hastalığına karşı aşılama uyguladığı için aşılamayla şaptan arî bölgeler oluşturulması yararlı ve uygulanabilir görülmektedir. Aşılamanın uygulandığı hastalıktan arî bölgeler ülkenin geri kalanından ve ilgili olduğu takdirde bir tampon bölge veya fiziki ya da coğrafi sınırlarla enfekte komşu ülkelerden ayrılır ve sınırların denetimi de dahil olmak üzere hastalığın girişini etkin şekilde önleyen hayvan sağlığı önlemlerinin uygulanması gereklidir. Bu örnekten devam ederek, bu bölge için temel gereksinimler:

- Hayvan hastalığına ilişkin düzenli ve hızlı şekilde yapılan raporlamanın kayıtları,
- Şap ve şap virüsünün önlenmesi ve kontrolü için düzenleyici önlemlerin yanında acil eylem planları,
- Virüs girişinin önlenmesi için sistem, ve
- Ülkenin hastalıktan arî bölgede şap bakımından yoğun ve sık bir sürveyans sistemine sahip olduğunun belgeleridir (Fujita, bt.).

3.3. Hastalıktan Arî Bölgenin (*free zone*) Tayini

Hastalıktan arî bölgenin tayini için gerekli prosedürler şunlardır:

- Ulusal düzeyde hayvan hastalıklarını düzenli ve hızlı bir şekilde raporlayan şeffaf bir sistem,
- Etkin bir hastalık sürveyans sistemi,
- Hastalığın bildirilebilir olması,
- İyi bir sürveyans sistemi için yeterli donanıma sahip ve etkin bir laboratuvara erişimi olan ve düzgün işleyen veteriner teşkilatı,
- Sınırların nasıl kontrol edileceğini tanımlamak amacıyla bölgenin tayinini doğru şekilde yapabilecek veteriner makamları, ve
- Bir hastalık mihrakının ortaya çıkması durumunda hastalıktan arî bölgede hastalığın önlenmesi için düzenleyici önlemlerin alınması.

Ülkenin diğer kısımlarından ya da hastalığın görüldüğü ülkelerden serbest bölgeye hayvan ve hayvansal ürünlerin girişi sürveyans bölgesindeki resmi karantina istasyonunda veteriner makamlarının denetiminin ardından gerçekleştirilmelidir. Veteriner makamlarının hastalık kontrol önlemlerini uygulayabilmesi için güçlü bir mevzuata ihtiyaç vardır. Bununla birlikte, veteriner mevzuatının katı kontroller uygulanabilmesine yönelik olarak hazırlanması veya değiştirilmesi, ilgili tüm paydaşlar için geçerli olmalıdır.

Hastalıklardan arî bölgelerin uluslararası düzeyde kabul edilmesi için, her ülkenin veteriner servislerinin hayvan sağlığı önlemleri ve uluslararası belgelendirme faaliyetlerinin

uygulanması ve yönetimine ilişkin uygun prosedür ve standartlar geliştirmeleri ve belgelemeleri gerekmektedir.

Bu faaliyetler:

- Belgelendirme de dahil olmak üzere faaliyetlerin programlanması ve yönetimi,
- Hastalık mihraklarının önlenmesi ve kontrolü,
- Risk analizi, epidemiyolojik sürveyans ve bölgeselleştirme,
- Denetim teknikleri,
- Teşhis testleri,
- Sınır kontrolleri ve ithalat yönetmelikleri, vb.

Söz konusu bölgeden malların ithalatı için, ithalat yapan ülkelerin bu bölgenin varlığını tanınmaları ve bölgenin hayvan durumuna ilişkin olarak uluslararası düzeyde tavsiye edilen uygun önlemlerin uygulandığını kabul etmeleri gereklidir (Fujita, bt.).

3.4. Bölgeselleştirmede Sürveyansın Önemi

3.4.1. Sürveyans

Genel olarak sürveyans bir hastalık ya da enfeksiyonun bulunmadığını ortaya koymak, hastalık veya enfeksiyonun varlık veya dağılımını belirlemek ya da olası egzotik veya öne çıkan hastalıkları mümkün olduğunca erken tespit etmek amacıyla yapılmaktadır. Bunun haricinde hayvan sağlığı sürveyansı hastalık trendlerini izlemek, hastalık veya enfeksiyonların kontrolünü kolaylaştırmak, hayvan veya halk sağlığı için risk analizinde kullanılmak amacıyla veri sağlamak ve sağlık önlemleri için gerekli dayanağı oluşturmak amaçlarıyla da kullanılan bir araçtır (OIE, 2014k). Sürveyansın ilkeleri Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun "Hayvan Sağlığı Sürveyansı" konulu Bölümünün 1.4.3. Maddesinin birinci fıkrası uyarınca düzenlenmiştir. Buna göre;

- Sürveyans farklı birçok veri kaynağına dayanabilir ve aşağıdakiler de dahil olmak üzere birden fazla şekilde sınıflandırılabilir:

- Verilerin toplanma biçimi (aktif/pasif sürveyans),
 - Hastalık odağı (patojene özgü/genel sürveyans), ve
 - Gözlem birimlerinin seçilme yöntemleri (yapılandırılmış sürveyler/rastgele olmayan veri kaynakları).
- Bu bölümde sürveyans aktiviteleri
- aşağıdakiler gibi yapılandırılmış popülasyon tabanlı sürveylere:
 - Kesim sırasında sistematik numune alma,
 - Rastgele sürveyler, ve
 - Yabani hayvanlar da dahil olmak üzere klinik olarak normal hayvanlarda enfeksiyon sürveyleri,

ya da

- Aşağıdakiler gibi yapılandırılmış rastgele olmayan sürveyans faaliyetlerine:
 - Hastalık raporlama veya bildirimleri,
 - Kontrol programları veya sağlık programları,
 - Hedefli test veya tarama,
 - Ante-mortem ve post-mortem muayeneler,
 - Biyolojik örnek bankaları,
 - Nöbetçi birimler,
 - Saha gözlemleri,
 - Çiftlik üretim kayıtları, ve
 - Yaban hayatı hastalık verilerine

dayanmaktadır.

- Yukarıdakilere ilave olarak, sürveyans verileri aşağıdakiler gibi ilgili bilgiler tarafından desteklenmelidir:
- Çevresel dağılım, konak popülasyonu dağılımı ve iklim bilgileri de dahil olmak üzere hastalık veya enfeksiyonun epidemiyolojisine ilişkin bilgiler,
 - Göçebe yaşam ve doğal yaban hayatı göçleri de dahil olmak üzere hayvan hareketlerine ilişkin veriler,
 - Hayvanlar ve hayvansal ürünler için ticaret paternleri,
 - Ulusal hayvan sağlığı yönetmelikleri (bunlarla uyum ve bunların etkinliğe ilişkin bilgiler de dâhil olmak üzere),
 - Potansiyel olarak enfekte olmuş materyalin ithalatına ilişkin geçmiş veriler,

- Yürürlükteki biyogüvenlik önlemleri, ve
- Hastalık veya enfeksiyon girişi olasılığı ve sonucu.
- Kanıtın kaynakları eksiksiz biçimde tanımlanmalıdır. Yapılandırılmış bir sürvey çalışmasında bu kaynaklar arasında test için birimlerin seçilmesi amacıyla kullanılan numune alma stratejisinin tanımı da yer almalıdır. Yapılandırılmış ve rastgele olmayan veri kaynakları için, veriler toplanacağı zaman verilerin kaynağı/kaynakları ve sistemde var olabilecek sapmalar da dahil olmak üzere sistemin eksiksiz bir tanımı gerekmektedir.

3.4.2. Bir Ülke veya Bölgeyi Patojene Özgü Sürveyans Olmaksızın Enfeksiyon ya da Hastalıktan Arî İlan Etme Şartları

Hastalık veya enfeksiyondan arîliğin ortaya koyulması amacıyla yapılacak sürveyansa ilişkin hükümler Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun 1.4. Bölümün 1.4.6. Maddesinde yer almakta olup buna göre patojene özgü sürveyans yürütmeksizin bir ülke veya bölgeyi bir hastalık veya enfeksiyondan arî ilan etmek için gereklilikler hakkındaki hükümler 1.4.3. Maddeye dayanmaktadır ve aşağıdaki durumlar için geçerlidir:

- Hastalık ve aşılamanın olmaması halinde hayvan popülasyonunun belirli bir zaman içerisinde duyarlı hale gelmesi,
- Bu hükümlerin uyduğu hastalık etkenlerinin duyarlı hayvanlarda teşhis edilebilir klinik belirtilere yol açma olasılığının bulunması,
- Mevcut olması halinde hastalığı inceleme, teşhis ve raporlama yetisine sahip olması, yetkili ve etkin Veteriner Hizmetlerinin olması,
- Hastalık ya da enfeksiyonun hem evcil hem de yabani hayvanları etkileyebilmesi, ve
- Duyarlı popülasyonda uzun süredir hastalık ya da enfeksiyon görülmemesi (Bir Üye Ülkenin hastalıkları etkin şekilde izlemesi ve raporlamasıyla doğrulanabilir) (OIE, 2014k).

3.4.3. Tarihsel Arılık

İlgili hastalık bölümünde aksi belirtilmediği sürece, bir ülke veya bölge aşağıdaki koşullarda resmi olarak patojene özgü bir sürveyans programı uygulamaksızın enfeksiyondan arı olarak tanımlanabilir:

- Bir hastalığın hiçbir zaman görülmemiş olması, ya da,
- Eradikasyon sağlanmış olması veya hastalık ya da enfeksiyonun en az son 10 yıldır görülmemek koşuluyla toplamda 25 yıldır görülmemiş olması,
- Hastalığın ihbarı mecburi bir hastalık olması,
- İlgili tüm türler için bir erken tespit sisteminin yürürlükte olması,
- Hastalık ya da enfeksiyon girişini önleme tedbirlerinin yürürlükte olması, Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nda aksi belirtilmediği sürece hastalığa karşı aşılama yapılmamış olması, ve
- Enfeksiyonun ülke ya da bölge içerisindeki yaban hayatında oluşmamış olması (Bir ülke ya da bölge, yaban hayatında enfeksiyona ilişkin veriler mevcutsa tarihsel arılık için başvuramaz) (OIE, 2014k).

3.4.4. 25 Yıl İçerisinde Son Görülme

Son 25 yıl içerisinde hastalıktan eradikasyon sağlamış (ya da hastalık ya da enfeksiyonun görülmediği) ülke veya bölgeler, varsa Kara Hayvanları Sağlık Kodu'ndaki patojene özgü sürveyans şartlarına uymalıdır. Belirli şartların yokluğunda ülkeler, en az son 10 yıldır aşağıdaki şartların gerçekleşmesi koşuluyla bu bölümde sürveyansa ilişkin olarak belirtilen genel tavsiyelere uymalıdır:

- Hastalığın ihbarı mecburi bir hastalık olması,
- Bir erken tespit sisteminin yürürlükte olması,
- Hastalık veya enfeksiyonun girişini önlemek için gerekli tedbirlerin yürürlükte olması,
- Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nda belirtilenin aksine hastalığa karşı aşılama yapılmamış olması, ve

- Enfeksiyonun ülke ya da bölge içerisindeki yaban hayatında oluşmamış olması (Bir ülke ya da bölge, yaban hayatında enfeksiyona ilişkin veriler mevcutsa arılığın tanınması için başvurmaz) (OIE, 2014k).

Bölgeselleştirme yaklaşımı için sürveyans ve izleme sistemleri epidemiyoloji bilimi ile desteklenmeli ve şu unsurları da dahil etmelidir:

- Etken sürveyansı ve/veya izlemesi (hayvanların klinik ya da patolojik muayenesi de dahil),
- Patojenlerin belirlenmesi ve hayvanların patojenlere önceki maruziyetine ilişkin immunolojik (veya diğer) verilerin tespiti,
- Konakçı popülasyonunun özellikleri (genetik ve yaş, cinsiyet, ırk dağılımına göre hayvanların demografik yapısı),
- Çevresel değerlendirme (meteorolojik veriler, vektör popülasyon dağılımları, vb. dahil), ve
- Hayvancılık ekonomisi, kesimhaneler ve pazarlar, ve epidemiyolojik araştırma (hayvan hareketleri ve hastalık yayılım paternleri).

Veteriner hizmetlerinin atması gereken adımlar hastalık mihraklarının önlenmesi ve kontrolü, hayvan hareketleri ve sınırların denetimi, risk analizi, epidemiyolojik sürveyans, tanı testleri ve biyolojik ürünlerin hazırlanması, üretimi, kayıt altına alınması ve kontrolü ile sınır kontrolü ve ithalat yönetmeliklerinin uygulanmasıdır (OIE, 2014k).

4. BÖLÜMLENDİRME

4.1. Tanım

OIE Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nda *bölüm* (compartment) “uluslararası ticaret amacıyla gerekli sürveyans, kontrol ve biyogüvenlik önlemlerinin uygulandığı, bir ya da birden fazla hastalığa istinaden farklı sağlık statüsüne sahip bir hayvan alt popülasyonu içeren, ortak bir biyogüvenlik yönetim sistemi altındaki bir veya daha fazla işletme” olarak tanımlanmaktadır.

Bölümlendirme (*compartmentalisation*) Veteriner Hizmetleri açısından yeni bir kavram değildir; hastalıktan arı sürüler kavramına dayanan hastalık kontrol programları kapsamında uzun süredir uygulanmaktadır.

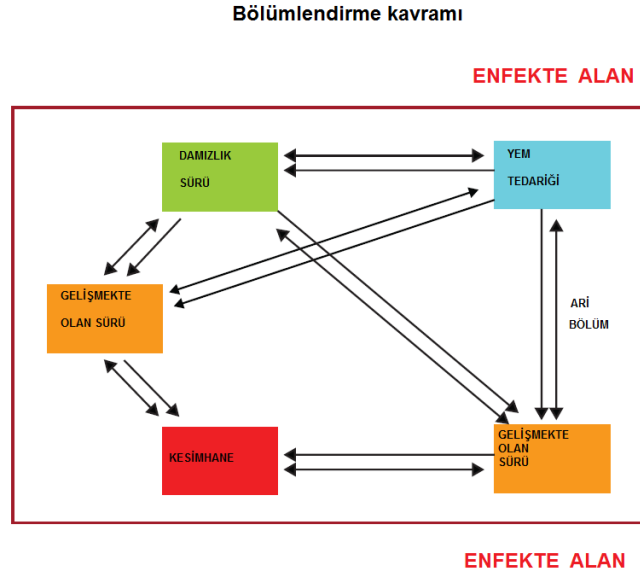
Bölümlendirme için temel şart alt popülasyonların fonksiyonel ayrımı için idare ve biyogüvenlik önlemlerinin uygulanması ve belgelendirilmesidir. Örneğin, enfekte bir ülke ya da bölgede hastalıklar ya da etkenlere yönelik ihmal edilebilir risk statüsü sağlayacak biyogüvenlik önlemleri ve idari uygulamalar söz konusu olabilir. Bölüm (*compartment*) kavramı ‘risk sınırı’ uygulamasını coğrafi bir arayüzün dışına çıkararak alt popülasyonlar arasında hastalığa özgü olarak etkin bir ayırım yapılmasına yardımcı olacak tüm epidemiyolojik faktörleri dikkate alır.

Hastalıktan arı ülke veya bölgelerde bölümler hastalık mihrakının ortaya çıkmasından önce belirlenmelidir. Bir hastalık mihrakının ortaya çıkması ya da ülke veya bölgelerde enfeksiyon görülmesi halinde, bölümlendirme ticareti kolaylaştırmak için kullanılabilir (OIE, 2014j).

4.2. Bölümün Tayini

Bir bölüm belirli hastalık ya da hastalıklar yönünden tanımlanabilir. Bir bölüm tanımlanırken işletmelerin yanında yem fabrikaları, kesimhaneler, rendering tesisleri gibi işlevsel birimler de dahil olmak üzere bölümün tüm bileşenlerinin konumu, bunların birbirleri

arasındaki ilişkiler ve bir bölümde yer alan hayvanlar ile farklı sağlık statüsüne sahip alt popülasyonlar arasındaki epidemiyolojik ayrıma katkıları açıkça belirtilmelidir. Şekil 3'te bölüm örneği yer almaktadır. Bölümün tanımı hastalığa özgü epidemiyolojik faktörler, hayvan yetiştiriciliği sistemleri, biyogüvenlik uygulamaları, altyapısal faktörler ve sürveyans ışığında değişiklik gösterebilir (OIE, 2014).



Şekil 3 - Bölümlendirme kavramı (Bruschke ve Vallat, 2007)

4.3. Bir Bölümdeki Biyogüvenlik Durumunu Etkileyen Fiziksel ya da Alansal Faktörler

Bir bölüm başlıca yönetim ve biyogüvenlik önlemlerine dayanırken, fonksiyonel sınırların söz konusu bölümü farklı sağlık statüsüne sahip yakın hayvan popülasyonlarından yeterli düzeyde ayırdığından emin olmak için coğrafi faktörlerin gözden geçirilmesi gereklidir. Aşağıdaki faktörler biyogüvenlik önlemleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Bu faktörler bazı durumlarda genel biyogüvenlik ve sürveyans önlemleri sayesinde elde edilen güven derecesini değiştirebilir:

- Yakın alanlarda ve bölümle epidemiyolojik olarak bağlantısı olan alanlardaki hastalık statüsü,
- En yakın epidemiyolojik birimler ya da epidemiyolojik olarak ilgili olan diğer işletmeler. Bölümün oluşturulmasında mesafeye ve bölümün aşağıdaki unsurlardan fiziksel olarak ayrılmasına önem verilmelidir:

- Yaban hayatı ve bunların göç yolları da dahil olmak üzere bölüme yakın olan ve farklı sağlık statüsüne sahip kanatlı veya büyükbaş/küçükbaş hayvan sürüleri,
- Kesimhaneler, rendering tesisleri veya yem fabrikaları, ve
- Pazarlar, fuarlar, tarım sergileri, spor etkinlikleri, hayvanat bahçeleri, sirkler ve hayvanların toplandığı diğer noktalar (OIE, 2014).

4.4. Altyapısal Faktörler

Bir bölüm içerisindeki yapısal unsurlar, bu bölümün biyogüvenliğinin etkinliğine katkı yaparlar. Burada aşağıdakilere önem verilmelidir:

- Çit veya diğer etkili fiziksel ayırım unsurları,
- Erişim kontrolü, soyunma odası ve duşlar gibi personel tesisleri,
- Yıkama ve dezenfeksiyon prosedürleri gibi araçlarla ilgili hususlar,
- Boşaltma ve yükleme alanları,
- Gelen hayvanlar için izolasyon noktaları,
- Materyal ve ekipman giriş noktaları,
- Yem ve veteriner ürünlerinin depolandığı noktalar,
- Karkas, gübre ve atık bertarafı,
- Su kaynağı,
- İnsekt, kemirgen ve yabani kuşlar gibi canlı mekanik ya da biyolojik vektörlerin önlenmesi için alınan önlemler,
- Hava kaynağı, ve
- Yem kaynağı (OIE, 2014).

4.5. Biyogüvenlik Planı

Bir bölümün bütünlüğü, etkin biyogüvenliğe dayanır. Bölümün yönetimi kapsamlı bir biyogüvenlik planı geliştirmeli, uygulamalı ve izlemelidir.

Biyogüvenlik planında aşağıdaki hususlara detaylı olarak yer verilmelidir:

- Hayvan hareketleri, kemirgenler, fauna, aerosoller, eklem bacaklılar, araçlar, kişiler, biyolojik ürünler, ekipman, fomitler, yem, sular, drenaj ya da diğer yollar da dahil olmak üzere bölümün tanımlandığı etkenlerin bölüme giriş ve yayılması için potansiyel yollar,
- Her bir yolun kritik kontrol noktaları,
- Her bir kritik kontrol noktası için maruziyeti hafifletici önlemler,
- Aşağıdakileri içeren standart işlem prosedürleri:
 - o Önlemlerin uygulanması, sürdürülmesi, izlenmesi,
 - o Düzeltici adımların atılması,
 - o İşlemin doğrulanması, ve
 - o Kayıt tutma.
- Maruziyet seviyesinde değişiklik olması ihtimaline karşın acil durum planı,
- Veteriner İdaresine raporlama prosedürleri, ve
- İlgili tüm personelin biyogüvenlik ilke ve uygulamalarına ilişkin bilgi sahibi olmasını sağlamak için çalışanların eğitilmesi (OIE, 2014).

4.6. İzlenebilirlik Sistemi

Bir bölümün bütünlüğünü değerlendirmek için ön koşullardan birisi, geçerli bir izlenebilirlik sisteminin varlığıdır. Bir bölüm içerisindeki tüm hayvanlar, geçmişlerinin denetlenebileceği şekilde teker teker kimliklendirilmeli ve kayıt altına alınmalıdır. Hayvanların ayrı ayrı kaydının mümkün olmadığı durumda (etçi tavuklar ve bir günlük civcivler gibi), Veteriner İdaresi izlenebilirliğin yeterli ölçüde sağlanmasından sorumludur.

Bir bölümün içerisine veya dışına gerçekleşen tüm hayvan hareketleri Veteriner İdaresi tarafından belgelenmeli ve bölüm düzeyinde kayıt altına alınmalıdır. Bölüm içerisindeki hareketlerin belgelendirilmesine gerek yoktur fakat bölüm düzeyinde kayıt altına alınması gereklidir (OIE, 2014).

4.7. Belgelendirme

Belgelendirmede bir bölüm için tanımlanan biyogüvenlik, sürveyans, izlenebilirlik ve idare uygulamalarının etkin ve tutarlı şekilde yapıldığına dair veriler sunulmalıdır.

Hayvanların hareketlerine ilişkin bilgilerin yanında, gerekli belgelerin arasında büyükbaş/küçükbaş veya kanatlı verim kayıtları, yem kaynakları, laboratuvar testleri, doğum ve ölüm kayıtları, ziyaretçi kayıt defteri, morbidite geçmişi, aşılama ve ilaçla tedavi kayıtları, biyogüvenlik planları, eğitim belgeleri ve hastalığın önlenmesinin değerlendirilmesinde kullanılan diğer kriterler de yer alır.

Ayrıca bir bölümün tanınması için, bölümde bulunan hayvan türleri açısından listedeki hastalıklarla ilgili olarak o bölümün bağlı olduğu Veteriner Makamına bir hayvan sağlığı raporu sunulmalıdır. Bu rapor söz konusu bölümün mevcut hayvan sağlığı durumunu yansıtacak şekilde düzenli olarak güncellenmelidir.

Aşı tipi ve yapılma sıklığı da dahil olmak üzere aşılama kayıtları sürveyans verilerinin yorumlanmasına olanak sağlamak için mevcut olmalıdır.

Tüm kayıtların tutulduğu zaman aralığı, bölümün tanımlanmış olduğu tür(ler)e ve hastalığa/hastalıklara göre değişebilir.

İlgili tüm bilgiler şeffaflık içerisinde kaydedilmeli ve Veteriner Makamı tarafından denetlenebileceği için kolay erişilebilir olmalıdır (OIE, 2014).

4.8. Bir Bölümün Denetlenmesi ve Kontrolü

Laboratuvarlar da dahil olmak üzere Veteriner Hizmetlerinin yetki, organizasyon ve altyapısı, bölümün bütünlüğüne ilişkin güvence vermek adına açıkça belgelendirilmelidir.

Veteriner Makamı bir bölümü tayin etme, askıya alma ya da iptal etme noktasında nihai yetkiye sahiptir. Veteriner Makamı bölümün devamlılığı açısından hayati öneme sahip tüm gereksinimlerle uyum sağlanıp sağlanmadığını devamlı olarak denetlemeli ve bilgilerin ithalatçı ülkelerin erişimine açık olmasını sağlamalıdır (OIE, 2014).

4.9. Etken ya da Hastalığa Yönelik Sürveyans

Bölümlendirmede sürveyans hayati öneme sahiptir. Sürveyans sistemi, OIE'nin Kara Hayvanları Sağlık Kodu'nun Bölüm 1.4.'üyle ve varsa bölümün tanımlanmış olduğu hastalıklara yönelik sürveyans tavsiyeleriyle uyumlu olmalıdır.

Bölümün tanımlandığı hastalık etkenine dair artan bir maruziyet riski söz konusuysa, iç ve dış sürveyans sistemi gözden geçirilmeli ve gerekirse artırılmalıdır. Aynı zamanda, yürürlükteki biyogüvenlik önlemleri yeniden gözden geçirilmeli ve gerekirse artırılmalıdır (OIE, 2014).

4.9.1. İç Sürveyans

Sürveyansta hastalık/enfeksiyon verileri toplanmalı ve analiz edilmelidir, bu sayede Veteriner Makamı tüm işletmelerdeki hayvan alt popülasyonunun söz konusu bölüm için tanımlanmış statüyle uyumlu olduğunu tasdik edebilir. Bir etkenin bir alt popülasyona girişi durumunda erken tespit sağlayabilecek bir sürveyans sistemi hayati öneme sahiptir. Bölümün tanımlanmış olduğu hastalık(lar) bakımından arılık sağlamada arzu edilen güven düzeyine ulaşabilmek için farklı sürveyans stratejileri uygulanabilir (OIE, 2014).

4.9.2. Dış Sürveyans

Bir bölümde uygulanan biyogüvenlik önlemleri, bölümün maruziyet düzeyiyle orantılı olmalıdır. Dış sürveyans, bölüme hastalık girişi için belirlenmiş yollar bakımından maruziyet düzeyinde önemli bir değişiklik meydana gelip gelmediğini belirlemeye yardımcı olur.

Yukarıda bahsedilen hedefleri gerçekleştirmek için aktif ve pasif sürveyans gereklidir. Bölüm 1.4.'teki tavsiyelere dayanarak, risk faktörlerinin değerlendirilmesine dayalı hedefli sürveyans en etkin sürveyans yaklaşımı olabilir. Hedefli sürveyans özellikle bölüme yakın veya bölümle epidemiyolojik bağlantısı olan epidemiyolojik birimleri içermelidir (OIE, 2014).

4.10. Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) Avrupa Bölgesel Komisyonu 23. Konferansında Bölümlendirmeye İlişkin Olarak Alınan Tavsiye Kararları

Litvanya'nın Vilnius şehrinde 16-19 Eylül 2008 tarihlerinde gerçekleştirilen OIE Avrupa Bölgesel Komisyonu'nda aşağıdaki tavsiye kararları alınmıştır:

- Avrupa ülkeleri OIE'nin bölümlendirmeye ilişkin standartlarını takip etme ve uygulama yoluyla, bölümlerin hayata geçirilmesi için uyumlu bir yasal çerçeve oluşturmaya yönelik çabalarını gerek ticaret, gerek hastalıkların kontrolü amaçlarıyla sürdürmelidir.
- Veteriner Makamları ile özel sektör (hayvancılık sektörünün yanında ilgili tüm paydaşlar) arasında etkili ortaklıklar kurulmalı, bu yapılırken ilgili tüm paydaşların sorumluluk ve işlevlerini açıkça belirleyen katı protokoller geliştirilmelidir, bu protokollere Veteriner Makamlarından özel sektöre devredilecek denetim ve izleme prosedürleri de dahildir.
- Üye ülkeler, ilgili tüm paydaşlarda bölümlendirme kavramına ve onların bu kavramın uygulanmasında yer almasının önemine ilişkin olarak farkındalık yaratmak için uygun iletişim prosedürlerini yerine getirmelidir.
- Özel sektör ve Veteriner Makamı tarafından geliştirilen biyogüvenlik planında uygun bir hayvan kimliklendirme ve izlenebilirlik sistemi (her bir hayvan için, hayvan grupları için veya sürüler için), yönetim ve hayvan sağlığı kayıtları, patojen(ler)in giriş ve yayılması için olası yolları belirleyen güncellenmiş risk değerlendirmeleri, sürveyans sistemi, izolasyon önlemleri ve belgelendirme yöntemi de dahil olmak üzere işlemsel prosedürler yer almalıdır.
- Bölümlerin gerekliliklerinin yerine getirilmesi için gerekli yeterliliklere (hem kamu hem de özel sektör düzeyinde) sahip olabilmek amacıyla Üye Ülkeler OIE'den yardım almalıdır.
- Üye Ülkeler ticari ortaklar arasındaki bölümleri ortak olarak tanımaya teşvik edilmelidir. Belirlenen bölümlere ilişkin bilgiler, özellikle "barış zamanı" (hastalık mihrakı görülmeyen dönemde) onay alınmak üzere Veteriner Makamları arasında paylaşılmalıdır.
- OIE, bölümlendirme programlarının uygulanması için gerekli olan kritik yeterlilikleri de kapsayan Veteriner Hizmetlerini geliştirmeye zemin hazırlamak amacıyla "OIE-

Veteriner Hizmetlerinin Yerine Getirilmesi'' değerlendirme aracı vasıtasıyla iyi yönetişimi teşvik etmelidir.

- OIE, pilot projelerin yürütülmesi vasıtasıyla bölümlendirmenin uygulanmasına ilişkin olarak ticari ortaklar arasında uygulamayı uyumlu hale getirerek ve söz konusu bölümlerin ortak olarak tanınmasını teşvik ederek Üye Ükelere yardımcı olmalıdır.
- OIE güvenilir global ticaret ve hastalıkların önlenmesi ve kontrolü için bölümlendirmenin etkili şekilde uygulanması amacıyla standartların geliştirilmesi ve özellikle kılavuz hazırlanması ve pilot projelerin desteklenmesine ilişkin çalışmasını sürdürmelidir (Anonim, 2008).

5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BÖLGESELLEŞTİRME VE BÖLÜMLENDİRMEYE BAKIŞ

Avrupa Birliği 2013 yılında yaklaşık 1,7 trilyon €'lik ihracat, 1,6 trilyon €'lik ithalat gerçekleştirmiştir. Bunun 1,8 milyar €'si canlı hayvan ihracatı, 204 milyon €'si canlı hayvan ithalatıdır. Aynı zamanda 488 milyon €'si sığır eti ihracatı ve 3,8 milyar €'si domuz eti ihracatı iken 1,5 milyar €'si sığır eti ithalatıdır. Canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin AB'deki ticaretine ilişkin yukarıdaki miktarlar göz önünde bulundurulduğunda, AB'de hayvan sağlığının önemi de anlaşılmaktadır (European Commission, 2014a).

Hastalıklarla mücadelede alınan önlemler, hastalıkların kontrolüne ilişkin Konsey Direktifleri uyarınca birbirleriyle uyumludur. Hastalık kontrol önlemleri ticarete olumsuz etkiyi azaltmak için sadece hastalıktan etkilenen bir alanda uygulanmaktadır. Bu da bölgeselleştirme prensibiyle uyumludur. Enfekte çiftlikler ve temasta olunan/komşu çiftliklerdeki hayvanların itlafi gerçekleştirilmektedir. Yetkili Makamların karar verme gücü büyük öneme sahiptir.

Gıda ve Veteriner Ofisi (FVO), hastalıklarla mücadelede AB mevzuatının uygulanması ve özellikle enfeksiyöz hastalık mihraklarının ortaya çıkması durumunda hastalık önlemlerinin kontrol edilmesi amacıyla Üye Devletlerde denetimler gerçekleştirilir.

İthalata ilişkin olarak da tüm Üye Devletler nezdinde uyumlu bir mevzuat söz konusudur. Bölgeselleştirmeye ilişkin ithalat kuralları AB'nin kendi iç kurallarını ve OIE standartlarını yansıtır. AB'nin dış sınırlarında veteriner kontrolleri gerçekleştirilmekle birlikte FVO denetimleri sırasında ithalat koşulları kontrol edilmektedir.

AB'nin ithalat yaptığı üçüncü ülkelerde de bölgeselleştirmeye ilişkin önlemler uygulanır. FVO tarafından bu ülkelere gerçekleştirilen denetimlerde ise yasal denetleme araç ve yapıları, iş gücü, ilgili makamlar ve prosedürlerin etkisi, laboratuvar tesisleri, hastalık ve kalıntı kontrolü, ithalat kuralları, hayvanların kimliklendirmesi ve kaydı ile hayvan hareketlerinin kontrolü onaylanır.

Yukarıda belirtilen hususlara dayanarak, AB'nin ihracatçı üçüncü ülkelerde bölgeselleştirmenin varlığını tanıdığını, ancak bunu söz konusu ülkenin yoğun ve devamlı olarak değerlendirilmesinin ardından yaptığını söylemek mümkündür. Buna mukabil olarak,

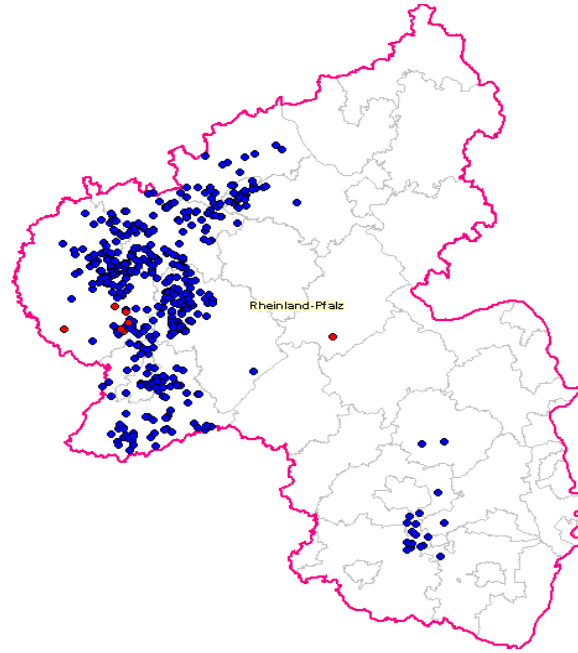
AB de üçüncü ülkelerden kendi Üye Ülkelerindeki bölgelerin varlığını kabul etmelerini istemektedir (Odgeirsson, 2008).

Bölgeselleştirme ve bölümlendirme açısından dikkate alınması gereken, ticari öneme sahip hastalıklara kuş gribi, domuz vebası, yalancı tavuk vebası (Newcastle disease) gibi hastalıklar örnek verilebilir.

6. HAYVAN HASTALIKLARIYLA MÜCADELEDE AB ÜYE DEVLETLERİNDEN ÖRNEKLER

6.1. Almanya – Klasik Domuz Vebası

Almanya’da özellikle 2001 ve 2002 yıllarından itibaren yaban domuzlarında klasik domuz vebası hastalığı mihraklarında önemli bir artış meydana gelmiştir olup söz konusu mihraklar Şekil 4’te gösterilmiştir.



Şekil 4 – 2001 – 2002 yılları arasında Rhineland-Palate bölgesinde tespit edilen klasik domuz vebası mihrakları (Anonim, 2006)

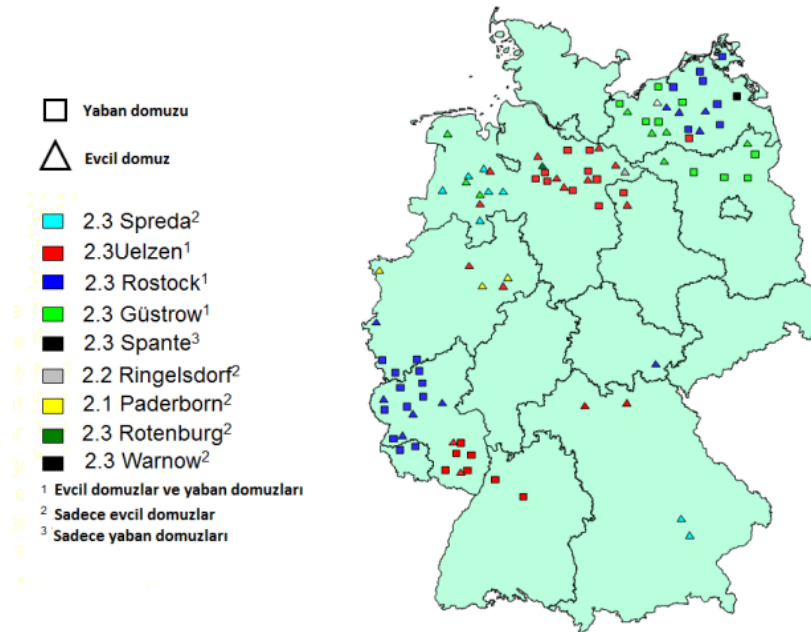
Hastalıkla mücadele amacıyla bölgeselleştirme uygulanmış ve bu uygulamada aşağıdaki unsurlar göz önüne alınmıştır:

- Uygun alanın belirlenmesi,
- Etkin kontrol önlemleri,
- Yeterli sürveyans önlemleri,
- Bölgeye özgü ürünler için risk değerlendirmesi,
- Denetimler, ve
- Veteriner hizmetlerinin kalitesi.

Uygun alanın belirlenmesinde aşağıdaki faktörler göz önüne alınmıştır (Anonim, 2006):

- Epidemiyolojik durum
 - o Genetik virüs tipi, ve
 - o Yaban domuzlarının biyolojisi (toplam sayı, yoğunluk, yaş dağılımı, beslenme alışkanlıkları, göç yolları, avlanma biçimleri).
- Coğrafi durum
 - o Orman ve arazi yönetimi, ve
 - o İdari sınırlar.

1993 ile 2005 yılları arasında klasik domuz vebası yönünden genetik virüs tiplendirmesi yapılmış olup bu çalışmanın sonucunda elde edilen virüs tipleri Şekil 5'te gösterilmiştir:



Şekil 5 - 1993 ile 2005 yılları arasında klasik domuz vebası yönünden yapılan genetik virüs tiplendirmesi (Anonim, 2006)

Bölgeselleştirmeye tabi tutulan alanda uygulanan kontrol yöntemleri ise aşağıdaki şekilde olmuştur:

- Tanımlanan alandan domuz, semen, ova veya embriyo ticareti yapılmamıştır.

- Ana yollar ya da demir yolları vasıtasıyla durmaksızın nakil dışında transit geçiş olmamıştır.
- Tanımlanan alandan taze yaban domuzu eti avına izin verilmemiştir.
- 30 gün kuralı uygulanmıştır (bölgede son 30 gündür hastalık vakası/mihrakı saptanmamış olması).
- Klasik domuz vebası yönünden klinik ve serolojik testlerin ardından kesimlik domuzlar ve ulusal düzeydeki hareketler için istisna getirilmiştir.
- Aşı virüsünün evcil domuzlara bulaşmasını önlemek amacıyla tedbirler alınmıştır.
- Taşıma araçları ve işletmelere ek biyogüvenlik önlemleri getirilmiştir.
- Önlemlerin belgelendirme vasıtasıyla uygulanması sağlanmıştır.
- Ölen ya da vurulan tüm yaban domuzlarında virolojik ve serolojik testler yapılmıştır.
- Bahar, yaz ve sonbahar dönemlerinde aşılama yapılmıştır. Uygulama 28 gün aralıklarla sürdürülmüştür.

Hastalıkla mücadelede en önemli uygulamalardan birisi de aşılama olmuştur. Aşı olarak patojenik olmayan canlı klasik domuz vebası aşısı kullanılmıştır. Aşılama kampanyaları bahar, yaz ve sonbahar olmak üzere üç dönemde ve 28'er gün içerisindeki tekrar aşılamalarıyla gerçekleştirilmiştir. Aşılama sırasında km²'ye 30-40 yemli tuzak düşecek şekilde ayarlama yapılmış ve bu tuzaklar avcılarının yardımıyla ve elle farklı yerlere bırakılmıştır (Anonim, 2006). 2002 ile 2004 yılları arasında bahse konu Eifel ve Palatinate bölgelerinde kullanılan toplam 5,4 milyona yakın aşı tuzağının dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

	2002	2003	2004	Toplam
Eifel	yaklaşık 1,451,000	yaklaşık 1,475,200	yaklaşık 1,456,800	yaklaşık 4,383,000
Palatinate	-	yaklaşık 551,200	yaklaşık 536,000	yaklaşık 1,087,200
Toplam	yaklaşık 1,451,000	yaklaşık 2,026,400	yaklaşık 1,992,800	yaklaşık 5,470,200

Tablo 1 – 2002-2004 yılları arasında Eifel ve Palatinate bölgelerinde kullanılan aşı tuzaklarının sayısı (Anonim, 2006)

Söz konusu yıllar içerisinde toplam 98,207 yaban domuzu muayene edilmiştir. Aşılamanın başladığı 2002 yılında 250 hayvanda, 2003 yılında ise 3 hayvanda virüs yönünden

pozitiflik tespit edilmiş olup 2004 yılında hayvanlarda virüs yönünden herhangi bir pozitiflik tespit edilmemiştir. Tablo 2’de söz konusu hayvan, antikor pozitiflik ve virüs pozitifliklerin dağılımı gösterilmiştir.

Yıl	Numune alınan yaban domuzu sayısı	Antikor pozitiflik	Virüs pozitiflik
2002 (Şub – Ara)	22,080	13,121 (%59.4)	250
2003	33,253	18,010 (%54.2)	3
2004 (Oca – Kas)	25,029	14,593 (%58.3)	0

Tablo 2 – 2002-2004 yılları arasında Eifel ve Palatinate bölgelerinde numune alınan yaban domuzu sayısı, tespit edilen antikor pozitiflik yüzdesi ve virüs pozitiflik tespit edilen hayvan sayısı (Anonim, 2006)

Söz konusu dönemde yapılan aşılama kampanyası ve bu kampanyayı takip eden süreçte yapılan sürveyans sonucunda hastalık etkeni virüs yönünden pozitiflik saptanan hayvan sayısının yıllar içerisinde 250’den 0’a inmesi dolayısıyla hastalığın söndüğü varsayılmış ve bölgeselleştirme uygulaması kaldırılmıştır.

Sürecin ardından koruyucu önlemler ve aşılama kampanyalarını da kapsayan bölgeselleştirme uygulamasının Almanya’da 2002-2004 yılları arasında Rhineland-Palatinate bölgelerinde klasik domuz vebasının eradikasyonunda başarı elde edilmesini sağladığı ve hastalıktan enfekte olmayan bölgeler arasında ticaretin serbestçe yapılabilmesine olanak sağladığı sonucuna varılmıştır (Anonim, 2006).

6.2. İsveç – Yalancı Tavuk Vebası

İsveç’te 2003 yılının sonbahar döneminde hobi amaçlı yetiştirilen bir güvercin sürüsünde güvercin varyantı Paramyxovirus-1 etkeni tespit edilmiştir. Hastalık şüphesi üzerine ilgili mevzuat olan 92/66/EEC sayılı Konsey Direktifinin 4. Maddesinde yer alan hükümler uygulanmış ve hastalık şüphesi üzerine Avrupa Komisyonu’na, hastalığın doğrulanması üzerine ise Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü’ne bildirim yapılmıştır. Birlik düzeyinde bölgeselleştirme gibi önlemlere gerek duyulmamıştır. Bazı üçüncü ülkeler

İsveç'ten bölge ayrımı olmaksızın canlı kanatlı hayvan, yumurta, kanatlı eti ve diğer ürünlerin ithalatını durdurmuştur (Björnerot, 2006).

Doğu Gothland bölgesinde aralarında 500 m mesafe bulunan 42,900 ve 30,500 hayvanlık 2 yumurta tavuğu çiftliğinde Haziran ortası ve sonunda yem tüketiminde azalma ve yumurta veriminde düşüş gözlemlenmiştir. Söz konusu işletmelerde sırasıyla 19 ve 29 Haziran tarihlerinde Paramyxovirus-1 etkenine karşı antikor titreleri saptanmış ve çiftlikler kısıtlamaya tabi tutulmuştur. Bunun üzerine sırasıyla 21 Haziran ve 1 Temmuz tarihlerinde söz konusu çiftliklerdeki kanatlı hayvanlar itlaf edilmiş ve rendering işlemine tabi tutulmuştur. Ardından sırasıyla 21 Haziran ve 4 Temmuz tarihlerinde ön temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri yapılmıştır. Epidemiyolojik ve envanter incelemelerinin ardından birincil vakada enfeksiyon kaynağı belirlenememiş fakat bunun yabancı hayvanlardan kaynaklandığı ve ayrıca enfekte olan birinci çiftlikten ikinci çiftliğe bulaşmanın kişiler yoluyla olduğu şüphesi ortaya çıkmıştır (Björnerot, 2006).

Hastalıkla mücadele amacıyla hastalık şüphesinin ortaya çıktığı iki işletmeden 3 km yarıçaptaki alanda koruma bölgesi ve 10 km yarıçaptaki alanda sürveyans bölgesi oluşturulmuştur. Söz konusu koruma ve sürveyans bölgeleri Şekil 6'da gösterilmiştir.



Şekil 6 – İsveç'te 2004 yılında Doğu Gothland bölgesinde yalancı tavuk vebası (Newcastle) hastalığı şüphesine karşı oluşturulan koruma ve sürveyans bölgeleri (Björnerot, 2006)

Söz konusu koruma ve sürveyans bölgelerinin içerisinde hastalık şüphesinin bulunduğu sürülere ilave olarak sadece 2 ticari işletmenin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu

işletmelerin her ikisinde hayvanlar klinik muayeneye tabi tutulmuş, işletmelerden numune alınmış ve Ulusal Veteriner Enstitüsü'nde analiz edilmiş, bu analizlerde negatif sonuç tespit edilmiştir. Ayrıca 10 km'lik sürveyans bölgesinde bulunan hobi amaçlı yetiştirilen 10 güvercin sürüsünün sahipleriyle de irtibata geçilmiş ve bu kişiler bilgilendirilmiştir. Bunun yanında İsveç'te kanatlı sektöründeki tüm ilgili kişi ve kuruluşlar ile yetkililer, Nordik ülkeleri ve Avrupa Komisyonu bilgilendirilmiş ve yeni bilgiler devamlı olarak verilmiştir (Björnerot, 2006).

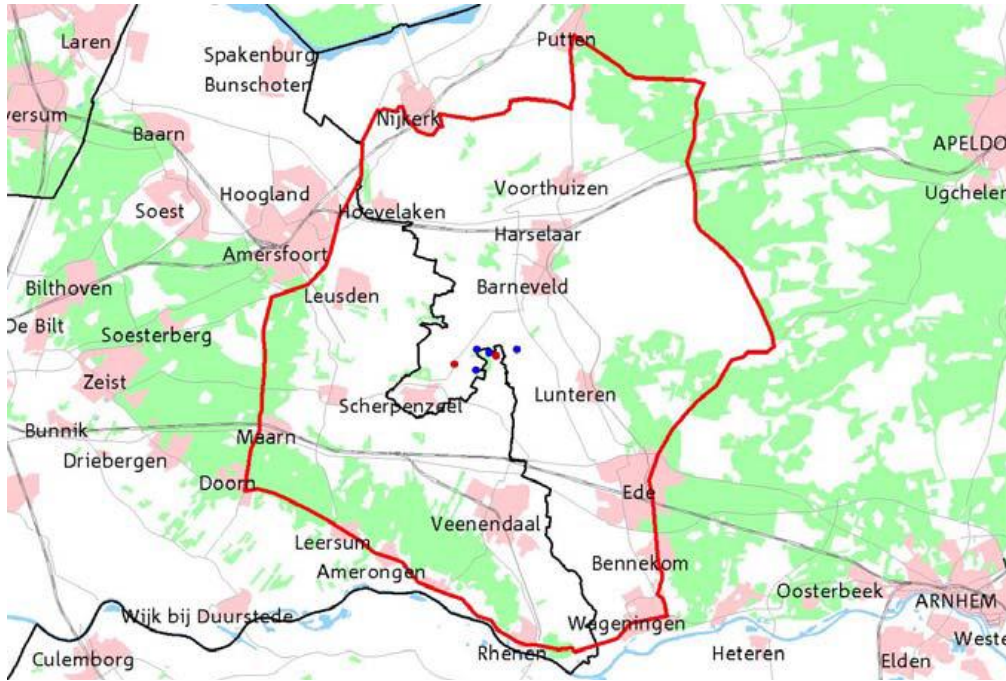
20 Temmuz tarihinde Weybridge'de bulunan o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu Referans Laboratuvarı etkilenen her iki çiftlikte de aynı Newcastle virüsünün varlığını doğrulamıştır. Newcastle virüsünün doğrulanmasının ardından o zamanki adıyla AT mevzuatı tarafından gerekli kılınan tüm ek önlemler vakit geçirilmeksizin uygulanmıştır. Bu önlemler arasında başlıca 10 km'lik bölgedeki canlı kanatlı hayvanların, kanatlı etinin, yumurtaların ve hayvan gübre/altlıklarının nakline ilişkin kısıtlama yapılması yer almıştır (Björnerot, 2006).

Hastalık etkeninin doğrulanmasının ardından yapılan epidemiyolojik incelemelere dayanılarak virüsün etkilenen iki işletmeden diğer işletmelere yayıldığına dair herhangi bir veri tespit edilememiş olup ilgili mevzuat olan 92/66/EC sayılı Direktife dayanılarak koruma ve sürveyans bölgeleri kaldırılmış ve 4 Ağustos tarihinde İsveç'te Newcastle virüsünden tekrar arılık elde etmiştir. Hastalık etkeninin tespit edildiği iki işletmede nihai temizlik ve dezenfeksiyon işlemleri sırasıyla 17 Eylül ve 26 Ekim tarihlerinde tamamlanmıştır. Bu tarihlerden itibaren söz konusu işletmelerdeki kısıtlamalar kaldırılmış ve işletmelere yeniden hayvanlar getirilmiştir (Björnerot, 2006).

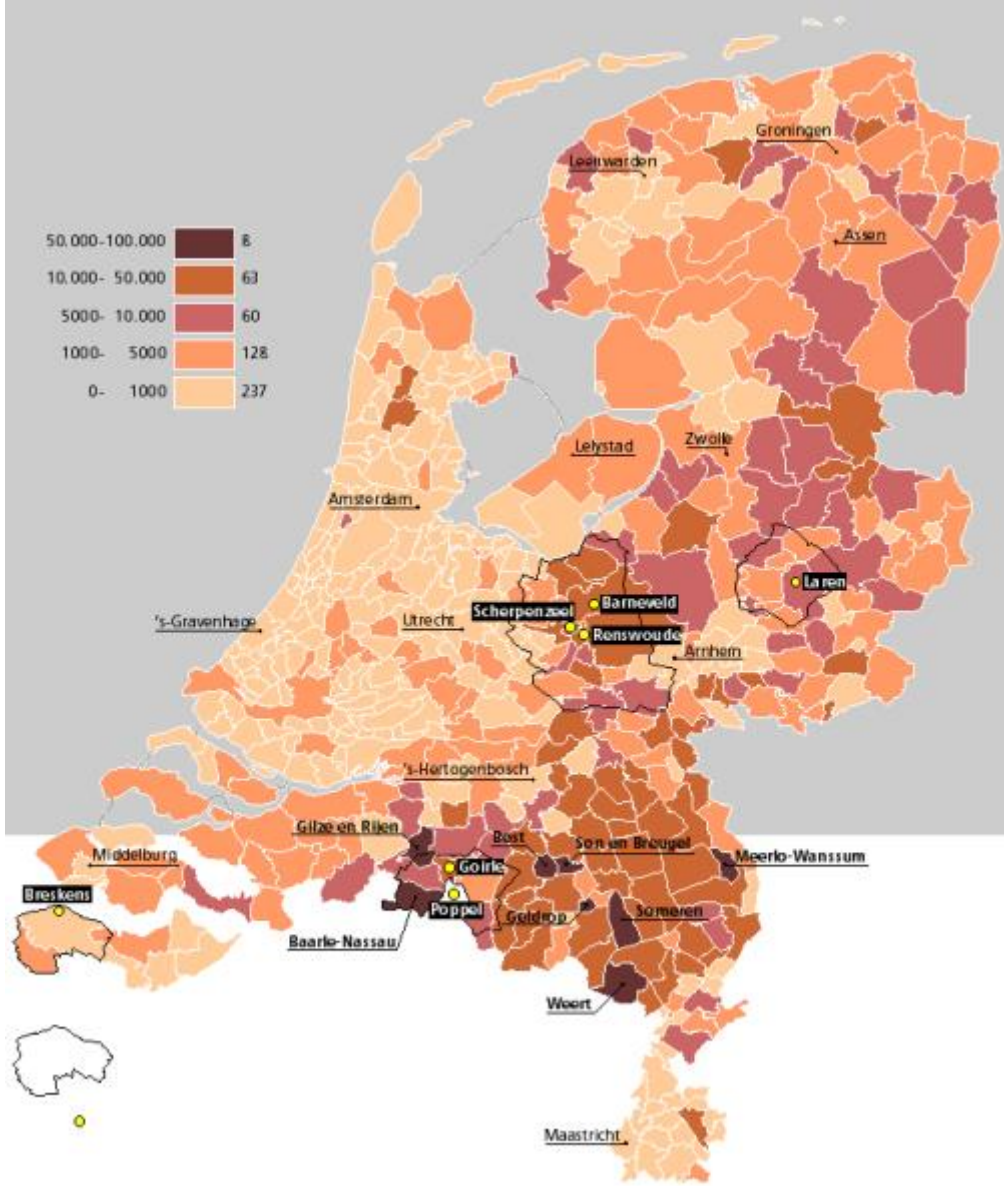
Sonuç olarak İsveç hastalık şüphesi ortaya çıktığı anda itlaf da dahil olmak üzere AB mevzuatı uyarınca hastalığın yayılmasını durduracak tüm önlemleri almıştır. Bunun yanında Üye Devletler, Avrupa Komisyonu ve Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü bilgilendirilmiş fakat mevzuat uyarınca gerekli önlemlerin alınması dolayısıyla Topluluk düzeyinde bölgeselleştirme gibi önlemlerin alınmasına gerek duyulmamıştır, ancak ilgili üçüncü ülkelere konuyla ilgili bilgi verilmesinin ardından bölgeselleştirme uygulaması kabul edilmiş ve birkaç gün içerisinde uygulanmaya başlamıştır (Björnerot, 2006).

6.3. Hollanda - Kuş Gribi (H7N7)

Hollanda’da 28 Şubat 2003 (Şekil 7) ile 7 Mayıs 2003 tarihleri arasında H7N7 suşu yüksek derecede patojenik kuş gribi mihrakı görülmüştür. Söz konusu mihrak ile mücadele için 270 milyon € harcandığı, hastalığın sektöre ve ticarete etkisinin ise 500 milyon € düzeyinde olduğu belirtilmektedir. Mihraktan 241 işletme ve 6 milyon kanatlı hayvan enfekte olmuş, bu işletmelerin 17 tanesinde, hayvanların ise 73,000 tanesinde seropozitiflik tespit edilmiştir. 1,086 işletmedeki 19,5 milyon hayvan önlem amaçlı itlaf edilmiştir. 109 işletmedeki 4,5 milyon hayvan ise refaha bağlı nedenlerden ötürü itlaf edilmiştir. Bunların yanında hobi amaçlı tavuk yetiştiriciliği yapılan 16,500 işletmedeki 175,000 hayvan itlaf edilmiştir. Toplamda 17,953 işletmede 30,3 milyon hayvan itlaf edilmiş olup bu sayı Hollanda’daki kanatlı popülasyonunun %30’unu teşkil etmektedir (Weijtens, 2004). Hollanda’daki işletmelerin yoğunluğa göre dağılımı Şekil 8’de gösterilmiştir.



Şekil 7 – Hollanda’da 2003 yılının Şubat ayında görülen kuş gribi mihrakı (Weijtens, 2004)

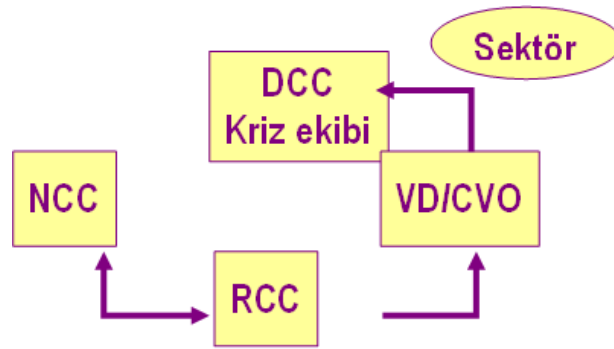


Şekil 8 – Hollanda'daki kanatlı işletmelerinin yoğunluğa göre dağılımı (Weijtens, 2004)

Hastalığın eradikasyonu için birtakım önlemler alınmış ve bir strateji geliştirilmiştir. Buna göre hastalıkla mücadelede “Kuş gripinin kontrolü amacıyla Topluluk tedbirleri getirilmesine ilişkin” 19 Mayıs 1992 tarihli ve 92/40/EEC sayılı Konsey Direktifi ve ulusal mevzuat hükümleri uygulanmıştır. Bu doğrultuda 3 km yarıçapındaki alanda koruma bölgesi ve 10 km yarıçapındaki alanda sürveyans bölgesi oluşturulmuş, 72 saatlik hareket yasağı uygulanmış, enfekte işletmede itlaf işlemi gerçekleştirilmiş, izleme, epidemiyolojik araştırma ve tarama yapılmış, 1 km yarıçapındaki alanda ve tehlikeli yakınlıktaki işletmelerde önlem amaçlı itlaf uygulanmış, ihracat durdurulmuş ve Şekil 11’de gösterildiği üzere bölgeselleştirme uygulanmıştır.

İlk salgında hayvanlarda mortalite %80'in üzerinde tespit edilmiş olup yumurta veriminde azalma, yem ve su tüketiminde azalma, kafada şişme, siyanoz, ishal ve dispne görülmüştür.

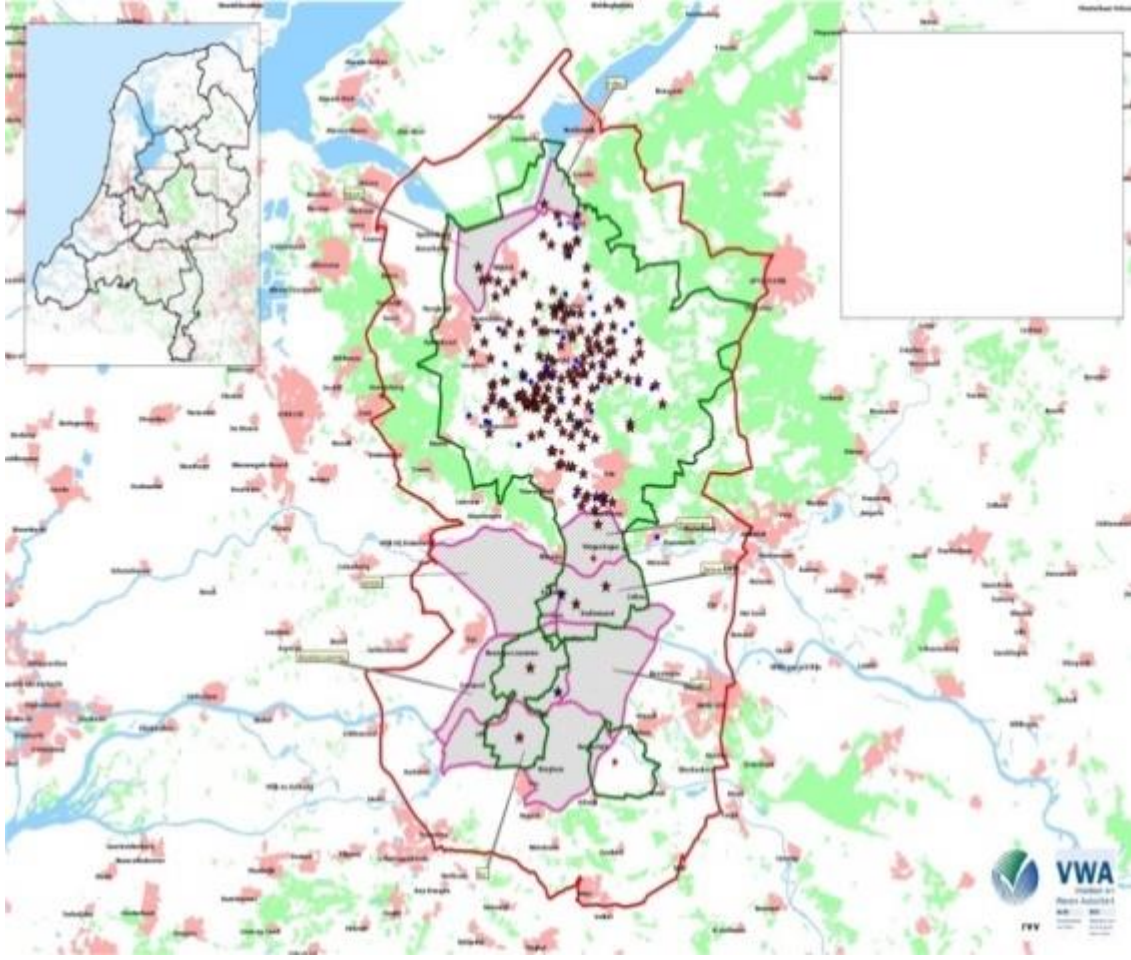
Hastalık esnasındaki yetki zinciri ise Şekil 9'da gösterildiği üzere yerel düzeyde kriz ekibi (DCC) (strateji geliştirme ve karar verme) ve politika ekibi (DBT) (izlenecek politikaya ilişkin seçenekleri hazırlama) ile merkezi/bölgesel düzeyde kriz ekibinden (NCC/RCC) oluşmuştur (Weijtens, 2004).



Şekil 9 – Salgın sırasındaki yetki zinciri (Weijtens, 2004)

Salgının gelişiminde mortalite oldukça yüksek seyretmiş, enfeksiyon çiftlikler arasında hızla yayılmış, tampon bölge oluşturulmuş, hem hindi hem de tavuk çiftliklerinde enfeksiyon görülmüştür.

Hastalığın eradikasyonu amacıyla 1-4 Mart tarihleri arasında 72 saatlik hareket yasağı uygulanmıştır. 4 Mart tarihinde 1 km yarıçapındaki mesafede bulunan işletmelerde itlaf uygulanmıştır. 25 Mart tarihinde Beneden Leeuwen, Wageningen ve Putten kasabalarını içine alan tampon bölgede de itlaf uygulanmıştır. 27 Mart tarihinde Hollanda'da daha detaylı bölgeselleştirme uygulanmaya başlamıştır. 2003 yılının Mart ayında görülen mihraklar Şekil 10'da gösterilmiştir.



Şekil 10 – Hollanda’da 2003 yılının Mart ayında görülen kuş gribi mihrakları (Weijtens, 2004)

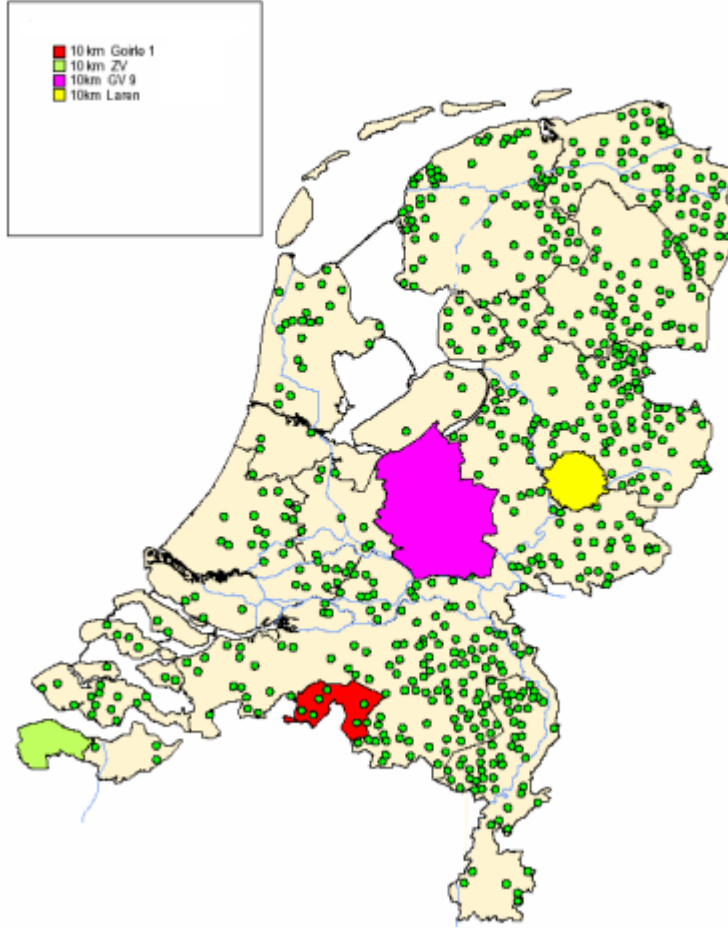
1 Nisan tarihinde aşağıdaki şekilde G harfiyle gösterilen bölgede (koruma bölgesi) itlaf uygulanmıştır. 4 Nisan tarihinden 10 Nisan tarihine kadar ikinci kez hareket yasağı uygulanmıştır. 11 Mayıs tarihinde hastalık etkeniyle enfekte olmuş olan son çiftlikte de itlaf uygulanmıştır. 1 Haziran tarihinde enfekte işletmelerden hayvansal gübrenin uzaklaştırılması ve 27 Haziran tarihinde sentinel uygulamasının başlatılmasının ardından 16 Temmuz-22 Ağustos tarihleri arasında sürveyans bölgeleri kaldırılmıştır (Weijtens, 2004).



Şekil 11 – Hollanda’da 2003 yılındaki yüksek derecede patojenik kuş gribi mihrakının ardından uygulanan bölgeselleştirme sonucu oluşturulan bölgeler (Weijtens, 2004)

Bu mihrakın ardından 1,224 işletmede düşük derecede patojenik kuş gribine karşı izleme yapılmış ve 27,010 numune alınmıştır. Söz konusu işletmelerin haritası Şekil 12’de yer almaktadır:

16 Mart tarihinden bu yana gözlem alanları



Şekil 12 - Hollanda'da düşük derecede patojenik kuş gribine karşı izlemeye tabi tutulan işletmeler (Weijtens, 2004)

Yukarıda izlendiği ifade edilen işletmeler arasında seropozitiflik tespit edilen 3 işletme ise Şekil 13'te yer alan haritada kırmızıyla gösterilmiştir:



Şekil 13 – Hollanda’da düşük derecede patojenik kuş gribine karşı yapılan izlemede seropozitiflik tespit edilen işletmeler (Weijtens, 2004)

Sonuç olarak söz konusu mihrakın ardından aşağıdaki konularda dersler çıkarılması gerektiği belirtilmiştir:

- Öne çıkan enfeksiyöz hastalıklarla ilgili önlem alınması,
- Erken tespit/erken uyarının önemi,
- Düşük derecede patojenik kuş gribine karşı izlemenin önemi,
- İzlenebilirliğin (çiftlikler, hayvanların nakli, ticaret) önemi, ve
- Bölgeselleştirmenin önemi (Weijtens, 2004).

6.4. Macaristan - Mavidil

5 Aralık 2014 tarihinde Bitki, Hayvan, Gıda ve Yem Daimi Komitesi'nde (SCoPAFF) Macaristan Tarım Bakanlığı tarafından Macaristan'da Ekim 2014 – Aralık 2014 ayları arasında görülen mavidil mihrakları hakkında bir sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda aşağıdaki bilgiler aktarılmıştır:

- Romanya'daki mavidil mihrakına karşı oluşturulan sürveyans bölgesi nedeniyle Békés ve Csongrád illeri kısmi olarak mavidil hastalığından etkilenmiştir.
- Macaristan'da mavidil hastalığı ilke kez Csongrád ilinde 14.10.2014 tarihinde doğrulanmıştır.
- AB referans laboratuvarı tarafından yapılan serotip analizi sonucunda BTV-4 serotipi doğrulanmıştır.
- Hastalığın kontrolü için alınan önlemler kapsamında;
 - o Mihrakların etrafında 100 km yarıçapında koruma bölgesi oluşturulması,
 - o Koruma bölgesinin etrafında 50 km yarıçapında sürveyans bölgesi oluşturulması,
 - o 2000/75/EC sayılı Direktif'in 4. Maddesi uyarınca mihrakların etrafında 20 km yarıçapındaki bölge içerisinde önlem alınması,
 - o Tüm mihrakların etrafındaki 3 km'lik alanda arttırılmış sürveyans uygulanması,
 - o Şiddetli klinik hastalık belirtileri gösteren viropozitif hayvanların itlaf edilmesi (modifiye itlaf), ve
 - o Klinik olarak etkilenmemiş viropozitif hayvanların insan tüketimi amacıyla kesilmesi

söz konusu olmuştur.

- Kısıtlanmış bölgeler kapsamında Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, Heves, Somogy, Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, Baranya, Tolna, Bács-Kiskun, Csongrád, Zala, Veszprém ve Hajdú-Bihar illerinin tümü ile Vas, Győr-Moson-Sopron, BorsodAbaúj-Zemplén ve Szabolcs-Szatmár-Bereg'in belirli kısımları yer almaktadır.
- Hastalık mihrakının ilk kez görüldüğü 14 Ekim tarihinden 4 Aralık tarihine kadar toplam 77 mihrak tespit edilmiş, PCR testiyle 10 koyun, 1 keçi ve 180 sığırdan pozitiflik bulunmuştur.

Tür bazında toplam hayvan, hastalıktan etkilenen hayvan, ölen hayvan ve etkilenen illerdeki toplam hayvan sayıları Tablo 3'te gösterilmiştir:

	Sığır Cinsi Hayvanlar	Koyun Türü Hayvanlar	Keçi Türü Hayvanlar
Macaristan'daki toplam hayvan sayısı	848,338	934,784	19,835
Etkilenen illerdeki toplam hayvan sayısı	243,917	294,411	5,963
Toplam etkilenen hayvan sayısı	180 (0,021%)	10 (0,001%)	1 (0,005%)
Ölen hayvan sayısı	2	2	1

Tablo 3 - Tür bazında toplam hayvan, hastalıktan etkilenen hayvan, ölen hayvan ve etkilenen illerdeki toplam hayvan sayıları

Hastalığın doğrulamasında yapılan testler ve pozitif sonuçlara ait sayılar Tablo 4'te gösterilmiştir:

	Yapılan testlerin sayısı	Pozitif sonuçların sayısı
Seroloji (ELISA)	9,621	506 (%5,26)
PCR	13,821	191 (%1,38)

Tablo 4 - Hastalığın doğrulamasında yapılan testler ve pozitif sonuçlara ait sayılar

Mihraklarla ilgili olarak Ulusal Mavidil Uzman Grubunun 6 Kasım tarihli toplantısında aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- 2015 izleme programının planlanması,
- Mevsim bazında vektör görülmeyen dönemlerin Hayvan Sağlığı ve Refahı paneli tarafından 27 Nisan 2007 tarihinde kabul edilen mavidil vektör ve aşılarna ilişkin EFSA bilimsel görüşüne göre belirlenmesi (Buna göre 3 Aralık tarihi kış mevsimi için vektör tespit edilmeyen dönemin başlangıcı ilan edilmiştir.), ve
- Acil durum bütçesi için başvurunun 13 Kasım tarihinde yapılması (Anonim, 2014f).

7. TÜRKİYE’DE HAYVAN HASTALIKLARIYLA MÜCADELEDE VE BÖLGESELLEŞTİRME İLE BÖLÜMLENDİRME UYGULAMALARI

7.1. Yasal Dayanak

Türkiye’de hayvan hastalıklarıyla mücadele esaslarını belirleyen ilk mevzuat 14.05.1928 tarihli ve 888 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun’dur (Anonim, 1928). Sonrasında 08.05.1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik, “hayvan ve hayvan maddelerinden insan ve hayvanlara geçen hastalıklardan korunulmasını ve bulaşıcı hayvan hastalıklarıyla mücadele esas ve usullerini tespit etmek” amacıyla hazırlanmıştır. Yönetmelik; hayvan sağlığını korumaya, bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye ve bu hususta her türlü tedbirleri almaya, ülke içindeki hayvan hareketlerine, hayvan maddelerinin sevkine, hayvan ve hayvan maddelerinin ithal ve ihracını hayvan sağlığı açısından düzenlemeye ve muayeneye dair yapılacak işlemleri kapsar (Anonim, 1986).

Söz konusu Yönetmelik 30.06.2010 tarihli ve 5996 sayılı çerçeve yasa olan “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu” ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5996 sayılı Kanun’un İkinci Kısım’ında bulaşıcı hayvan hastalıklarının kontrolü, hayvanların kimliklendirmesi ve kaydı ve Yedinci Kısım’ında hayvan ve hayvansal ürünlerin sınır kontrolleri ve bunun gibi hayvan sağlığı açısından önem arz eden hükümler yer almaktadır (Anonim, 2010).

5996 sayılı Kanun ile birlikte ikincil mevzuat da yayımlanmıştır. Bunlardan hayvan hastalıklarıyla mücadeleye ilişkin olarak yayımlanan Yönetmelikler aşağıda yer almaktadır:

- 15.12.2011 tarihli ve 28143 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Nakledilebilir Süngerimsi Beyin Hastalıklarına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği”,
- 23.12.2011 tarihli ve 28151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Sığırlarda Löykoz Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği”,
- 14.01.2012 tarihli 28173 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Tazminatlı Hayvan Hastalıkları ve Tazminat Oranlarına Dair Yönetmelik”,

- 22.01.2011 tarihli ve 27823 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘İhbarı Mecburi Hayvan Hastalıkları ve Bildirimine İlişkin Yönetmelik’’,
- 17.12.2011 tarihli ve 28145 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Ülkeye Giriş Yapan Canlı Hayvanlarda Yürütülecek Veteriner Kontrollerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik’’,
- 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Şap Hastalığının Kontrolüne İlişkin Yönetmelik’’,
- 18.01.2012 tarihli ve 28177 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Kuduz Hastalığından Korunma ve Kuduz Hastalığı ile Mücadele Yönetmeliği’’,
- 04.09.2011 tarihli ve 28044 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Yalancı Tavuk Vebası (Newcastle) Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği’’
- 04.09.2011 tarihli ve 28044 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Tavuk Vebası Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği’’,
- 22.10.2011 tarihli ve 28150 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Ruam Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği’’,
- 02.04.2009 tarihli ve 27188 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Sığır Bovine Tüberkülozu Yönetmeliği’’,
- 04.01.2012 tarihli ve 28163 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Sığır Vebası, Koyun ve Keçi Vebası, Domuzların Veziküler Hastalığı, Mavidil Hastalığı, Geyiklerin Epizootik Hemorajik Hastalığı, Koyun-Keçi Çiçeği, Veziküler Stomatitis, Sığırların Nodüler Ekzantemi, Afrika Domuz Vebası, Klasik Domuz vebası ve Rift Vadisi Hummasına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği’’, ve
- 23.11.2011 tarihli ve 28151 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Şarbon Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği’’ (Anonim, 2014g).

Kanun ve ikincil mevzuatın dışında, hayvan sağlığına yönelik olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Nezdinde ‘‘Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesi Hazırlanması için Teknik Yardım Projesi’’ yürütülmektedir (Anonim, 2014h).

7.2. Hastalıklarla Mücadelede Mevcut Durum

Ülkemiz Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) üyesi olması dolayısıyla hayvan hastalıklarını düzenli olarak örgüte bildirmektedir (Ek 5). Yukarıda incelenen hastalıklar arasında ülkemiz açısından önem arz eden hastalıklara ilişkin mevcut durum aşağıdadır:

7.2.1. Şap

Şap hastalığı ülkemizde yıllardır mücadele edilen bir hastalıktır. Bu amaçla rutin kontrol önlemleri, epidemiyolojik inceleme, toplu aşılama, temizlik ve dezenfeksiyon, hayvan hareketlerinin kontrolü, eğitim ve iletişim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Trakya bölgemiz hastalıktan aşılamayla arılık statusüne sahip olup (Anonim, 2014i) Anadolu'da 2014 yılına ait mihrak sayısı son yıllara oranla önemli ölçüde düşüş göstermiş ve bu yılda 244 mihrak rapor edilmiştir (European Commission, 2015). Ülkemiz Trakya bölgesinde 2018 yılı itibarıyla aşısız arılık, Anadolu'da ise 2023 yılı itibarıyla aşıli arılık sağlamayı hedeflemektedir (Anonim, 2014i).

7.2.2. Mavidil

Mavidil de son yıllarda özellikle Avrupa Birliği üyesi olan komşu ülkelerde görülmesi açısından önem arz etmektedir. Ülkemizde hastalık kontrol stratejisi kapsamında hayvan hareketlerinin kontrolü, risk bazlı bir yaklaşımla klinik ve serolojik sürvey, *Culicoides* türü sineklerin dağılım ve aktivitesinin incelenmesi ve bu türün insektisitlerle kontrolü, vektörlerin aktif olduğu dönemde koyunların daha yüksek rakımlı alanlara hareketi, eğitimciler ve saha veterinerlerinin eğitimi ve çiftçi ve kamuoyunun bilgilendirilmesi ile illerde doğrulanan vakalarda inaktif aşılama gerçekleştirilmektedir (Anonim, 2014j). Geçtiğimiz yıl ülkemizde 1 mavidil mihrakı tespit edilmiştir (European Commission, 2015). Gelecekte bir erken uyarı sisteminin oluşturulması, laboratuvar altyapısının güçlendirilmesi, serosürvey çalışmaları yapılması, *Culicoides* türü için entomolojik sürvey çalışmaları yapılması, teknik yardım ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmesi ve Trakya'daki tüm hayvanların önümüzdeki 3 yıl boyunca aşılması planlanmaktadır (Anonim, 2014j).

7.2.3. Bulaşıcı Süngerimsi Ensefalopatiler

Ülkemizde bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilerin kontrolü Avrupa Birliği ile müzakereleri yürütülmekte olan “Gıda Güvenilirliği, Veteriner ve Bitki Sağlığı Faslı” (12. Fasil) kapanış kriterlerinden birisidir. Buna göre, Türkiye'nin söz konusu kapanış kriterini yerine getirebilmesi için “tam yem yasağı, spesifik risk materyalleri ve bulaşıcı süngerimsi ensefalopatilerin testini kapsayan etkin bir sistemi uyumlaştırmış ve uygulamakta olması” gereklidir. Ülkemiz OIE'ye göre “belirsiz” BSE riski kategorisinde yer almaktadır. Konuyla ilgili olarak Avrupa Komisyonu'na 2016-2018 yılları arasında yürütülecek bir proje sunulmuş olup proje kapsamında BSE testleri için laboratuvar altyapısının güçlendirilmesi, kayıt sistemi oluşturulması ve kesimhanelerde eğitim verilmesi, spesifik risk materyali ve karkasların her yıl toplanması, bakım sisteminin oluşturulması ve yıllık testler yapılması, derin dondurucu kapasitesinin artırılması ve teknik yardım planlanmaktadır (Anonim, 2014k).

7.2.4. Kuş Gribi ve Yalancı Tavuk Vebası

Son yıllarda AB'ye üye ülkelerde yüksek ve düşük derecede patojenik formlarının ortaya çıkması nedeniyle kuş gribi de önem arz etmektedir. Ülkemizde de 2005-2008 yılları arasında kuş gribi mihrakları tespit edilmiştir. Ayrıca 2006-2010 yılları arasını kapsayan ve hastalığın önlenmesi, hastalığa hazır olma ve planlama, hastalığa tepki verebilme ve hastalığı kontrol altına alma amaçlarıyla Dünya Bankası, ABD ve Özel Sektör katkılarıyla “Kuş Gribi ve İnsana Tesir Eden Salgına Hazırlık ve Mücadele Projesi” hazırlanmış ve 17 Mayıs 2006 tarihinde Türk Hükümetince imzalanmıştır (Anonim, bt. b). Bunun yanında hastalıkla ilgili olarak 2010 yılında bir acil eylem planı hazırlanmıştır.

Yalancı tavuk vebası (Newcastle disease) da ülkemizde görülen kanatlı hastalıklarından birisi olup 2014 yılında 37 adet yalancı tavuk vebası mihrakı tespit edilmiştir (European Commission, 2015).

Kuş gribi ve yalancı tavuk vebası hayvan sağlığının yanında ekonomik ve ticari açıdan da önem taşımaktadır. Avrupa Birliği'ne kanatlı eti ihraç edebilmek için ülkemiz OIE standartlarının yanında ilgili AB mevzuatı olan insan tüketimi için hayvansal ürünlerin üretimi, işlenmesi, dağıtımı ve piyasaya arzına ilişkin hayvan sağlığı kurallarını düzenleyen

2002/99/EC sayılı Direktif, kanatlı ve kanatlı ürünlerinin Topluluğa ihracatı veya transit geçişi için izin verilen üçüncü ülkeler, bölgeler veya bölümlerin listesi ve veteriner sertifika gerekliliklerine ilişkin (EC) 798/2008 sayılı Tüzük ve kanatlı ve kuluçkalık yumurtaların Topluluk içi ticareti ve üçüncü ülkelere ithalatına ilişkin hayvan sağlığı koşullarına dair 2009/158/EC sayılı Direktif ile uyum sağlamalıdır (European Commission, bt.). Ancak ithalatçı ülkenin tüm şartlar yerine getirilmesine rağmen ithalat yapmama hakkı bulunmaktadır.

7.3. Türkiye’de Hayvan Hastalıklarıyla Mücadelede Bölgeselleştirme ve Bölümlendirme

Ülkemizde hayvan hastalıklarıyla mücadelede bölgeselleştirme ve bölümlendirme uygulamaları başlangıç aşamasındadır. Konuyla ilgili olarak “Hastalıktan Arilikte Bölümlendirme Yönetmeliği” 28.03.2009 tarih ve 27183 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik çerçevesinde, Kuş gribi (AI) ve/veya Newcastle (ND) hastalığından ari hayvancılık işletmelerinin oluşturulması amacıyla “Kuş Gribi ve/veya Newcastle Hastalığı Bölümlendirme Talimatı” hazırlanmıştır.

7.3.1. Konuya İlişkin Eğitim Çalışmaları ve Toplantılar

Bölgeselleştirme ve bölümlendirme kavramları ve Avrupa Birliği’ndeki uygulamalar hakkında daha detaylı bilgi edinilmesi amacıyla 12-13 Kasım 2013 tarihleri arasında İzmir ilinde “Avrupa Birliği’ne Kümes Hayvanı Eti ve Ürünleri İhracatı” konulu bir TAIEX (Teknik Yardım ve Bilgi Alışverişi) eğitimi düzenlenmiştir. Eğitimde Avrupa Komisyonu Sağlık ve Gıda Güvenilirliği Genel Müdürlüğü’nden (DG SANTE) Uzman Ramunas FREIGOFAS ve Litvanya’dan Uzman Darius REMEIKA tarafından özetle aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir.

Avrupa Birliği’nin temel hedeflerinden birisi malların (hayvan ve hayvansal ürünler dahil), kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını kapsayan serbest bir iç pazar yaratmaktır. AB hayvan sağlığı politikasının hedeflerinden birisi ise AB’de hayvanların sağlık durumunun iyi olmasını sağlamaktır, çünkü bu hedef hayvanların refahı, tarımın

sürdürülebilir gelişimi ve çiftçiler için kârlılık, gıda güvenilirliği ve insanların sağlığının korunması, AB'nin ortak pazarının işleyişi ve hayvan ve hayvansal ürün ihracatı konuları bakımından temel teşkil eder. Konuyla ilgili AB mevzuatının temelini DTÖ kuralları, OIE ve CODEX standartlarını takip eden SPS Anlaşması ve (uluslararası ticaret ve AB ortak pazarının düzgün işleyişine yönelik) uluslararası standartlara dayanan AB hayvan sağlığı (ve gıda güvenilirliği) politikası oluşturmaktadır. Ayrıca konuya ilişkin bilimsel dayanağı Avrupa Gıda Güvenilirliği Otoritesi (EFSA) oluşturmaktadır.

Hayvanlar ve hayvansal ürünlere ilişkin AB iç pazarı 1990'lı yılların başında kurulmuştur ve kapsamlı bir mevzuat bütününden oluşmaktadır. Hayvanların ve hayvansal ürünlerin güvenilirliğine ilişkin sorumluluk menşee Üye Devlete aittir. Üye Devletler arasındaki sınır kontrolleri kaldırılmış, AB'nin dış sınırlarındaki kontroller güçlendirilmiştir. Hastalıklardan ülkesel arılık şeklindeki eski konsept tek seçenek olmayıp bu konsept bölgeselleştirmeye güçlendirilmiştir.

AB'nin hayvan hastalıklarıyla mücadelede kullandığı araçlar; ticaret ve ithalat, hayvanların kimliklendirme ve kaydı, izleme ve sürveyans, hastalık kontrol ve eradikasyonu alanlarında uyumlu AB mevzuatı, Üye Devletlerin/Komisyona açıkça tanımlanmış görevleri, ulusal acil eylem planları, AB ve ulusal referans laboratuvarları ağı, hayvan hastalıkları bildirim sistemi (ADNS), hayvan ve hayvansal ürünlerin izlenebilirliği için kullanılan TRACES sistemi ve acil durumda hızlı karar verebilme amacıyla kurulmuş olan Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi'dir (SCoFCAH).

AB'nin ilgili hayvan hastalıklarına ilişkin ilkeleri; başlıca epizootik hastalıklara (şap, Afrika domuz vebası, klasik domuz vebası, kuş gribi) karşı kontrol önlemleri, epizootik hastalıklarla mücadele için her Üye Devlette acil eylem planları, hali hazırda AB'de mevcut olan hastalıklar için eradikasyon ve izleme programları, hayvan hastalıklarının teşhisi için birörnek bir prosedür geliştirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan Teşhis Kılavuzu, AB ve Üye Devletlerin Referans Laboratuvarlar Ağı, Topluluk Veteriner Acil Durum Ekibi (CVET), eğitim ve araştırmalardır.

Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS), belirli enfeksiyöz hayvan hastalıklarının kayıt ve belgelendirmesi için kullanılmaktadır. Topluluk içerisinde hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin 21 Aralık 1982 tarihli ve 82/894/EEC sayılı Konsey

Direktifi ile Katılımcı ülkeler ve Komisyon'un bulaşıcı hayvan hastalığı mihraklarına ilişkin hızlı bilgi alışverişi söz konusu olabilmektedir. Birincil mihrakın bildirim, mihrakın bölgede ilk kez görülmesinin ardından (24 saat içerisinde), ikincil mihrakın bildirim ise birincil mihrakla bağlantılı olarak (haftada bir) yapılmaktadır.

Sürveyans programları hayvan hastalıklarının yönetimi amacıyla veteriner hizmetleri tarafından kullanılan araçlardır. Sürveyans hastalıktan arılığı doğrulamak, bir hastalığın varlığını tespit etmek ve hastalığın durumunu/seyrini izlemek amacıyla kullanılan bir hastalık yönetimi aracıdır. Sürveyans bu amaçların dışında bilimsel veri toplamak, risk analizine olanak sağlamak/kolaylaştırmak, araştırma için veri toplamak gibi amaçlarla da yapılabilir.

OIE'nin sürveyans ilkelerine göre sürveyans hastalık durumunun tanınması için temel teşkil eder ve bunu izleyen süreçte ticareti etkiler, sürveyans için OIE Kara Hayvanları Sağlık Kodu'ndaki esaslar ve jenerik standartlar kullanılır, son zamanlarda özel hastalık bölümlerine özel sürveyans standartlarına ilişkin maddeler eklenmektedir ve hastalıkların bildiriminde Üye Ülkeler tarafından WAHIS (Dünya Hayvan Sağlığı Bilgi Sistemi) bildirim/bilgi aracı kullanılmaktadır.

AB'nin hayvan hastalıklarının sürveyansı için izlediği yaklaşım; hastalığa özgü asgari gereksinimler, kılavuzlar, onaylanan/ortaklaşa finanse edilen programlar, ulusal ve AB referans laboratuvarları ağı ve Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemini (ADNS) kapsamaktadır.

Pasif sürveyans hastalık şüphesi halinde bu durumun tespiti ve incelenmesine yönelik resmi, doğru şekilde belgelendirilen ve sürekli bir sistemi ifade eder. Bu tür sürveyansa hayvan sahipleri/veteriner hekimler tarafından klinik belirtilerin bildirim ve kesimhanede yapılan izleme örnek verilebilir. Aktif sürveyans ise laboratuvar bazlı olup hastalıklara özgü şekilde uyarlanmıştır ve belirli bir alanı temsil eden duyarlı hayvanlara (sentinel hayvanlar, aşılammış hayvanlar, vektör kaynaklı hastalıklarda söz konusu vektöre maruz kalan hayvanlar ve hedef alandaki hayvanlar) yöneliktir. Tüm alanı doğru şekilde örnekleyebilmek amacıyla önceden numune alma alanları belirlemek, belirli bir güven aralığı ile belirli bir hedef prevalans tespit etmek amacıyla numune büyüklüğünü belirlemek ve gerekirse belirli risk alanlarından ilave numune almak gereklidir.

AB’de uygulanan birçok sürveyans programı mevcuttur. Bunlar zorunlu (kuş gribi, mavidil), isteğe bağlı (Danimarka’da sığır löykozu), AB ile ortaklaşa finanse edilen (kuş gribi), AB ile ortaklaşa finanse edilmeyen (paratberkloz), aktif (tüberküloz deri testi), pasif (tüberküloza karşı etlerin kontrolü), AB düzeyinde birörnek (kuş gribi), AB düzeyinde birörnek olmayan (Brusella’ya karşı ye devletler nezdinde), endemik (Salmonella etkenine karşı) ve ne çıkan hastalıklara (Rift Vadisi Humması) karşı sürveyans Şeklinde sınıflandırılabilir.

AB’de bölümlendirme kavramı sadece kuş gribi için uygulanmakta olup burada (EC) 616/2009 sayılı Tüzük temel alınmaktadır. Bölümlendirme yaklaşımlarını uygularken girişim sektörden gelmekte, yetkili makam onay vermekte ve daha sonra ithalatçı ve ihracatçı ülkeler arasındaki ikili anlaşmayla validasyon sağlanmaktadır. Bölgeselleştirme ise AB’nin Şu amaçlarla uyguladığı kapsamlı stratejinin önemli bir parçası olarak OIE ile birlikte uygulanmaktadır; hastalıkların olası en iyi Şekilde kontrolünü sağlamak, malların güvenilirlik düzeyini düŐürmeden hastalık mihraklarının AB ortak pazarına (AB içi ticarete) ve ihracata olumsuz etkisini en aza indirmek.

AB’de hastalıkların kontrolü ve bölgeselleştirmeye yönelik olarak doğal önlemler ve acil eylem planları uygulanmaktadır. Hastalık kontrol önlemleri riskin daha yüksek olduğu (coğrafi, çevresel riskler, vb.) ilgili alanda uygulanmaktadır. Bu durumda esnek bir yaklaşım gereklidir ve enfekte çiftliklerde ve bu çiftliklerle temas halinde/komşu olan çiftliklerdeki hayvanların itlafı söz konusu olabilir. Ayrıca bölgeselleştirmeye yönelik olarak gerektiğinde Avrupa Komisyonu tarafından daha ileri önlemler alınabilir. Buna göre daha büyük alanların kısıtlamaya tabi tutulması (r. idari/coğrafi sınırlara dayanılarak), düşük riskli malların belirli ilave sağlık koşulları altında ticaretinin yapılması ve enfekte bölgenin içerisinde ve dışında arttırılmış sürveyans uygulanması (r. serolojik testler) söz konusu olabilir.

nc ülkelerden yapılacak ithalat için bölgeselleştirmeye yönelik olarak hedef hastalıktan etkilenen alandan ihracatı sınırlarken hastalıktan arı bölgelerden yapılan ihracatın güvenilirliğini korumaktır. Bu noktada üçüncü ülkelerden beklenen hastalıkların hızla tespiti ve AB’de uygulanan önlemlere denk kontrol önlemlerinin uygulanması, bölgelerin arı statüsünü sürdürmeleri amacıyla kontrol önlemlerinin uygulanması, enfekte bölgelerin içerisinde ve dışında sürveyans, acil durum planlaması ve epidemiyolojik veriler ve coğrafi, idari sınırlara dayanılarak bölgeselleştirme uygulanacak alanın açıkça tanımlanmasıdır.

AB'nin şap hastalığıyla ilgili politikasına ilişkin esaslar AB nezdinde uyumlu önleme ve kontrol tedbirleri, Üye Devletlerin sorumlulukları, Komisyon tarafından yürütülen koordinasyon, önlemlerin esnekliği ve şeffaf karar verme sürecinden oluşmaktadır. AB'de şap hastalığının kontrol ve eradikasyonu amacıyla ithalat politikası düzenlenmiş, sınır kontrolleri gerçekleştirilmiş, acil eylem planları hazırlanmış, hastalık önleme tedbirleri alınmış, laboratuvar teşhisleri yapılmış, ve eğitim/öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında enfekte/hastalık etkeninin bulaştığı sürüler itlaf edilmiş, hayvanlar ve hayvansal ürünler ve nakiller için hareket kontrolleri düzenlenmiş, acil aşılama vb. uygulamalar yapılmıştır. Risk düzeyinin kaynağında azaltılması için komşu ülkelere yardım yapılmış ve üçüncü ülkelerde denetimler gerçekleştirilmiştir. Bu denetimler kapsamında veteriner hizmetlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır ve 2001 ile 2011 yılları arasında 15 üçüncü ülke ve Üye Devlette şap ile ilgili 125 FVO misyonu gerçekleştirilmiştir. Söz konusu misyonlarda ithalatlar, acil eylem planları, mihraklar, hayvan hareketleri incelenmiştir.

AB'nin hayvan hastalıklarına ilişkin başlıca politikası bölgeselleştirmeyi temel unsurlarından birisi olarak kabul etmektedir. Mihrakların hızlı kontrol altına alınması önemlidir. Bölgeselleştirme AB'de iç pazarın etkilenmesini önlemek için katı şekilde uygulanmakta ve üçüncü ülkelerle ticarete gerekli güvencelerin sunulmasını sağlamaktadır. Avrupa Birliği, hastalık görülen ve risk teşkil edebilecek ürünleri AB'ye ihraç etmek isteyen üçüncü ülkelerden de bölgeselleştirme konseptini aynı katılıkla uygulamalarını beklemektedir (Ek 1, Ek 7).

Eğitimde son olarak bir yol haritası ortaya koyulması ve (başta şap, Newcastle gibi hastalıklar olmak üzere) hastalıklardan arı bölgeler oluşturularak Avrupa Birliği'ne hayvan ve hayvansal ürünlerin ticareti için gerekli adımların atılmasının beklendiği belirtilmiştir (Freigofas, 2013).

Konuyla ilgili son olarak 23-24 Eylül 2014 tarihlerinde Şap Enstitüsü'nde Avrupa Komisyonu ve Bakanlığımızın ilgili birimleri arasında gerçekleştirilen Hayvan Sağlığı Çalışma Grubu Toplantısı'nda AB mevzuatı uyarınca ülkemizin 6 ilinin at hastalıklarından arı olduğu belirtilmiş fakat buna karşılık Komisyon yetkilileri tarafından AB mevzuatının durin ve ruam gibi hastalıklar yönünden ülke çapında arılık gerektirdiği ve bölgeselleştirmenin katı hareket kontrollerine tabi ve opsiyonel bir koşul olduğu dile getirilmiştir. Ülkemiz tarafından at

hastalıklarına ilişkin ÷lke çapında arılık hedefi dolayısıyla t÷m ÷lkeyi kapsayan bir strateji hazırlama d÷ş÷nçesi dile getirilmiş ve Komisyon'dan uzman talebinde bulunulmuştur. Ayrıca toplantıda yalancı tavuk vebasından arı bölgeler oluşturmak amacıyla bir bölgeselleştirme projesi başlatılmasının d÷ř÷n÷ldüğü ÷lkemiz tarafından dile getirilmiş ve Komisyon'dan bu konuya ilişkin olarak da uzman yardımı talebinde bulunulmuştur (Anonim, 2014).

8. KARŞILAŞTIRMA VE SONUÇ

Bölgeselleştirme ve bölümlendirme kavramlarının genel hatları itibarıyla karşılaştırması aşağıda verilmiştir:

- Bölgeler bir ülkedeki açıkça tanımlanmış coğrafi alanlardır, fakat bir veya daha fazla havzasını paylaşan komşu ülkelerin sınırlarını geçebilir.
- Bölgeler birden fazla hastalık için değil, hastalıklara özgü olarak tanımlanır.
- Bir bölge tayin edilirken en başta o bölgeye ait olan hayvan alt popülasyonunun tanımı açıkça yapılmalı ve bölgenin içindeki tampon bölgeler (*buffer zone*) ve sınırlama bölgeleri (*containment zone*) oluşturulmalıdır.
- Bölgeselleştirmede biyogüvenlik planı sunmakla yükümlü makam veteriner işleridir.
- Bölgeselleştirme bir ülkede hastalıklardan arılık ve hayvan ve hayvansal ürün ticareti göz önünde bulundurulduğunda devlet makamları tarafından yürütülmesi ve sürdürülmesi mümkün olan bir kavramdır.
- Bölüm coğrafi sınırların dışına çıkarak biyogüvenliğe ilişkin idare ve yetiştiricilik uygulamalarını yerine getiren bir veya birden fazla işletmeyi kapsar.
- Bölüm (*compartment*) kavramı ‘risk sınırı’ uygulamasını coğrafi bir arayüzün dışına çıkararak alt popülasyonlar arasında hastalığa özgü olarak etkin bir ayırım yapılmasına yardımcı olacak tüm epidemiyolojik faktörleri dikkate alır.
- Bir bölüm bir veya birden fazla hastalık bakımından tanımlanabilir.
- Bölümde biyogüvenlik planını sunmakla yükümlü olan özel sektördür.
- Bölümlendirme, maliyet göz önünde bulundurulduğunda bir ülkede özel sektör tarafından yürütülmesi ve sürdürülmesi mümkün olan bir kavramdır.

Ülkemizde bölgeselleştirme uygulamaları açısından Trakya bölgesinin şap hastalığından aşılı arılığına yönelik çalışmalar örnek teşkil etmektedir. Bölgede 2007 yılından bu yana mihrak görülmemiş, 2010 yılında bölge Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE) tarafından aşılı arı ilan edilmiş ve bu sayede ülkemizin Avrupa Birliği’ne üyeliği için müzakere edilen 35 başlıktan ‘‘Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem’’ konulu 12. Başlığın açılış kriterlerinden birisi yerine getirilmiştir. Bölgeselleştirme ile ilgili olarak kısa vadede atılan ve sürdürülmesi gereken önemli adımlardan birisi ise AB’ye kanatlı ihracatı

amacıyla kuş gribi ve yalancı tavuk vebasına (Newcastle) ilişkin bölgeselleştirme çalışmalarının yürütülmesidir.

Sonuç olarak, ülkemizde hastalıklarla mücadele ve hayvan ve hayvansal ürünlerin aday olduğumuz Avrupa Birliği'ne ticareti amacıyla devlet nezdinde uygulanabilecek ve sürdürülebilecek bir kavram olan bölgeselleştirmeye ağırlık verilmeli, hastalık vaka ve mihrak sayıları göz önünde bulundurularak hastalıklar önem sırasına göre sıralanmalı ve en fazla sayıda görülen hastalıklardan arî bölgeler oluşturulması amacıyla bir yol haritası hazırlanmalıdır. Bununla birlikte, bölümlendirmeye yönelik olarak da kamu ile özel sektör (örn. kanatlı damızlık firmaları) işbirliği içerisinde olmalıdır.

EKLER

EK 1 – DAMIZLIK, BESİLİK VE KASAPLIK SIĞIR İTHALATINA İZİNLİ ÜLKELER LİSTESİ (GKGM, b.t.)

Damızlık Sığır ithalatı	Besilik Sığır İthalatı	Kasaplık Sığır İthalatı
Avustralya	Avustralya	Avustralya
Amerika Birleşik Devletleri	Amerika Birleşik Devletleri	-
-	Brezilya	Brezilya
Macaristan	Macaristan	Macaristan
Estonya	Estonya	Estonya
Litvanya	Litvanya	Litvanya
Letonya	Letonya	Letonya
Fransa	Fransa	Fransa
Avusturya	Avusturya	
Slovakya	Slovakya	Slovakya
İsveç	İsveç	İsveç
Çek Cumhuriyeti	Çek Cumhuriyeti	Çek Cumhuriyeti
Yunanistan (Lesvos, Midilli, Samos, Rodos, Kos, Ikaria, Dodekanisa, Kalymnos ve Halki Adaları ve Peloponisos ve Doğu Makedonya ve Trakya bölgeleri hariç)	Yunanistan (Lesvos, Midilli, Samos, Rodos, Kos, Ikaria, Dodekanisa, Kalymnos ve Halki Adaları ve Peloponisos ve Doğu Makedonya ve Trakya bölgeleri hariç)	Yunanistan (Lesvos, Midilli, Samos, Rodos, Kos, Ikaria, Dodekanisa, Kalymnos ve Halki Adaları ve Peloponisos ve Doğu Makedonya ve Trakya bölgeleri hariç)
Almanya		
Hollanda		
İtalya (Lazio, Toscana, Sicilya, Liguria, Calabria, Campania, Umbria, Abruzzo, Molise ve Basilicata Bölgeleri ve Sardunya adası hariç)	İtalya (Lazio, Toscana, Sicilya, Liguria, Calabria, Campania, Umbria, Abruzzo, Molise ve Basilicata Bölgeleri ve Sardunya adası hariç)	İtalya (Lazio, Toscana, Sicilya, Liguria, Calabria, Campania, Umbria, Abruzzo, Molise ve Basilicata Bölgeleri ve Sardunya adası hariç)

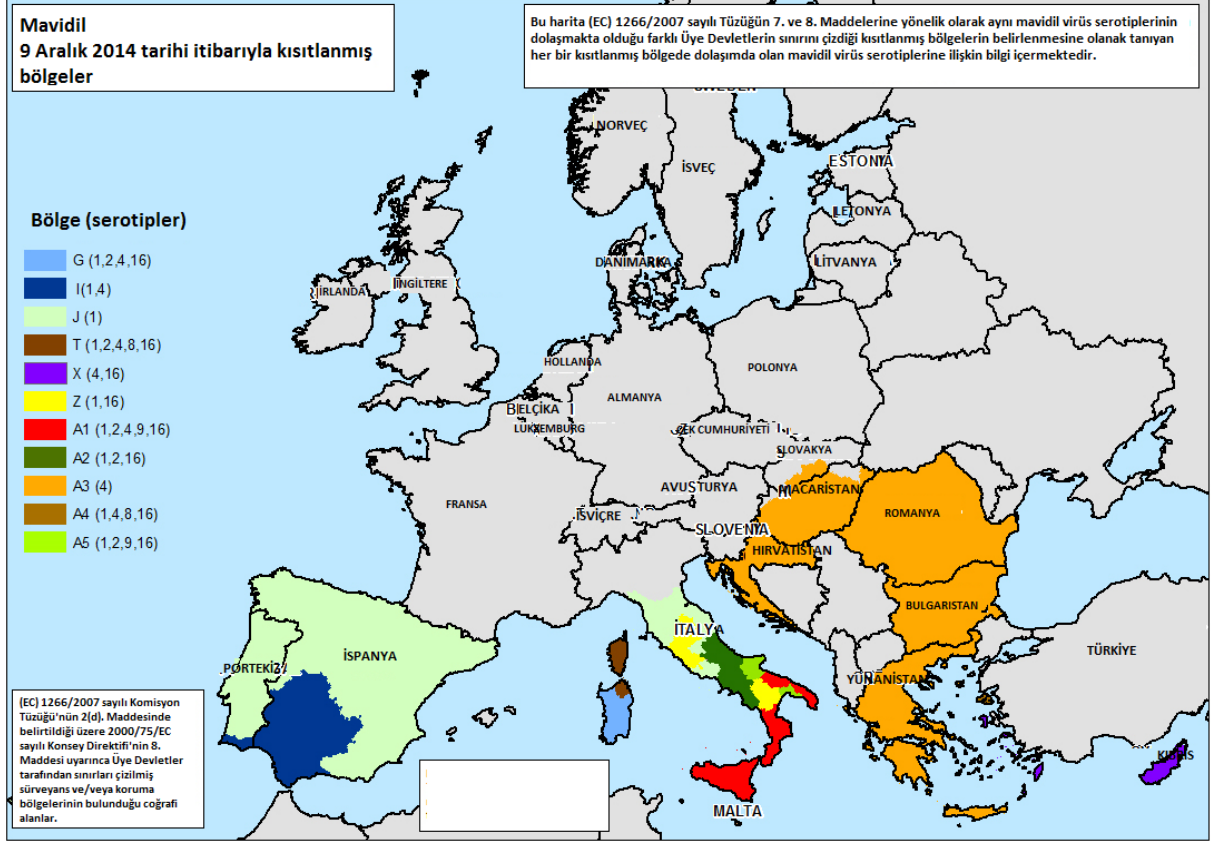
EK 2 – MAVIDİL HASTALIĞINDA BİR VEYA BİRDEN FAZLA SEROTİP AÇISINDAN KISITLANMIŞ BÖLGELER VE DÜŞÜK RİSKLİ ALANLAR (European Commission, 2014b)

Kısıtlanmış Bölge	Serotip(ler)	Üye Devlet	Bölgeler	Son Güncelleme Tarihi
G Bölgesi	1,2,4,16	İtalya	Sardunya (T bölgesi hariç)	10.02.2009
H Bölgesi	Belirtilmemiş	Malta	Tüm bölge	23.05.2007
I Bölgesi	1,4	İspanya	Endülüs Özerk Bölgesi: Huelva, Sevilla, Cádiz, Málaga, Córdoba ve Jaén (de Jaén, Linares ve Andújar bölgeleri) illeri. Castilla-La Mancha Özerk Bölgesi: Ciudad Real ilinde Almaden, Almodóvar del Campo, Malagón, Calzada de Calatrava, Piedrabuena, Valdepeñas ve Villanueva de los Infantes bölgeleri. Toledo ilinde Belvís de la Jara, Los Navalmorales, Oropesa ve Talavera de la Reina bölgeleri. Extremadura Özerk Bölgesi: Badajoz ve Cáceres illeri [Logrosán (Zorita), Cáceres, Navalmoral de la Mata, Trujillo ve Plasencia bölgeleri]. Castilla ve León Özerk Bölgesi: Ávila ili (Candeleda ve Arenas de San Pedro bölgeleri).	28.11.2014
I Bölgesi	1,4	Portekiz	Algarve Bölgesi	7.11.2013
J Bölgesi	1	İspanya	Tüm bölge (I Bölgesi ile Kanarya ve Balearics adaları hariç)	16.01.2013
J Bölgesi	1	İtalya	Bölgeler: Emilia Romagna (Ravenna, Rimini ve Forlì' Cesena illeri) Lazio (Frosinone, Latina ve Rieti illeri), Liguria (La Spezia ili), Marche ve Toscana	27.11.2014
J Bölgesi	1	Portekiz	Tüm anakara bölgesi (I Bölgesi hariç)	7.11.2013
K Bölgesi	1,8	İngiltere	Bailiwick of Guernsey (Channel Island)	7.6.2009
T Bölgesi	1,2,4,8,16	Fransa	Département de Haute-Corse Département de Corse-du-Sud	16.4.2009
T Bölgesi	1,2,4,8,16	İtalya	Sardunya Bölgesi (sadece Olbia Tempio ili)	10.2.2009

X bölgesi	4,16	Kıbrıs	Tüm bölge	25.11.2011
X Bölgesi	4,16	Yunanistan	Dodekanisa ve Samos adaları	6.3.2013
Z Bölgesi	1,16	İtalya	Bölgeler: Lazio (Roma ve Viterbo), Basilicata ve Umbria	9.9.2014
A1 Bölgesi	1,2,4,9,16	İtalya	Bölgeler: Calabria, Sicilya, Puglia (Lecce ili)	11.11.2014
A2 Bölgesi	1,2,16	İtalya	Bölgeler: Abruzzo, Campania ve Molise	27.11.2014
A3 Bölgesi	4	Yunanistan	Cyclades adalarının bölgesel birimleri ve Chios adası dışında tüm Yunanistan	6.10.2014
A3 Bölgesi	4	Bulgaristan	Tüm bölge	13.8.2014
A3 Bölgesi	4	Romanya	Tüm bölge	10.10.2014
A3 Bölgesi	4	Macaristan	Aşağıdaki illerin tüm bölgeleri <ul style="list-style-type: none"> • Pest • Komárom-Esztergom • Nógrád • Heves • Somogy • Fejér • Jász-Nagykun-Szolnok • Békés • Baranya • Tolna • Bács-Kiskun • Csongrád • Zala • Veszprém • Hajdú-Bihar Aşağıdaki illerin belirli kısımları <ul style="list-style-type: none"> • Vas • Győr-Moson-Sopron • Borsod-Abaúj-Zemplén • Szabolcs-Szatmár-Bereg 	24.11.2014
A3 Bölgesi	4	Slovakya	<ul style="list-style-type: none"> • Rimavska Sobota (Rimavska Sobota ilçesi) • Ludenec ilçesi • Zvolen (Zvolen, Detva ve Krupina ilçeleri), • Vel'ky Krtis (Vel'ky Krtis ilçesi), • Levice (Levice ilçesi) • Nove Zamky (Nove Zamky ilçesi) • Komarno (Komarno ilçesi) 	10.11.2014
A3 Bölgesi	4	Hırvatistan	Tüm bölge	12.11.2014
A3 Bölgesi	4	Slovenya	Bölgeler: Murska Sobota (Beltinci, Črenšovci, Dobrovnik/Dobronak, Gornji petrovci, Hodoš/hodos, Kobilje, Križevci, Lendava/Lendva,	17.11.2014

			Ljutomer, Moravske toplice, Murska sobota, Odranci, Puconci, Razkrižje, Šalovci, Turnišče, Velika polana ve Veržej illeri) ve Ptuj (Ormož, Središče Ob Dravi ve Sveti Tomaž illeri).	
A4 Bölgesi	1,4,8,16	Yunanistan	Lesbos adası	8.9.2009
A5 Bölgesi	1,2,9,16	İtalya	Puglia Bölgesi	11.11.2014

EK 3 – 9 ARALIK 2014 TARİHİ İTİBARIYLA MAVIDİL HASTALIĞI BAKIMINDAN KISITLANMIŞ BÖLGELER (European Commission, 2014c)



EK 4 – 2014 YILINDA AB VE TÜRKİYE’DE GÖRÜLEN HASTALIK MİHRAK SAYILARI (European Commission, 2015)

HASTALIK	ÜLKE	SON MİHRAK GÖRÜLME TARİHİ	MİHRAK SAYISI	
AFRİKA DOMUZ VEBASI	İTALYA	1.10.2014	40	
	LETONYA	17.09.2014	32	
	LİTVANYA	31.08.2014	6	
	POLONYA	08.08.2014	2	
YABAN DOMUZLARINDA AFRİKA DOMUZ VEBASI	ESTONYA	02.01.2015	42	
	İTALYA	11.12.2014	59	
	LETONYA	23.12.2014	143	
	LİTVANYA	31.12.2014	45	
	POLONYA	24.12.2014	30	
BSE	FRANSA	21.07.2014	2	
	ALMANYA	05.02.2014	2	
	PORTEKİZ	14.11.2014	1	
	ROMANYA	23.12.2014	2	
	İSPANYA	08.08.2014	2	
	İNGİLTERE	14.10.2014	1	
	MAVİDİL	BULGARİSTAN	12.11.2014	2322
		HIRVATİSTAN	29.12.2014	61
KIBRIS		04.12.2014	1	
YUNANİSTAN		23.12.2014	3084	
MACARİSTAN		01.12.2014	77	
İTALYA		16.12.2014	1400	
KARADAĞ		20.10.2014	7	
ROMANYA		15.12.2014	1337	
İSPANYA		22.12.2014	418	
TÜRKİYE		14.08.2014	1	
KLASİK DOMUZ VEBASI	LETONYA	22.06.2014	1	
YABAN DOMUZLARINDA KLASİK DOMUZ VEBASI	LETONYA	15.12.2014	27	
ŞAP	TÜRKİYE	01.12.2014	244	
YÜKSEK DERECEDE PATOJENİK KUŞ GRİBİ	ALMANYA	20.12.2014	3	
	İTALYA	15.12.2014	1	
	HOLLANDA	30.11.2014	5	

	İNGİLTERE	16.11.2014	1
DÜŞÜK DERECEDE PATOJENİK KUŞ GRİBİ	ALMANYA	10.10.2014	2
	İTALYA	16.09.2014	5
	HOLLANDA	13.03.2014	2
YUMRULU DERİ HASTALIĞI (LUMPY SKIN DISEASE)	TÜRKİYE	08.12.2014	697
YALANCI TAVUK VEBASİ (NEWCASTLE DISEASE)	ROMANYA	12.11.2014	1
	İSVEÇ	12.08.2014	3
	TÜRKİYE	11.12.2014	37

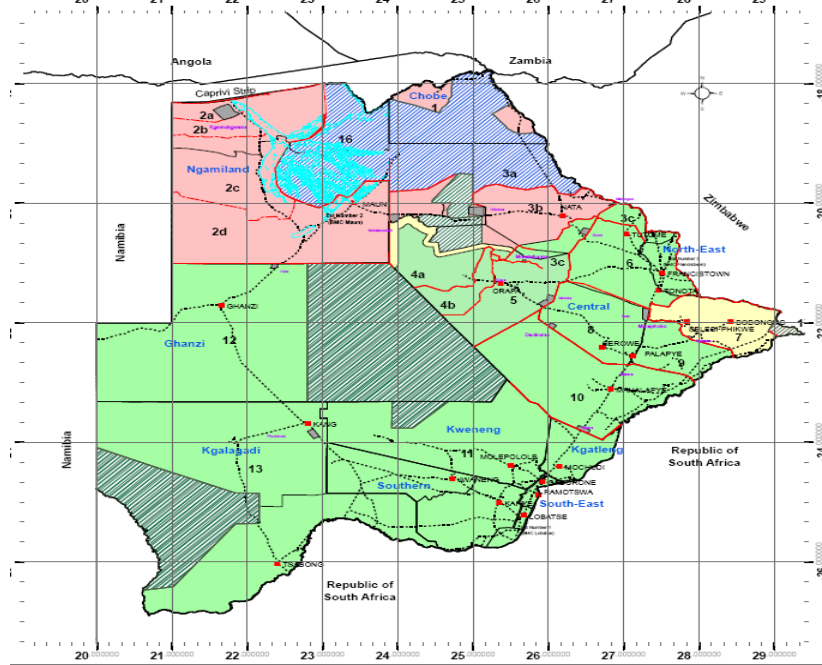
EK 5 - TÜRKİYE TARAFINDAN SON 10 YILDA DÜNYA HAYVAN SAĞLIĞI ÖRGÜTÜ'NE (OIE) BİLDİRİLEN HAYVAN HASTALIĞI MİHRAK SAYILARI (GKGM, 2014)

Hastalık	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Şap</i>	129	1562	801	251	209	1626	1718	1006	1195	253
<i>Küçük gevişgetiren vebası</i>	78	94	95	36	24	63	218	59	19	43
<i>Koyun-keçi çiçek</i>	180	219	147	36	35	13	34	74	182	134
<i>Şarbon</i>	111	100	116	94	76	82	99	135	121	95
<i>Sığır Tüberkülozu</i>	102	277	312	422	254	131	348	1102	1601	1672
<i>Kuduz</i>	157	215	272	267	218	134	230	370	391	529
<i>Newcastle</i>	2	11	77	46	77	40	45	139	115	35
<i>Brucella Abortus</i>	81	390	532	675	768	360	486	1696	1319	596
<i>Brucella Melitensis</i>	153	273	201	120	140	172	212	222	512	75
<i>Yumrulu deri hastalığı (LSD)</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	18	784
<i>Mavidil</i>	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4
<i>Yüksek derecede patojenik kuş gribi</i>	2	200	17	7	0	0	0	0	0	0

EK 6 – AB’DE SIĞIRLARIN SÜNGERİMSİ BEYİN HASTALIĞININ (BSE) GELİŞİMİ (AMERICAN MEAT INSTITUTE, 2012)

1986	Sığırların süngerimsi beyin hastalığı (BSE) ilk kez İngiltere’de görülmüştür. Hastalığın yayılmasını önlemek için kontrol önlemi alınmamıştır.
1988	Geviş getirenlerin et ve kemik unu (MBM) BSE bulaşmasında bir vektör olarak belirlenmiş ve İngiltere’de sığır yemine ilavesi yasaklanmıştır.
1989	İngiltere’de ilk BSE vakasının teşhis edilmesinden üç yıl sonra beyin ve omurilik gibi yüksek riskli ürünlerin insan tüketimi için kullanılması yasaklanmıştır.
1992	İngiliz sığırlarında bir yıldaki en yüksek sayı olan 36,682 BSE vakası görülmüştür. Uzmanlar bir milyon hayvanda BSE mevcut olabileceğini fakat bu hayvanların teste tabi tutulmadan itlaf edildiğini belirtmişlerdir.
1993	İngiltere’deki BSE salgını haftada 1000 yeni vakayla en üst düzeye çıkmıştır.
1996	İngiliz hükümeti BSE ve 10 kişide görülen yeni varyant Creutzfeldt-Jakob Hastalığı (nvCJD) adlı yeni insan TSE’si arasında olası ilişkiyi açıklamıştır.
2000	vCJD en yüksek düzeye çıkmış (bu yıl dünyada 28 vaka teşhis edilmiş) ve azalmaya başlamıştır.
2006	Dünya çapındaki BSE vakaları yaklaşık altı ay önce 260’a düşmüştür. Vakaların çoğu Avrupa’da görülmüştür. Dünyadaki vCJD vakalarının sayısı 5’e düşmüştür.

EK 7 – BOTSWANA’DA ŞAP HASTALIĞINA KARŞI UYGULANAN BÖLGESELLEŞTİRME VE BOTSWANA’DAN AB’YE SIĞIR ETİ İHRACATINDA BÖLGELERİN DAĞILIMI (Freigofas, 2013)



BW-0	Tüm ülke	EQU, EQW	
BW-1	Hastalık kontrol bölgeleri 3c, 4b, 5, 6, 8, 9, 10 ve 18	BOV, OVI, RUF, RUW F	-
BW-2	Hastalık kontrol bölgeleri 11, 13, ve 14	BOV, OVI, RUF, RUW F	1
BW-3	Hastalık kontrol bölgesi 12	BOV, OVI, RUF, RUW F	1
BW-4	Hastalık kontrol bölgesi 4a, şap aşılama bölgesi ve yaban hayatı alanları ile birlikte 10 km’lik yoğun sürveyans bölgesi hariç	BOV F	1

BOV: Evcil sığır cinsi hayvanlar **OVI:** Evcil koyun-keçi türü hayvanlar **RUF:** Yetiştirilen yabani ruminantlar

RUW: Yabani ruminantlar **EQU:** Evcil tektırnaklılar **EQW:** Yabani tektırnaklılar

BW: Botswana

KAYNAKLAR

1. American Meat Institute, (2012). AMI Fact Sheet Timeline of European and U.S. BSE Developments. 29.6.2015 tarihinde <https://www.meatinstitute.org/index.php?ht=a/GetDocumentAction/i/77256> adresinden erişim sağlanmıştır.
2. Anonim, (1928). 1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun. 22.06.2015 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/888.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
3. Anonim, (1986). 3285 sayılı Hayvan Sağlık ve Zabıtası Kanunu, 21.07.2014 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.8913838.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
4. Anonim, (1992). Council Directive 92/66/EEC of 14 July 1992 introducing Community measures for the control of Newcastle disease, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0066&from=EN> adresinden erişim sağlanmıştır.
5. Anonim, (2000). Council Directive 2000/75/EC of 20 November 2000 laying down specific provisions for the control and eradication of bluetongue, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32000L0075> adresinden erişim sağlanmıştır.
6. Anonim, (2001). Regulation (EC) No. 999/2001 of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 laying down rules for the prevention, control and eradication of certain transmissible spongiform encephalopathies, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/fs/afs/marktlab/marktlab14_en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
7. Anonim, (2002). Council Directive 2002/60/EC of 27 June 2002 laying down specific provisions for the control of African swine fever and amending Directive 92/119/EEC as regards Teschen disease and African swine fever, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02002L0060-20080903&from=EN> adresinden erişim sağlanmıştır.
8. Anonim, (2003). Council Directive 2003/85/EC of 29 September 2003 on Community measures for the control of foot-and-mouth disease repealing Directive 85/511/EEC and Decisions 89/531/EEC and 91/665/EEC and amending Directive 92/46/EEC, 25 Ocak 2015 tarihinde <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:306:0001:0087:EN:PDF> adresinden erişim sağlanmıştır.
9. Anonim, (2005). Council Directive 2005/94/EC of 20 December 2005 on Community measures for the control of avian influenza and repealing Directive 92/40/EEC, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0094&from=EN> adresinden erişim sağlanmıştır.

10. Anonim, (2005b). Commission Decision of 20 December 2006 amending Decision 2005/363/EC concerning animal health protection measures against African swine fever in Sardinia, Italy, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007D0012&from=EN> adresinden erişim sağlanmıştır.
11. Anonim, (2006). Application of regionalisation: Eradication of classical swine fever in wild boar – Rhineland-Palatinate – Germany 2002-2005, Sanitary & Phytosanitary Measures: Informal Meeting – 30-31 January 2006.
12. Anonim, (2007). Commission Regulation (EC) No 1266/2007 of 26 October 2007 on implementing rules for Council Directive 2000/75/EC as regards the control, monitoring, surveillance and restrictions on movements of certain animals of susceptible species in relation to bluetongue, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R1266&from=en> adresinden erişim sağlanmıştır.
13. Anonim, (2008). Recommendation No. 1: Practical application of the concept of Compartmentalisation, 23rd Conference of the OIE Regional Commission for Europe, Vilnius, Lithuania.
14. Anonim, (2010). Proposal for a Council Directive amending Directive 2000/75/EC as regards vaccination against bluetongue, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52010PC0666> adresinden erişim sağlanmıştır.
15. Anonim, (2010). 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 21.07.2014 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100613-12.htm> adresinden erişim sağlanmıştır.
16. Anonim, (2011). Foot and Mouth Disease, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/fmd_en.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
17. Anonim, (2012) Commission Implementing Regulation (EU) No 456/2012 of 30 May 2012 amending Regulation (EC) No 1266/2007 on implementing rules for Council Directive 2000/75/EC as regards the control, monitoring, surveillance and restrictions on movements of certain animals of susceptible species in relation to bluetongue, 25.01.2015 tarihinde <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur112859.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
18. Anonim, (2014a). Newcastle Disease, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/newcastle_en.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
19. Anonim, (2014b). Avian Influenza, 25.01.2015 tarihinde <http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/avian/> adresinden erişim sağlanmıştır.
20. Anonim, (2014c). African Swine Fever, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/asf_en.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
21. Anonim, (2014d). Commission Implementing Decision of 9 October 2014 concerning animal health control measures relating to African swine fever in certain Member

- States and repealing Implementing Decision 2014/178/EU, 25.01.2015 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0709&from=EN> adresinden erişim sağlanmıştır.
22. Anonim, (2014e). Transmissible Spongiform Encephalopathies, 25.01.2015 tarihinde <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/transmissiblespongiformencephalopathies.htm> adresinden erişim sağlanmıştır.
23. Anonim, (2014f). Bluetongue in Hungary Presentation, SCoPAFF 5 December, 2014, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/committees/regulatory/scfcach/animal_health/docs/ag_201412_05_pres_bluetongue_hu_en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
24. Anonim, (2014g). İkincil mevzuat, 21.07.2014 tarihinde <http://www.tarim.gov.tr/Mevzuat/Yonetmelikler?OgeId=11&TermStoreId=368e785b-af33-487d-a98d-c11d5495130b&TermSetId=2d27772a-6e08-4899-8453-5694a9eb6e6e&TermId=2666a038-8a09-450e-abac-3dcea6e745ef> adresinden erişim sağlanmıştır.
25. Anonim, (2014h). “Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesi Hazırlanması için Teknik Yardım Projesi ve Hayvan Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Programı Ara Değerlendirme Toplantısı Yapıldı” haberi, 21.07.2014 tarihinde <http://www.tarim.gov.tr/GKGM/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=32&Liste=Haber> adresinden erişim sağlanmıştır.
26. Anonim, (bt. a). Chapter 1 – Principles of Disease Control, 25.01.2015 tarihinde <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2013/07/4674/2> adresinden erişim sağlanmıştır.
27. Anonim, (bt. b). Türkiye’de Kuş Gribi, 25.01.2015 tarihinde <http://www.kusgribi.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF3F93D97214554F97> adresinden erişim sağlanmıştır..
28. Anonim, (2014i). Control and Eradication of FMD in Turkey, Working Group on Animal Health, 23-24 September 2014, Ankara.
29. Anonim, (2014j). Control and Eradication of Bluetongue in Turkey, Working Group on Animal Health, 23-24 September 2014, Ankara.
30. Anonim, (2014k). BSE Project in Turkey, Working Group on Animal Health, 23-24 September 2014, Ankara.
31. Anonim, (2014l). Regionalization for Equine Diseases in Turkey, 23-24 September 2014, Ankara.
32. Björnerot, L., (2006). Newcastle disease outbreak in Sweden 2003 & 2004, Sanitary & Phytosanitary Measures: Informal Meeting – 30-31 January 2006.
33. Brusckhe and Vallat, (2007). OIE standards and guidelines related to trade and poultry diseases, World Organisation for Animal Health, 12 Rue de Prony, 75017 Paris, France.
34. DG-SANCO.E2, (2003). Foot and Mouth Disease Crisis Chronology of Main Events and List of Decisions Adopted by the Commission, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/docs/chronology_0304082.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.

35. European Commission, (2014a). EU28 Agricultural Trade With Extra EU28, 21.07.2014 tarihinde http://ec.europa.eu/agriculture/trade-analysis/statistics/outside-eu/extra-eu28-factsheet_en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
36. European Commission, (2014b). Table on the restricted zones for a specific bluetongue serotype or combination of serotypes in accordance with Article 2 (d) of Commission Regulation (EC) No 1266/2007 and the "lower risk areas" which are demarcated in accordance with Article 7, paragraph 2a of the Regulation, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/docs/bluetongue_restrictedzones_en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
37. European Commission, (2014c). Map of restricted zones for a specific bluetongue serotype as of 09 December 2014, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/docs/bluetongue_restrictedzones-map.jpg adresinden erişim sağlanmıştır.
38. European Commission, (2015). Animal Disease Notification System Report Summary 2014, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/adns/adns_outbreaks_per_disease_en.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
39. European Commission, (bt). European Union import conditions for poultry and poultry products, 25.01.2015 tarihinde http://ec.europa.eu/food/safety/international_affairs/trade/docs/factsheet_poultry_poultry_products_v3.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
40. FAO Fisheries Technical Paper, (2001). 21.07.2014 tarihinde <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/005/y1238e/y1238e08.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.
41. Freigofas, R., (2013). European Union principles and tools for animal disease control and regionalisation, TAIEX Mission, İzmir, 12-13 November 2013.
42. Fujita, T., (b. t.). Zoning and Regulatory for Animal Disease Control, OIE Regional Representation for Asia and the Pacific Shin-Aoyama Bldg., 1-1-1, Minami-Aoyama, Minato-ku, Tokyo 107-0062, Japan.
43. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, (bt.). Damızlık, Besilik ve Kasaplık Sığır İthalatına İzinli Ülkeler Listesi, 25.01.2015 tarihinde http://www.tarim.gov.tr/GKGM/Belgeler/Veteriner%20Hizmetleri/damizlik_sigir_iznli_ulke.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
44. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, (2014). Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'ne (OIE) Yapılan Hastalık Bildirimleri.
45. Junker, F., Komorowska, J., van Tongeren, F., (2009). "Impact of Animal Disease Outbreaks and Alternative Control Practices on Agricultural Markets and Trade: The case of FMD", OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers, No. 19, OECD Publishing. doi: 10.1787/221275827814.
46. Oddgeirsson, O., (2008). Regionalisation in EU and Case Study, Brussels, June 2008.
47. OIE, (2011). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde <http://www.oie.int/doc/ged/D10905.PDF> adresinden erişim sağlanmıştır.

48. OIE Terrestrial Manual, (2012). Foot and Mouth Disease, 25.01.2015 tarihinde www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Health_standards/tahm/2.01.05_FMD.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
49. OIE, (2014a). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde <http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=glossaire.htm> adresinden erişim sağlanmıştır.
50. OIE, (2014b). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_bluetongue.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
51. OIE, (2014c). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_fmd.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
52. OIE, (2014d). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_avian_influenza_virus.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
53. OIE, (2014e). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_nd.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
54. OIE, (2014f). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_bluetongue.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
55. OIE, (2014g). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_asf.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
56. OIE, (2014h). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_csf.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
57. OIE, (2014i). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_bse.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
58. OIE, (2014j). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Health_standards/tahc/2010/chapitre_zoning_compartment.pdf adresinden erişim sağlanmıştır.
59. OIE, (2014k). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_surveillance_general.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
60. OIE, (2014l). Terrestrial Animal Health Code, 25.01.2015 tarihinde http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_application_compartment.htm adresinden erişim sağlanmıştır.
61. Weijtens, M., (2004). “Avian Influenza in the Netherlands: Outbreak 2003-Regionalisation” Powerpoint Presentation.
62. Zepeda, C., (2007). Analysis of the OIE concept of compartmentalisation, International version, Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Özeler, Emrecan
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : Ankara, 18.03.1988
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0 (312) 287 33 60 – 4529
Faks : 0 (312) 287 72 66
e-posta : emrecan.ozeler@tarim.gov.tr

Eğitim Derecesi Okul/Program Mezuniyet yılı

Doktora : Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları ABD (2010 - ...)
Lisans : Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi (2005 – 2010)
Lise : Ankara Kocatepe Mimar Kemal Lisesi (2003 – 2005)

İş Deneyimi, Yıl Çalıştığı Yer Görev

2012- ... : Avrupa Birliği Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
(AB Uzman Yardımcısı)

Yabancı Dili : İngilizce – Gelişmiş
Almanca - Orta

Yayımlar

- Özeler, E., Küçükersan, S. (2011). Süt ineği rasyonlarında amino asitlerin dengelenmesinin yararları. Yem Magazin 61:36-38.
- Saçaklı, P., Özeler, E., Arslan, D. (2011). Hayvan Beslemede Yeni Bir Yaklaşım Nutrigenomikler. VI. Ulusal Hayvan Besleme Kongresi (Uluslar arası Katılımlı) 29 Haziran-2 Temmuz 2011. Samsun.
- Özeler, E. (2011). Köpeklerde Çölyak Hastalığı, Petinfo Dergisi 34:44-45.
- Özeler, E., Küçükersan, K. (2011). Silaj Küflerinin Rumen Sağlığına Etkisi. Yem Magazin 62:62-63.

ETİK BEYAN

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Emrecañ ÖZELER

.../.../2015

